

ИЗВЕШТАЈ

о реализацији Акционог плана политике за младе у АП Војводини 2005 - 2008. године

Циљ извештаја је процена успешности целокупне имплементације и партиципације Акционог плана политике за младе у АП Војводини, добијање података да ли су у оквиру предвиђених мера и реализованих пројеката постигнути циљеви дефинисани овим документом, да ли су и какву корист млади имали од реализованих пројеката, унапређење позиције младих у Војводини кроз процену ефективности и ефикасности реализације Акционог плана политике за младе у АП Војводини, као и даља стратегија Покрајинског секретаријата за спорт и омладину ...

1. УВОД

1.1. КАКО ЈЕ НАСТАО АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ У ВОЈВОДИНИ

У другој половини прошлог века европске државе примећују потребу за постојањем дугорочне стратегије за младе – не само као посебне друштвене групе, него као и пре свега, огромног друштвеног потенцијала који доноси и осигурава развој и напредак. Једно од тела Савета Европе 1992. године доноси Европску повељу о партиципацији младих у локалном и регионалном животу, а Европска комисија 2001. године и Белу књигу о младима. Основна сврха ових докумената јесте подстицај и помоћ младима да се активно укључе у креирање и доношење одлука, а држави могућност да им то и обезбеди.

Одсуство било каквог програма за младе утицало је на то да се ови процеси покрену и на нашим просторима. Прва је била Војводина – 16. новембра 2002. године Покрајински секретаријат за спорт и омладину, у партнерству са Омладинским саветом Војводине и још око 80 организација и удружења, организовао је „Конференцију о Акционом плану политике за младе у Војводини“.

Огромну заслугу за покретање ове иницијативе имали су управо млади људи – пре свега Владимир Козбашић, тада на месту помоћника покрајинског секретара за спорт и омладину, Доријан Петрић, Зорица Скакун и Хелена Хиршенбергер, који су руководили Омладинским саветом Војводине. Уз непресушну енергију и ентузијазам, они су успели да анимирају младе људе и бројне организације да се укључе, успели су да доведу представнике/це европских и међународних организација који су пренели своја драгоцене искуства, и да, што је у том тренутку било најважније, сензибилишу и обезбеде подршку власти. Извршно веће АП Војводине донело је закључак којим је и званично подржало конференцију, задужило Покрајински секретаријат за спорт и омладину да прати рад радних група оформљених на конференцији и обавезало покрајинске секретаријате да у састав радних тела именују своје представнике/це и пруже помоћ и сарадњу радним групама конференције у областима из своје надлежности. Основни принцип – партнерско учешће младих – примењен је већ у овом првом кораку

На самој конференцији направљено је девет радних група: 1. Запошљавање и предузетништво; 2. Екологија и одрживи развој; 3. Информисање и мобилност; 4. Култура и слободно време; 5. Активно укључивање младих у друштво, волонтерски рад и изградња цивилног друштва; 6. Образовање и информатизација; 7. Социјалне политике према младима; 8. Здравствена заштита и репродуктивно здравље; 9. Финансијско-законодавно-правна група. Током наредних шест месеци, радне групе у којима су активно учествовали представници/е младих, представници/е власти и ресорни експерти/киње, урадиле су анализу стања и проблема када је у питању положај младих у Војводини. На основу овога написана је радна верзија првог документа: Политика за младе, као и предлог мера за њихово решавање.

Јавна расправа названа „Дијалог за будућност“ организована је током лета 2003. године. У 13 војвођанских градова и општина (Кикинда, Зрењанин, Нови Сад, Сомбор, Суботица, Шид, Сремска Митровица, Панчево, Вршац, Инђија, Бачка Топола, Бечеј, Кањижа) одржани су округли столови, где су кроз разговоре у којима су учествовали представници/е локалних омладинских организација, локалне самоуправе, медија, подмладака политичких партија и остали заинтересовани, добијене сугестије и смернице за даљи рад. Евалуацијом разговора, коментара и

предлога произашлих из јавне расправе, те њиховим усаглашавањем са оперативним плановима покрајинских секретаријата, написан је и други документ: Акциони план Политике за младе у Војводини 2004 - 2008. година. У њему су формулисане процедуре и мере за решавање дефинисаних проблема младих, као и препоруке државним институцијама за финансирање владиних и невладиних организација и пројеката који ће ове проблеме решавати, претаћи назначене кораке и фазе.

Коначна верзија прве државне стратегије за младе дала је смернице за унапређење положаја и права младих у Војводини у осам различитих области:

1. образовање младих
2. запошљавање младих
3. здравље младих
4. култура и слободно време младих
5. активно укључивање младих у друштво, изградња цивилног друштва, волонтерски рад
6. мобилност и информисање младих
7. екологија и одрживи развој
8. социјална политика према младима.

Овај документ представљао је реалан и остварљив четворогодишњи план, који је имао за циљ да обезбеди праћење развоја сваке области појединачно, али да омогући и свеобухватан преглед учињених промена.

Следећи корак опет је био на држави. Иако са малим закашњењем, јер су у међувремену одржани редовни избори, у новембру месецу 2005. године Скупштина Аутономне Покрајине Војводине усвојила је Акциони план политике за младе у Војводини. Нова власт је и подржала и омогућила реализацију стратегије за младе – одобрено је издвајање буџетских средстава за остварење предложених мера и обезбеђена даља сарадња са ресорним секретаријатима.

Овај извештај, који је урађен у сарадњи са УГ ``Инжењери заштите животне средине``, приказује целокупни процес настанка и реализације Акционог плана политике за младе у АП Војводини.

1.2. РЕАЛИЗАЦИЈА

У периоду 2005 - 2008. година за сваку годину обезбеђена су финансијска средства из буџета Аутономне покрајине Војводине за реализацију усвојеног Акционог плана политике за младе у Војводини. Покрајински секретаријат за спорт и омладину ова средства је, путем јавног конкурса, додељивао организацијама, удружењима грађана, локалним самоуправама. Конкурсна комисија одређивала је приоритете сваког конкурса на основу резултата евалуације пројеката из претходне године.

Укупно је расписано три јавна конкурса за реализацију Акционог плана политике за младе у Војводини:

1. 22. фебруара 2006. године (у даљем тексту: први конкурс)
2. 17. септембра 2007. године (у даљем тексту: други конкурс)
3. 3. октобра 2008. године (у даљем тексту: трећи конкурс).

У периоду 2005-2008. године било је пријављено укупно 650 пројеката, подржано је 211 из свих осам области Акционог плана политике за младе у АП Војводини.

У децембру 2005. године, Покрајински секретаријат за спорт и омладину је расписао је два конкурса: „Промоција Акционог плана политике за младе у

Војводини" и "Локална промоција Акционог плана политике за младе у Војводини". Издвојено је укупно 2.800.000,00 динара.

На првом конкурс за реализацију Акционог плана политике за младе у АП Војводини, од укупно пријављених 227 пројеката, средства су одобрена за реализацију 63 пројекта, у укупном износу од 8.000.000,00 динара.

На другом конкурс пројекте је пријавило 134 организација, удружења грађана, локалних самоуправа и установа са седиштем у АП Војводини, а средства су одобрена за реализацију њих 66 у укупном износу од 10.517.662,00 динара.

На трећем конкурс пројекте је пријавило 259 организација, удружења грађана, локалних самоуправа и установа са седиштем у АП Војводини, а средства су одобрена за реализацију 82 пројекта, у укупном износу од 11.654.794,00 динара.

Осим ова четири конкурса, у оквиру реализације Акционог плана политике за младе у АП Војводини, Секретаријат је расписивао и конкурсе за мониторинг и евалуације његове реализације и за те намене издвојено је 1.782.300,000 динара, као и конкурс за формирање Тима спољних сарадника/ца при Покрајинском секретаријату за спорт и омладину, за који је утрошено 2.900.000,00 динара.

Укупно утрошена средства за реализацију Акционог плана политике за младе у АП Војводини износила су 37.654.756,00 динара.

Изражено у процентима, финансирање по областима изгледало је овако:

1. Екологија и одрживи развој – 22,28%
2. Култура и слободно време младих – 15,64%
3. Активно укључивање младих у друштво, изградња цивилног друштва, волонтеризам – 13,27%
4. Здравље младих – 12,32%
5. Запошљавање младих – 11,85%
6. Образовање младих – 9,95%
7. Социјална политика према младима – 7,58%
8. Мобилност и информисање младих – 7,11%

Процент општина у којима су реализовани пројекти је 88,89%.

1.3. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Посебна средства Покрајински секретаријат за спорт и омладину обезбедио је за процесе мониторинга и евалуације свих одобрених пројеката, а у циљу што боље процене њихове ефикасности, утицаја, обухвата и релевантности за младе у Војводини.

Укупно су расписана три јавна конкурса за избор организације која ће вршити мониторинг и евалуацију одобрених пројеката за реализацију Акционог плана политике за младе у Војводини (2006, 2007 и 2008 године).

На основу ова три конкурса, мониторинг и евалуација била је поверена: организацији Женска алтернатива из Сомбора (за пројекте који су добили средства на првом конкурс), организацијама Про-витае из Сремске Митровице и Отворени универзитет из Суботице (за пројекте који су добили средства на другом конкурс) и Новосадски хуманитарни центар из Новог Сада (за пројекте који су добили средства на трећем конкурс). За те намене било је издвојено **1.782.300,00 динара.**

2. ПРОМОЦИЈА

Покрајински секретаријат за спорт и омладину већ у децембру месецу расписао је два конкурса: „Промоција Акционог плана политике за младе у Војводини" и "Локална промоција Акционог плана политике за младе у Војводини". За овај конкурс издвојено је укупно 2.800.000,00 динара.

Средства за промоцију стратегије на покрајинском нивоу у износу од 1.400.000,00 динара добила је омладинска организација "АДРУМ – Асоцијација за друштвени развој и унапређење младих" и њихова кампања „Млади за младе". Постављени циљ био је повећање видљивости Акционог плана политике за младе у Војводини и анимирање младих људи да се активно укључе у његово спровођење и реализацију.

Кампања је, осим штампаног материјала (плаката, билборда, налепница, мајица, брошура), обухватала и радијске џинглове, ТВ спотове, гостовања на локалним и државним медијима, као и организовање концерата младих и неафирмисаних група. Направљен је и онлине сервис за младе www.omladina.info, који је активан и данас, пружајући све информације везане за реализацију и остварење Акционог плана.

„Млади за младе" обрађала се и широј јавности, у покушају да скрене пажњу на младе, њихове проблеме и могућности које се отварају доношењем стратегије; привредном сектору; медијима; политичким структурама у локалним самоуправама – отварајући простор за будуће локалне акционе планове, а на националном нивоу – лобирањем за израду националне стратегије према младина и системску бригу о омладини.

Промоција Акционог плана на локалном нивоу поверена је организацијама младих које најбоље познају специфичности сваког региона, а Војводина је за ову намену подељена на 10 области. Износ средстава је био 1.400.000,00 динара (140.000,00 динара свакој организацији), а средства су добили:

- Област 1: Суботица, Бачка Топола, Мали Иђош, Сента, Кањижа – Удружење грађана „Кров"

- Област 2: Сомбор, Апатин, Бач, Кула, Оџаци – „Сомборски Омладински Боом"

- Област 3: Кикинда, Ада, Нова Црња, Нови Кнежевац, Чока – „Урбана акција" из Кикинде

- Област 4: Вршац, Алибунар, Бела Црква, Пландиште – „Грађанска мрежа" из Ковина

- Област 5: Зрењанин, Жабалђ, Житиште, Сечањ, Тител – „Машталиште" из Зрењанина

- Област 6: Панчево, Ковачица, Ковин, Опово – „Омладина ЈАЗАС-а" из Панчева

-Област 7: Сремска Митровица, Рума, Шид, Ириг – „Иницијатива младих Срема – Омладински савет Рума"

- Област 8: Инђија, Пећинци, Стара Пазова – „Иницијатива младих Срема – Омладински савет Рума"

- Област 9: Нови Сад, Бачка Паланка, Беочин, Врбас, Бачки Петровац, Сремски Карловци – „Новосадски хуманитарни центар"

- Област 10: Бечеј, Нови Бечеј, Србобран, Темерин - Група „ПААД" из Новог Бечеја.

2.1. АНАЛИЗА ПРОЈЕКТА ПРОМОЦИЈЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ У ВОЈВОДИНИ

Пројекат МЛАДИ ЗА МЛАДЕ представљао је кампању промоције Акционог плана Политике за младе у Војводини, намењену младима као појединцима, активним младима, јавности и медијима.

Кампања је током реализације повезала невладин, државни и привредни сектор кроз четири групе активности:

- Промотивне активности и материјали који дизајном и садржајем одговарају позитивном и афирмативном имиџу кампање: израда и дистрибуцију штампаног материјала, радио и ТВ спотова, медијски и јавни наступи;
- Тим младих успешних људи промотера кампање МЛАДИ ЗА МЛАДЕ;
- Израда и постављање интернет сервиса за младе: web и war портала omladina.info;
- Координација са антена-организацијама које су на локалном нивоу спроводиле кампању и пројекте одобрене Конкурсом.

Кампања је реализована у целој Војводини. На локалу су кампању у директном контакту са примарном циљном групом – младима реализовале организације чији су пројекти били одабрани у оквиру Конкурса за промоцију Акционог плана Политике за младе у Војводини на локалном нивоу.

Пројекат је допринео промоцији програма за младе и Акционог плана и Политике за младе у Војводини међу младима у Војводини, омладинским невладиним организацијама, организацијама и институцијама за младе, и у јавности.

Постављен је први онлине сервис за младе web и war портала www.omladina.info, намењен како појединцима тако и омладинским организацијама и организацијама које се баве младима. Портал је продуцирао пројектни тим и одржавао у току прве године, након чега је ажурирање и одржавање портала, према уговору, поверено Покрајинском секретаријату за спорт и омладину.

Креиран је и дистрибуиран промотивни материјал за младе, омладинске организације и организације које се баве младима у форми водича за омладину кроз Акциони план Политике за младе у Војводини.

Промотивни материјали су били један мега плакат (Б1/2), брошура са кесицом Nescafe (20.000 примерака), мајице (50 примерака), радио и видео спот, Дневник Млади за младе, CD компилација Млади за младе.

2.2. ПРЕПОРУКЕ

Промотивни материјал је био приближен по својом форми младима и обраћао им се на њима препознатљив начин. Брошуре које су дељене са кесицом Nescafe су биле другачије од стандардног промотивног материјала и привлачиле пажњу.

Идеја online сервиса за младе путем портала, као и форума који је постаљен на сајт се показала као сврсисходна, у контексту да су млади људи могли размењивати ставове, мишљења, износити своја искуства и тражити сугестије, савете. По истеку годину дана, у оквиру Секретаријата је задужена особа која редовно ажурира сајт, додаје нове информације, одговара на нека техничка питања у вези актуелних конкурса и слично.

---

3. АНАЛИЗА АКЦИОНОГ ПЛАНА ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ У ВОЈВОДИНИ У ОКВИРУ ПОЈЕДИНАЧНИХ ОБЛАСТИ

Анализа Акционог плана политике за младе у Војводини у оквиру сваке појединачне области биће у даљем тексту презентована на следећи начин:

1. Основни текст из документа Политика за младе у којем је дат пресек стања у свакој области и анализа проблема;
2. Основни текст из документа Акциони план политике за младе у Војводини 2005 – 2008. година са прегледом дефинисаних мера за решавање проблема;
  - 3.1. Приоритети које је Конкурсна комисија утврдила за први конкурс, износ опредељених новчаних средстава из буџета АП Војводине за реализацију;
  - 3.2. Пројекти који су добили средства;
  - 3.3. Закључци добијени на основу мониторинга и евалуације;
  - 4.1. Приоритети које је Конкурсна комисија утврдила за други конкурс, износ опредељених новчаних средстава из буџета АП Војводине за реализацију;
  - 4.2. Пројекти који су добили средства;
  - 4.3. Закључци добијени на основу мониторинга и евалуације;
  - 5.1. Приоритети које је Конкурсна комисија утврдила за трећи конкурс, износ опредељених новчаних средстава из буџета АП Војводине за реализацију;
  - 5.2. Пројекти који су добили средства;
  - 5.3. Закључци добијени на основу мониторинга и евалуације;
6. Анализа закључака.

3.1. ОБРАЗОВАЊЕ МЛАДИХ

3.1.1. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕ – ПРЕСЕК СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

Ослањајући се на основну улогу различитих видова образовања – развој укупних потенцијала личности и усклађености са друштвеним потребама – образовање подразумева доживотни процес стицања знања, вештина и ставова са циљем да се омогући младој особи да препозна и оствари своје афинитете и потребе и постане самостална и посвећена личност у оквиру друштва.

Постојећи образовни систем – школе, наставни методи и многи наставни програми – установљен је током периода социјализма (1945/2000). Систем образовања у Србији био је остављен без уграђеног механизма за опоравак и развој. Још 1989. године постало је јасно да систем захтева реформу како би се прилагодио савременој економској и друштвеној реалности.

Раслојавање, сиромашење друштва, ратови и економска нестабилност створили су поремећен систем вредности. Услед недостатка материјалних средстава и борбе за егзистенцију током 90-тих, дошло је до деградације квалитета образовних садржаја и наставног кадра такође и дефицита у образовању, у сваком погледу.

Образовање смо сагледали као целину коју чине:

1.1. Формално образовање – представља хијерархијски уређен, временски степенован образовни систем који се спроводи у основим, средњошколским и високошколским институцијама. Образовни систем у Војводини није пружао довољно појединцу/ки простор за лични напредак и развој личности са сопственим потребама, афинитетима и интересовањима; нје усмеравао младе и није нудио

могућности за развој интересовања и квалитетно осмишљавање слободног времена; постојао је велики јаз и неразумевање између ученика и предавача; ваннаставне активности су биле редуциране и настава није садржала интегрисане садржаје, као ни везу са стварним светом и праксом.

Такође, проблем формалног образовања се огледао и у истицању талентованих ученика/ица, уместо да се више пажње посвети широкој популацији ученика/ица који имају тзв. проблеме са учењем. Та је категорија од примарне важности у образовним системима земаља западне Европе. Уместо жигосања таквих ученика, као „лоших“ или „лењих“, потребно је било усмерити пажњу на њихове проблеме и пружити им помоћ која им је неопходна за лакше и успешније савладавање наставног градива.

1.2. Животно образовање – јесте процес где сваки појединац/ка стиче ставове, вредносне норме, вештине и знања из свакодневног искуства из породице, од пријатеља, групе вршњака, медија и других утицајних чинилама у свом окружењу. Важно је истаћи и улогу религије и црква у преношењу трајних људских вредности, те и улогу националних заједница у формирању свести о идентитету омладине. Образовни и културни садржаји су били смањени; смањена је била покретљивост младих; утицај породице и вршњака није увек позитиван. Млади у руралним срединама нису имали образовних садржаја, сем могућности да у свом селу похађају основну школу.

1.3. Неформално образовање – јесте организована образовна активност ван оквира установљеног формалног система која служи различитим циљним групама и има одређене сазнајне циљеве; пружа образовање, развија самосталност и негује систем вредности. Реализатори ових активности јесу: организације, клубови, удружења, а врсте едукације: семинари, тренинзи, креативне радионице и друго.

Била је ограничена понуда организација које се баве неформалним образовањем; поменуте организације и програми су били слабо доступни јавности. Била је слаба и незадовољавајућа сарадња између школа и сродних организација, као и институција које се баве статусом младих у друштву.

Волонтерски рад није било довољно промовисан, нити признат.

Реформа школе – Циљ образовања у Србији јесте оспособљавање младих да:

- активно и одговорно учествују у економском, друштвеном и културном животу и доприносе демократском, економском и културном развоју друштва;
- успешно задовољавају сопствене потребе и интересовања, развијају сопствену личност и потенцијале уз поштовање других, њиховог идентитета, потреба и интереса.

3.1.2. АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ 2005 – 2008. ГОДИНА – МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ДЕФИНИСаниХ ПРОБЛЕМА У ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАЊА

- Пружити појединцу/ки могућности за лично напредовање и развој аутентичне личности са сопственим потребама, афинитетима и интересовањима;
- Прихватити образовање као животни процес са подједнаком важношћу формалног, неформалног и животног образовања;
- Прихватити образовање као начин постизања равноправности у друштву и толеранције;
- Подржати реформу школског система;
- Подржати сарадњу међу школама и универзитетима, омладинским организацијама и клубовима;
- Омогућити активну сарадњу школа и универзитета са државом;

- Подржати учешће младих у креирању образовних програма и обуке;
- Активно коришћење интернета и учења on-line;
- Дати шансу организацијама које се баве неформалним образовањем да развију и обогате своје програме;
- Промовисати значај волонтерског рада;
- Вредновати на адекватан начин волонтерски рад сваког појединца, као и стечена знања и вештине у неформалном образовању.

СПЕЦИФИЧНЕ МЕРЕ ЗА:

а) Неформално образовање

Проблем 1.

- Организације које се баве неформалним образовањем не уживају заслужени углед и статус у друштву
- Ограничена понуда организација које се баве неформалним образовањем
- Програми су слабо доступни јавности
Шта се може урадити?
- Урадити детаљно истраживање и направити прецизну евиденцију омладинских организација које се баве неформалним образовањем
- Направити базу података реализованих пројеката у последње три године
- Радити на анимирању организација да се специјализују за програме за младе
Како?
- Истраживање – Објављивање публикација са подацима који су добијени, медијска кампања, семинари, форуми, заједничке акције, публиковати постигнуте резултате.

Проблем 2.

- Слаба сарадња између школа и организација, као и институција које се баве статусом младих у друштву
Шта се може урадити?
- Успоставити сарадњу између школа и организација „у крају“
Како?
- Заједничке акције и кампање

Проблем 3.

- Волонтерски рад није признат
Шта се може урадити?
- Медијски што више пропатити волонтерски рад, као и све активности које су везане за развој волонтеризма

б) Животно образовање

Проблем 1.

- Смањена је покретљивост младих
Шта се може урадити?
- Омогућити већу покретљивост младих и организовану размену са другим младим људима у Војводини
Како?
- Организовати заједничке активности, стручне екскурзије и посете
Шта се може урадити?

- Пружити младима информације о могућностима путовања
Како?
- Израдити информаторе о могућностима путовања и образовних садржаја у Војводини

Проблем 2.

- Недовољна повезаност унутар група вршњака и младих уопште
Шта се може урадити?
- Омогућити прилику за умрежавање младих сходно интересовању или струци
Како?
- Заједничке активности, смотре, форуми, дебатни клубови

Проблем 3.

- Праве вредности живљења су занемарене, млади усвајају негативне моделе
Шта се може урадити?
- Промовисати квалитетне образовне садржаје
Како?
- Медијска кампања - Промотивни материјал - Образовни материјал

Проблем 4.

- Млади у руралним срединама немају образовне садржаје сем могућности да у свом селу похађају основну школу
Шта се може урадити?
- Подржати рад омладинских организација и настајање нових организованих група у малим местима
- Промовисати живот на селу и вредности руралне средине
- Омогућити активно коришћење интернета и учења он-лине у малим срединама
Како?
- Иницирати омладински активизам у малим местима и омогућити подршку - Кампање - Семинари и обуке - Рачунарске радионице

3.1.3.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ПРВИ КОНКУРС У ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАЊА (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2006 год)

1. Стандардизација неформалног образовања и евидентирање организација које се баве или у свом раду користе облике неформалног образовања
Максималан износ који је одобран по пројекту за горе поменути задатак је био 400.000,00 динара
  2. Обука едукатора/ки који промовишу неформално образовање
Максималан износ који је одобран по пројекту за горе поменути задатак је био 300.000,00 динара
  3. Омогућавање прилике за умрежавање младих сходно интересовању или струци
Максималан износ који је одобран по пројекту за горе поменути задатак је био 100.000,00 динара
- Укупно предвиђено: 1.000.000,00 динара

3.1.3.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 3 пројекта:

1. Удружење грађана „Укрштање“, Нови Сад – пројекат „Центар за промоцију неформалног образовања - 2. фаза „Прелиставање“ – износ: 789.768,00 динара
  2. Екуменска хуманитарна организација, Нови Сад – пројекат „Људска права – моја права“ – износ: 90.038,00 динара
  3. Савез извиђача Војводине, Нови Сад – пројекат „До унапређења извиђачког програма путем међународне размене вођа“ – износ: 100.000,00 динара
- Укупно додељено: 979.806,00 динара

3.1.3.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У оквиру сва три пројекта реализовано је више мера, имајући у фокусу проблеме и задатке дате у Акционом плану:

- Мере које се односе на унапређење неформалног образовања (сва три пројекта, на различите начине);
- Учешће младих у креирању образовних програма и обуке (један пројекат);
- Мере које се односе на активно укључивање младих у друштво, изградња цивилног друштва и волонтерски рад (један пројекат);
- Мере које се односе на учење из других култура као модел стицања нових перспектива и толеранције (један пројекат).

Два од три пројекта директно су утицала на ширу популацију младих – у једном су млади обучавани о значају неформалног образовања, чиме се утицало на њихову мотивацију да се укључе у такве програме што ће у будућности унапредити ниво њихове образованости. Други пројекат, који је остварио индиректни утицај, је пројекат Савеза извиђача Војводине, који је обуком извиђачких лидера унапредио едукативно-искуствене програме Савеза, а из чега ће, опет индиректно, крајњу добит имати млади који се тек укључују у извиђачку организацију. Једино је пројекат Екуменске хуманитарне организације имао за циљ непосредно подизање нивоа знања (о људским правима) код циљне групе младих, што је и постигнуто.

Промене у области образовања, уопште узев, је тешко непосредно процењивати јер су последице образовања дугорочне. У сваком случају, може се закључити да је неопходно да се и даље подстиче неформално образовање, јер се њиме пружа добра и алтернатива и допуна формалном образовању, које је спорије подложно променама. Потребно је охрабрити организације за веће ангажовање у погледу подршке и залагања за промене у формалном образовању које би биле у складу са циљевима Акционог плана политике за младе у Војводини.

Веома добра пракса је модел вршњачке едукације, која се појавила у сва три реализована пројекта. Индиректно, велики значај може да има база података о организацијама које пружају програм неформалног образовања, коју је припремило УГ „Укрштање“, али предуслов за то је да та база постане јавна, доступна и ажурна. Потребно је више промовисати програмне неформалног образовања и радити на мотивацији младих да развијају своја знања и вештине. При томе је потребно установити односе и везе, тражити комплементарност између три основна вида образовања - формалног, неформалног и информалног (животног).

Изостало је, кроз сва три реализована пројекта, унапређење квалитета и понуде неформалног образовања у руралним срединама, што је неопходно нагласити у наредном циклусу.

Важно је такође, да се након реализованих активности, остане у контакту са користицима (организацијама или особама), односно да се организују неке follow-up активности, јер једном иницирана промена, која није подржана у наредном периоду, лако замре и не развија се даље. Ово нарочито важи за пројекте који су као један од циљева имали активацију.

3.1.4.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ДРУГИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2007 год)

1. Обука просветних радника и младих тренера из 6 општина Војводине, који ће са 300 матураната у својим општинама реализовати 3 пилот радионице на тему: породица, образовање и пријатељство (кроз методе активног учења, одбацивања насиља, нетолеранције, стереотипа и предрасуда), у циљу уврштавања ових тема и метода рада у формално образовање, односно унапређивање предмета грађанског образовања – износ 400.000,00 динара

2. Обуке за просветне раднике и омладинске активисте и активисткиње за унапређивање вештина образованих метода које се користе у неформалном образовању и потенцијалне осниваче организација младих (парламенти, секције, омладински клубови и организације) – износ 240.000,00 динара

3. Војвођанска промоција образовања као животног процеса кроз формално, неформално и животно образовање (сајмови образовања, кампање намењене јавности и младима, радио и ТВ емисије или медијске кампање) – 120.000,00 динара

4. Едукативни програми за промоцију и унапређење инклузивног образовања у Војводини – 80.000,00 динара

5. Подршка пројектима преиспитивања и унапређења програма и активности за младе и система обуке волонтера у организацијама неформалног образовања младих (саветовања, конференције, стратешки процеси развоја) – 80.000,00 динара

6. Пројекти за унапређење рачунарске опреме за омладинске организације и школе у сеоским срединама које остварују интензивну сарадњу у циљу повећања информатичке писмености младих и подршке одрживости омладинским клубовима и организацијама – 60.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.330.000,00 динара

3.1.4.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 12 пројеката:

1. Еко камп Моровић, Моровић/Шид – пројекат „Еко камп“ – износ: 47.110,00 динара

2. Омладински еко живот, Суботица – пројекат „На младима свет остаје“ – износ: 200.000,00 динара

3. Регионални центар за таленте, Сремски Карловци – пројекат „Едуковање ментора (професора)“ - износ: 80.000,00 динара

4. Асоцијација за развој Нови Сланкамен, Нови Сланкамен/Инђија – пројекат „И ја сам на НЕТ-у!“ – износ: 46.870,00 динара

5. Савез извиђача Војводине, Нови Сад – пројекат „Подизање капацитета мреже волонтера" - износ: 79.000,00 динара

6. Женска алтернатива, Сомбор – пројекат „Учимо о породици, пријатељству и..." – износ: 340.500,00 динара

7. УГ 2Еко талас", Томашевац/Зрењанин – пројекат „Подршка одрживости клуба омладине" – износ: 52.110,00 динара

8. Покрет горана и Волонтерски центар Војводине, Нови Сад - пројекат „Едукацијом до лидера" – износ: 72.000,00 динара

9. Одред извиђача „Раванград", Сомбор – пројекат „Мој компјутер" – износ: 51.210,00 динара

10. Иницијатива младих Срема, Сремска Митровица – пројекат „Преговарањем до разрешења конфликта" – износ: 167.440,00 динара

11. Савез мађарских ученика Војводине, Суботица – пројекат „Упознај другачије" – износ: 122.200,00 динара

12. УГ Други нови центар", Панчево – пројекат „Степенице знања..." – износ: 120.000,00 динара

Укупно додељено: 1.378.440,00 динара

3.1.4.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Мера 1.2. Акционог плана која се бави животним образовањем на овом конкурсима имала је свега један пројекат који се бавио унапређењем свести младих у сеоским срединама о потреби и неопходности стицања знања из области информатике. Одред извиђача „Раванград“ из Сомбора дотакао се само једног аспекта проблема младих на селу, информатичка едукација. Информатор који су приредили је штампан у 2000 примерака па су директни корисници овог пројекта били минимално 2000 младих који су добили овај летак.

Под мером 1.3 Неформално образовање реализоване је пет пројеката. Удружење грађана „Други нови центар“ из Панчева у оквиру свог пројекта „Степенице знања..." кроз серију радијских емисија у терминима намењеним омладини информисала је младе о типовима неформалног образовања и могућностима даље едукације у АП Војводини. Пројекат организације Омладински еко живот „На младима свет остаје“ направио је спону и покушао да повеже неформалну едукацију чланова парламената средњих школа из области организационих вештина и лидерства, са њиховим деловањем унутар формалног образовања кроз ђачке парламенте. Сличан пројекат под називом „Едукацијом до лидера“ организовао је и Покрет горана и волонтерски центар Војводине чији је циљ био едукација лидера који би у својим местима организовали Међународне волонтерске радне кампове. Савез извиђача Војводине је својим саветовањем покушао да оснажи и мотивише локалне лидере у спровођењу програма за младе у Војводини. Пројекат „Упознај другачије“ Савеза мађарских ученика Војводине кроз неформалне видове едукације упознавала је младе са вештинама решавања интер-етничких конфликта. Директни корисници ових пројеката су 175 младих са територије Војводине.

Пројекти којима се одговарало на мере из области образовања показује да се препознала потреба за активирањем младих кроз разне видове образовања и да постоје добре идеје када је реч како о формалном тако и о животном и неформалном образовању. Наравно образовање се провлачило и кроз све остале пројекте чији су се конкретни циљеви односили на неке друге мере Акционог плана за младе.

Теме које су у овом конкурсy биле запостављене, а које би на једноставан и ефикасан начин могле утицати на побољшање образовања уопште су теме везане за ваннаставне активности, укључивање праксе у наставу (као начина за лакше разумевање градива) и нарочито омогућавање неформалног вида образовања младима из руралних средина. Наравно, промовисање и укључивање младих у разне врсте клубова, организација и удружења треба и даље наставити јер се кроз пројекте показало да у оваквим удружењима осим дружења млади једни од других, али и кроз разне семинаре које се организују стичу многа животна знања и корисно користе своје слободно време.

У наредним конкурсима, требало би већу пажњу посветити образовању младих на селу и подржати све више акција које се директно баве настајањем нових организованих група у мањим местима, обзиром да у АП Војводини постоји довољан број организације које би имале могућност и капацитет да врше трансфер знања у руралне средине.

3.1.5.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ТРЕЋИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2008 год)

1. Истраживање о недостајућим образовним садржајима за младе у АП Војводини

Максимални износ за наведени пројектни задатак је 400.000,00 динара

2. Израда информатора о формалним и неформалним образовним садржајима, у циљу доступности образовања и остваривања права на образовање младих у АП Војводини

Максимални износ за горе наведени пројектни задатак је 300.000,00 динара

3. Афирмација и промоција целоживотног учења и неформалних облика образовања

Максимални износ за горе наведени пројектни задатак је 150.000,00 динара

4. Програми неформалног образовања у области волонтеризма, толеранције и/или ненасилне комуникације

Максимални износ за горе наведени пројектни задатак је 150.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара

3.1.5.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су одобрена за 6 пројеката:

1. Независно друштво новинара Војводине, Нови Сад – пројекат „Војвођански пут знања за младе" – износ: 298.500,00 динара

2. УГ „Други нови центар", Панчево – пројекат „Степенице знања 2" – износ: 150.000,00 динара

3. Културно уметничко друштво „Румунка", Бачки Моноштор – пројекат „Едукативне радионице за ромску омладину" – износ: 146.200,00 динара

4. Покрет горана, Панчево – пројекат „Волонтирајмо заједно" – износ: 118.000,00 динара

5, Градска управа града Панчева – Канцеларија за младе, Панчево – пројекат „Хоћу да знам!?" – износ: 400.000,00 динара

6. Грађанска мрежа, Ковин – пројекат „Да ли си довољно неформалан/на?" – износ: 149.120,00 динара

Укупно додељено: 1.261.820,00 динара.

3.1.5.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Узимајући у обзир чињеницу да је образовање дефинисано у Акционом плану политике за младе у Војводини као целина коју чине: формално, неформално и животно образовање, активности пројеката који су реализовани у оквиру ове области биле су управо усмерене ка решавању оних мера које се првенствено тичу промоције и значаја неформалног образовања, затим подизања капацитета организација које се баве неформалним образовањем, сарадње организација и институција које се баве како формалним тако и неформалним образовањем, те промоције и информисања младих у руралним срединама о облицима неформалног и животног образовања.

Активности у оквиру пројеката „Хоћу да знам“ биле су усмерене на добијање прецизних података о квантитету и квалитету препознатих и непознатих образовних потреба код младих у Војводини и афирмација и промоција целоживотног учења и неформалних облика образовања путем промоције резултата истраживања.

Пројекат „Да ли си довољно неформалан/на?“ био је усмерена на повећање свести о потреби целоживотног учења младих у Војводини, информисање о европским и искуствима у Војводини по питању афирмације и развоја неформалног образовања.

У оквиру пројекта „Степенице знања 2 – серијал радио емисија и веб-сајт о неформалном образовању“ урађено је истраживање и припремљена база података о организацијама и институцијама које се баве неформалним образовањем и на основу тога урађене радио емисије чији је садржај био намењен информисању младих о томе шта је неформално образовање и коме могу да се обрате уколико желе да се укључе у неке од облика неформалног образовања.

Активности које су реализоване кроз пројекат „Војвођански пут знања за младе“ подразумевале су израду информатора о формалним и неформалним образовним садржајима у циљу доступности образовања и остваривања права на образовање младих у АП Војводини и повећање доступности образовања, те остваривања права на образовање младих.

У оквиру пројекта КУД „Румунка“ из Бачког Моноштора организоване су радионице и тренинзи чији је циљ био изградња бољих односа и разумевања између младих из ромске и неромске популације, а главне теме које су обрађиване на тренинзима су: мирно решавање проблема и ненасилно решавање конфликта, вежба комуникације, разумевања и прихватања емоција.

Циљ пројекта „Волонтирајмо заједно“ био је подизање нивоа свести код ученика о значају волонтеризма и волонтерског рада за локалну заједницу и њих саме; побољшање комуникације међу младима; подстицање одговорности и креативности младих; мотивисање младих да искажу своје квалитете и способности; подстицање младих да дају свој допринос развоју волонтеризма; разбијање стереотипа и предрасуда; повезивање младих са организацијама за које је волонтерски рад од изузетног значаја; промовисање невладиних организација и њихових активности.

Као што се примећује, већина пројеката била је усмерена на промоцију неформалног образовања што представља један од корака у имплементацији мера које су предвиђене Акционим планом политике за младе у Војводини. *Оно што би генерално важило као препорука јесте подршка пројеката који су директно усмерени на укључивање младих у садржаје самог неформалног образовања, док би садржаје требало бирати на основу потреба младих*

3.1.6. АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У области образовање младих путем три конкурса за реализују Акционог плана политике за младе, средства из буџета АП Војводине опредељена су за укупно 21 пројекат који је у 10 градова и општина реализовало 19 организације, удружења и установе.

Обрадом сва три евалуациона извештаја у области „Образовање младих“, којима је покривена комплетна реализација мера из Акционог плана политике за младе у Војводини, добијени су следећи налази:

- неформално образовање у руралним срединама је веома слабо или га уопште нема, о чему сведоче резултати извештаја мониторинга и евалуације за све три године реализације Акционог плана политике за младе у АП Војводици;

- неопходно је и даље подстицати неформално образовање путем јавних промоција указивати на његов значај и утицати на побољшање квалитета понуда;

- потребно је подржати више програма у којима ће се млади директно укључити у програме неформалног образовања;

- неопходно је радити на признавању волонтерског рада;

- потребно је осмислити активности којима ће се омогућити корисницима/ама да и по завршетку пројекта остану у контакту са организацијом;

- подстицати организације да активно утичу на мењање и модификације формалног образовања;

- ресурси конкурса нису коришћени за реализацију програма који су усмерени на ваннаставне активности у школама.

Из аналаизе извештаја се уочава да се приликом писања пројектних задатака за следећи јавни конкурс водило рачуна о мерама и резултатима који су остварени претходне године.

Током три године, у области образовања укупно је финансиран 21 пројекат у 10 општина у АП Војводини.

Општи закључци и препоруке:

1. Формално образовање

- У протеклих неколико година је почела реформа школства у Републици Србији, па тако и у АП Војводини. Установе основног, средњег и високог образовања су почеле да активно модификују свој рад у складу са болоњским системом образовања, чиме се постиже извештан напредак.

- У области „Активно укључивање младих у друштво, изградња цивилног друштва, волонтеризам“ су реализовани пројекти који се тичу школских парламената, али се и даље мало времена посвећује ваннаставним активностима.

- Проблем насиља у школи је постао транспарентнији, поготово вршњачког насиља, неколико часова овој тематици је посвећено у оквиру предмета Грађанског васпитања, али у школама најчешће нема других облика освешћивања озбиљности проблематике и рада на превенцији.

- Од 2009. године је оформљена коалиција студентских организација на новоу Републике Србије.

2. Животно образовање

- Као последица светске економске кризе јавља се потреба за унапређивањем личних потенцијала и прилагођавањем сопствених ресурса новонасталом потражњом, те у складу са тим национална служба за запошљавање успешно ради програме преквалификације.

3. Неформално образовање

- Још увек не постоји евиденција организација као ни програма неформалне едукације које нуде (база података са сајта центра за развој непрофитног сектора АП Војводине није више ажурна).

- Закон о волонтерском раду још увек није донет, тренутно је у процедури, али је став организација цивилног сектора да је лош и да се ни амандманима не може поправити, те да га неће подржати.

- Није осмишљен систем којим се признаје и препознаје неформално образовање као адекватно.

3.2. ЗАПОШЉАВАЊЕ МЛАДИХ

3.2.1. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕ – ПРЕСЕК СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

Друштвени фактори утичу на пружање могућности младим људима за запошљавање, а уједно узрокују незапосленост младих. Носиоци друштва и савремене државе, својим радом и координацијом треба да допринесу лакшем запошљавању младих и понуде платформе за решавање свих друштвених проблема, а самим тим и да запошљавају младе људе одмах по завршеном школовању. То су: државни органи, државне институције – тржиште рада, економски сектор – привредни и економско-банкарски сектор, невладин сектор, омладинске организације, државне и приватне институције формалног образовања – основно, средње, више образовање.

У идентификованим друштвеним носиоцима била је уочена је неповезаност свих сектора и то је представљало извор проблема приликом запошљавања младих у Војводини; неповезаност Универзитета са економијом, неусклађени планови органа управе са економским и невладиним сектором, као и другим институцијама.

Према основи демографско-географске структуре у Војводини, уочавамо поделу на две средине са својим специфичним проблемима, а то су: рурална и градска средина.

Рурална (сеоска) средина – Млади у мањим срединама имају велике друштвене тешкоће. Непроступачност информацијама, медијима, образовању, како формалном, тако и неформалном, узроковала је апатију младе популације на селу. Њихова жеља за одлазак у град је изражена у огромној мери и тиме се прозрокује један од највећих друштвених проблема – „старење села“. Поред недостатка савремене комуникације у руралним срединама појављује се и фактор непостојања економских прилика за развој непољопривредних предузетничких модела, као и неинвестирање у сличне моделе развоја мале привреде и производње у малим срединама.

Урбана (градска) средина – У великим индустријским градовима Војводине истиче се утицај социјалних и економских фактора: социјални фактори су лични доживљај појединаца/ки, стање њихове свести, као и фактори који утичу на формулацију њиховог мишљења, животних стандарда. Изражена је свеопшта апатија са асоцијативношћу, ксенофобичношћу, поремећеним системом вредности појединца/ки у градској средини. Морална деградација је постала болест младих људи. Сви социолошки фактори се могу повезати са економским факторима у друштву. Само друшто је прожето сивом економијом, лоша економска ситуација омогућава стварање погрешних идола у друштву (трубо фолк генерација, мафија као модел идола) и маргинализована свест о значају очувања животне средине.

ЕДУКАЦИЈА

Основно право младих је да им се омогући да пре свог запошљавања стекну адекватна и квалитетна знања и вештине које им омогућавају да компетентно раде на пословима које самостално изаберу – слобода избора знања и вештина. Приступ едукацији требало би да имају сви млади и то приступ квалитетном знању које не ограничава већ отвара могућности. Стечена знања морају да буду довољно примењивана на тржишту рада и у складу са потребама друштва. Квалитет образовања мора бити подвргнут сталној контроли.

Формално образовање – Институције формалног образовања морају пружити теоријску основу са практичном применом знања и вештина. Формално образовање се не сме заснивати на непримењивим знањима, нити на уско стручним, са немогућношћу даљег надограђивања у жељеним областима. Младима треба да се омогући да стекну вештину учења која им ппужа прилагодљивост на тржишту рада, а све оно до сада није било присутно, ни могуће.

Неформално образовање – Друштвени процеси непрестано се одвијају и мењају изглед и потребе друштва. Једним делом науцне дисциплине одумиру док се друге, засноване на новим теоријама, свакодневно рађају. Формално образовање се спорије мења у складу са потребама друштва и то је уједно и основна мана формалног образовања. Због недостатка довољно ефикасног модела флексибилног формалног образовања, неформална едукације је носилац смањења јаза између постојећег и потребног образовања, научних дисциплина и жеља младих људи.

Развој предузетничког духа – Самостална личност је способна да креира сопствено место у друштву и сопствено будуће запослење. Одмах по стицању потребних знања преузима иницијативу за своје напредовање у друштву. Развојем различитих вештина код младих људи омогућава се већа вероватноћа запошљавања. Млади као носиоци развоја су друштвена група са највећим способностима за усвајање нових технологија. Потребно је транспарентно наступити и направити доступним прилике, информације и могућности за развој предузетништва, као и укључивање у процесе доношења одлука и програма.

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

Мере за запошљавање и samozapoшљавање – Законски оквири су основне баријере у развоју економије региона. Кредитирање малог и средњег предузетништва, јавност и доступност информација, транспарентност рада надлежних институција и збрињавање вишка запослених неки су од основних законских програма који би требало да подстакну запошљавање и samozapoшљавање (оснивање сопственог бизниса) младих.

Порески систем

Увозно-износни порези и дажбине – царина, акциза: Посебним пореским мерама за увозно-изнозне послове стимулише се развој предузетништва и малих и средњих предузећа. Посебно је јача стимулациона политика за пласман домаћих производа на инострано тржиште, као и укидање двоструког опорезивања (страних правних лица код нас и домаћих правних лица у иностранству) са акцентом на мала и средња предузећа посебно, у ДКМТ регији.

Стимулативни порези за запошљавање - Увођењем пореских олакшица, предузећа су стимулисана да у већој мери запошљавају младе.

Рад и радни односи - Млади су, услед недостатка искуства, окарактерисани као мање квалификовани и строга је потребна посебна пословно-законска политика која штити младе и њихова права на радним местима.

Администрација

Због немогућности стицања радног искуства, младима је теже да дођу до радних места. При запошљавању нису постојали тзв. водичи за лакше сналажење при испуњавању потребне администрације за младе кроз јасне законске форме (easy use friendly guide).

Банкарско-кредитни систем и инвестициони програми: Није било довољно кредитних повластица за младе који се самозапошљавају и отварају мала и средња предузећа, а такође ни могућности повољних краткорочних и дугорочних кредита.

КОМУНИКАЦИЈА

Координација и добро развијени системи двосмерне или мултисмерне комуникације између основних друштвених фактора потребна је за еволуцију и напредовање цивилног друштва. Незапосленост спада у групу кључних друштвених проблема.

Државна институције: Нису биле присутне јасно дефинисане транспарентне процедуре запошљавања, тачни подаци о запослењу, константна истраживања о незапослености и друштвеним потребама и потребним образовним профилима. Држава је обавезна да створи јасну пирамидалну структуру институција које ће регулисати стање на пољу запошљавања.

Локалне - градске институције

Покрајинске институције – позитиван је пример овогодишњег пројекта запошљавања Покрајинског секретаријата за рад, запошљавање и равноправност полова, као и међусобна комуникација и сарадња нашег Секретаријата и Покрајинског секретаријата за рад, запошљавање и равноправност полова у том смислу, како би били постигнути вишеструки ефекти.

Привредно-економски сектор: Знања и вештине младих људи требало би да одговоре потребама тржишта рада.

Невладине организације – удружења грађана: Мисија организација које се бавиле едукацијом није била усмерена ка смањивању јаза између потребе образовних профила на тржишту и институција формалног образовања. План и програм универзитета и средњих школа је инертан у поређењу са прилагодљивошћу програма рада невладиних организација у едукацији потребних образовних профила. Формално и неформално образовање се не допуњују и не усклађују своје програме рада, а што је неопходно за квалитетан образовни систем.

Универзитет – институције формалног образовања: Универзитет не учествује активно у стварању будуће слике привредног окружења. Нису усаглашене потребе на кадровском и истраживачко-технолошком плану између привреде, универзитета и средњих школа.

3.2.2. АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ 2005 - 2008. ГОДИНА – МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ДЕФИНИСаниХ ПРОБЛЕМА

Метода: Штапање водича

Циљ: Транспарентност и доступност информација о законској регулативи запошљавања и инвестиционо-кредитним програмима

Када: До краја фебруара сваке године (2005. до 2008.)

Метода: Курс (семинар, тренинг)

Циљ: Оспособљавање младих људи за пословну комуникацију: писање ЦВ, понашање током интервјуа, писање мотивационог писма
Када: Два пута годишње, сваке године (2005. до 2008.)

Метода: Семинари, трибине, кампање
Циљ: Развијање предузетничког духа (рад на информисању и мотивацији)
Када: Сваке године (2005. до 2008.)

Метода: Едукација
Циљ: Развијање пословне идеје, планирање реализације, израда бизнис плана
Када: Једном годишње сваке године (2005. до 2008)

Метода: Едукација
Циљ: Обука за рад на рачунару стандардних вин... алата у складу са основним потребама сваке канцеларије, као и потребама тржишта
Када: Два пута годишње сваке године (2005. до 2008.)

Метода: Конференција
Циљ: Повезивање локалних власти, локалног економског сектора у циљу транспарентног запошљавања и представљање могућности запошљавања
Када: Једног годишње сваке године (2005. до 2008.)

Метода: веб публикација
Циљ: Прављење ранг листе младих на основу њихових резултата са универзитета, искуства из одређених области, мотивације, личних способности, интервјуа
Када: „Освежити“ новим информацијама свака три месеца

Метода: Саветодавно тело при влади са активним учешћем НВО омладинског сектора
Циљ: Пружање помоћи и пројектима и организацијама младих које припремају младе да се укључе у тржисте рада
Када: Сваке године

Метода: Едукација
Циљ: Програм самозапошљавања младих с циљем да се препознају лични потенцијали, упознавање метода и техника активног тражења посла, менаџмента, даље школовање ради налажења адекватнијег запослења
Када: Сваке године

Метода: Семинар - такмичење за најталентованије младе и њихово запошљавање
Циљ: У договору са економским сектором, Универзитетом у Новом Саду, позивање младих на такмичење у оквиру кога ће се рангирати најбољи који ће директно бити запошљавани у привреди или државној управи. Оцењивање на основу: формалног образовања, ЦВ, интервјуа, тестова интелигенције и способности и практичних решавања проблема: Смањивање "одлива мозга"
Када: У јуну сваке године

3.2.3.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ПРВИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2006 год)

1. Штмпани и електронски (мултимедијални) водич за запошљавање и водич како наћи посао (практични примери како су се све млади људи запошљавали - где гледати, коме се обратити, кога и на који начин питати)

2. Обука за рад на рачунару

3. Обука из области: развоја пословне идеје и израде бизнис плана; оспособљавања младих за пословну комуникацију и кореспонденцију

4. Семинар за обуку о додатном образовању или усаврљавању или стицању додатног знања и вештина, преквалификацији и прилагођавање потребама тржишта рада.

Максималан износ који се одобрава по пројекту је 200.000,00 динара.

Укупно предвиђено: 1.000.000,00 динара

3.2.3.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 8 пројеката:

1. Грађанска мрежа, Ковин - пројекат „Корак по корак до посла" - износ: 200.000,00 динара

2. Удружење грађана „Пхралипе", Нови Сад – пројекат „Едукацијом до запослења" – износ: 100.000,00 динара

3. Новосадски хуманитарни центар, Нови Сад – пројекат „Планирај каријеру – обезбеди будућност" – износ: 150.000,00 динара

4. Комора младих, Суботица – пројекат „Пут ка младом менаџеру" – износ: 100.000,00 динара

5. Удружење турисмолога Зрењанин, Зрењанин – пројекат „Обука туристичких информатора Средњебанатског округа" – износ: 64.000,00 динара

6. Асоцијација за развој општине Ириг, Ириг – пројекат „Знањем и самопоуздањем до посла" – износ: 136.000,00 динара

7. Европско удружење студената електротехнике – локални комитет Нови Сад, Нови Сад – пројекат „Сајам запошљавања" – износ: 150.000,00 динара

8. УГ "Mediumgroup", Нови Сад - пројекат "SrbijaTrguje.com - сектор комерцијале малих и средњих предузећа" - износ: 100.000,00 динара

Укупно додељено: 1.000.000,00 динара.

3.2.3.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Циљеви пројеката реализованих у области запошљавања одговарали су већини мера предвиђених Акционим планом политике за младе: штампање мултимедијалних водича за запошљавање, web публикације, семинари, трибине, кампање, едукације о развоју пословне идеје, планирању реализације, изради бизнис плана, курсеви, тренинзи и семинари за оспособљавање младих људи за пословну комуникацију (писање биографије, понашање током интервјуа, писање мотивационог писма), обука за рад на рачунару у складу са потребама на тржишту рада, едукација из самозапошљавања младих са циљем да се препознају лични потенцијали, методе и технике активног тражења посла, менаџмета, даљег школовања ради налажења адекватнијег запослења, конференција (сајам

запошљавања) ради повезивања локалних власти, локалног економског сектора у циљу транспарентног запошљавања и представљања могућности запошљавања.

Утицај на решавање проблема недостатка/недовољне едукације за компетентно и ефикасно решавање проблема запошљавања незапослених младих остварен је генерално у веома високој мери у пројектима „Пут ка младом менаџеру“, „Знањем и самопоуздањем до посла“, „Планирај каријеру – обезбеди будућност“, „Обука туристичких информатора Средњебанатског округа“ и „Корак по корак до посла“.

Много мањи утицај на решавање овог проблема имао је пројекат „Едукацијом до запослења“ због нејасно постављених циљева и мноштва промена које су унете у реализацију, а које нису пројектом планиране. Веома је важно што је у овом пројекту заступљена маргинализована циљна група Роми, посебно зато што ниједан други пројекат из ове области није циљано био усмерен према било којој маргинализованој друштвеној групи.

Заједнички битан проблем готово свим пројектима био је релативно мали обухват циљне рупе и проблеми са анимирањем већег броја корисника/ца. Такође, све организације у овој области имају проблема са пројектном документацијом, планирањем и вођењем евалуације.

Мноштво креативних активности и добро постављени циљеви ових пројеката чине безмало све ове организације врло пожељним социјалним партнерима постојећим институцијама које се баве проблемом запошљавања. Главна сугестија према овим пројектима односила би се на потребу континуитета активности уз потребна побољшања и модификације и директно нуђење партнерства владиним институцијама у раду. Добит би била обострана. Пројекти су веома витални и актуелни, а лакше би приступили циљној групи, имали би могућности за формирање хомогенијих циљних група и боље материјално-техничке услове за реализацију. Са друге стране, институције би добиле креативније, динамичније и животније програме који су им итекако потребни.

Проблемом недовољне комуникације социјалних фактора у домену запошљавања највише се и најдоследније бавио пројекат „Сајам запошљавања“ који се врло доследно везивао за мере из Акционог плана: едукација о развоју пословне идеје, планирање реализације, израда бизнис плана, повезивање локалних власти, локалног економског сектора у циљу транспарентног запошљавања и представљања могућности запошљавања.

Проблем који је препознат као мотивишући за организације и где су оне највише сагледале могућност свог доприноса био је проблем едукације, односно потребе да млади имају могућност стицања знања које подиже њихове компетенције – потребна знања и вештине на покретљивом и динамичном тржишту рада. Други проблем коме је такође тежило свих седам организација био је проблем комуникације, односно комуникације са свим социјалним факторима укљученим у поље запошљавања. Међутим, мора се направити дистинкција и истаћи да је шест од седам организација доминантно третирало проблем едукације, а само једна организација је доминантно третирао проблем комуникације. Међутим, комбинација ова два проблема постоји у већој или мањој размери у сваком од ових пројеката.

Пројекат „Сајам запошљавања“ по многим својим карактеристикама издваја се као пример успешне праксе у решавању проблема младих дефинисаним Акционим планом. Утицај на решавање проблема је веома висок и због ванредно високог обухвата циљне групе (директно 450, индиректно 3000 младих), која је била врло хомогена. Веома важан квалитет је укљученост младих у пројектни менаџмент, што је малом броју организација успело да комплексније спроведу. Пројектна документација је узорна, а извештај и пројектна евалуација премашују

сва очекивања по прецизности, врстама и квалитету података. Заправо, може служити као модел добре праксе, а због наведених квалитета овај пројекат би требало посебно медијски представити и промовисати.

3.2.4.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ДРУГИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2007. год)

1. Израда електронско-штампаног водича (транспарентност и доступност информација о законској регулативи запошљавања и инвестиционокредитним програмима) – планирани износ: 150.000,00 динара

2. Оспособљавање младих људи за пословну комуникацију: писање ЦВ-а, понашање током интервјуа, писање мотивационог писма – планирани износ 200.000,00 динара

3. Развијање предузетничког духа (рад на информисању, мотивацији и афирмисању идеје предузетништва) - планирани износ: 150.000,00 динара

4. Развој пословне идеје, планирање, реализација, израда бизнис плана – планирани износ 200.000,00 динара

5. Обука за рад на рачунару стандардних *windows* алата у складу са основним потребама сваке канцеларије (савремене кореспонденције), као и потребама тржишта – планирани износ 200.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.330.000,00 динара

3.2.4.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства је укупно добило 7 пројеката:

1. Асоцијација за развој заједнице Центар, Панчево – пројекат „Подизање капацитета омладинског предузетништва” – износ: 200.000,00 динара

2. ЕЕСТЕК – Локални комитет Нови Сад, Нови Сад – пројекат „Сајам пословних могућности – КОНТЕН” – износ: 199.500,00 динара

3. УГ „Ромска омладина Данас-РОД” Стари Бановци – пројекат „Корак до запослења” – износ: 150.000,00 динара

4. УГ „Бечејска иницијатива грађана”, Бечеј – пројекат „Пробуди се, покрени се” – износ: 197.700,00 динара

5. УГ „Млади за села”, Горњи Брег/Сента – пројекат „Обука за рад на рачунару незапослених лица” – износ: 185.000,00 динара

6. Омладинска организација „IFIX”, Ада – пројекат „Помози себи, едукуј се!” – износ: 200.000,00 динара

7. Војвођански омладински форум, Суботица – пројекат „Научи и запосли се” – износ: 124.900,00 динара

Укупно додељено: 1.257.100,00 динара.

3.2.4.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Када је реч о проблему запошљавања младих и начина на који се младима може помоћи да спремније наступају на тржишту радне снаге, 6 организација је дало предлоге који би помогли у решавању овог проблема. Када посматрамо пројектне задатке који су били понуђени апликантима већина њих (четири

организације) кроз своје пројекте оспособљавало је младе за пословну комуникацију, док су само две организација аплицирале за развој пословне идеје и обуку незапослених за рад на рачунару.

Већина пројеката је била сконцентрисана око мере које се тичу неформалног образовања, један од њих имао је за циљ развој предузетничког духа младих у руралним заједницама, док се један пројекат ослањао на меру – комуникацију између универзитета и послодаваца.

Војвођански омладински форум – ВИФО из Суботице, Организацији IFIX из Аде и Удружење грађана „Бечејска иницијатива грађана“ из Бечеја кроз реализацију својих пројеката покушали су да помогну младима који излазе на тржиште радне снаге да стекну знања из области комуникације са послодавцима (како усмене тако и писмене) која је од пресудног значаја у току активног тражења посла. Области којима је посебно посвећена пажња су: писање CV, пропратног писма, бонтонa и рада са људима. „Бечејска иницијатива грађана“ фокус пројекта је ставила на психолошки аспект – лични циљеви и потенцијал који у комбинацији са вештинама комуницирања доприносе лакшем проналажењу жељеног радног места. Корак даље је отишла и организација IFIX која је након обуке младих за писање CV-а прикупила њихове биографије у билтен и дистрибуирала га локалним предузећима. Сви ови пројекти рађени су кроз семинаре и радионице (симулације пословних разговора).

Удружење „Млади са села“ из Горњег брега спровело је пројекат обуке младих за рад на рачунару (Windows алата) са циљем лакшег запошљавања. Још један пројекат који подржава исти циљ је и пројекат Асоцијације за развој заједнице ЦЕНТАР из Панчева који је фокус ставио на развој бизниса у сеоским заједницама (теорија и пракса). Овим пројектом кроз едукацију се утицало на активирање предузетничког духа код младих који имају могућност за сопствени бизнис. Развој предузетништва у сеоским заједницама доприноси мотивацији младих да остану у руралним срединама а самим тим се знатно утиче на смањење огромног друштвеног проблема детектованог као „старење села“.

Препорука би била да се већи нагласак стави на меру из Акционог плана 2.2. Законска регулатива. Већина људи, а нарочито младих није у потпуности упозната са функционисањем привредних система, и непотребно има страх и одбојност која се лако може превазићи информисањем и едукацијом. *Оспособљавање младих за активно тражење посла не би требало у будућности да буде реализовано кроз неформално образовање него би се у оквиру завршних година (средња школа и факултети) кроз формално образовање требале приближити вештине комуницирања (писменог и усменог) са послодавцима. Такође, боља информисаност и већа заступљеност података Националне службе за запошљавање у медијима утицала би на одлуке младих када је реч о даљем школовању. У перспективи, требало би промовисати форме самозапошљавања и самоорганизовања младих у удружења грађана, пословне субјекте и кооперативе. Ово се поготово може успешно применити у мањим срединама и сеоским заједницама.*

3.2.5.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ТРЕЋИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ (2008. год)

1. Укључивање посебно угрожених категорија младих (особе са инвалидитетом, Роми, особе са поремећајима у понашању) у активне мере политике запошљавања

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 200.000,00 динара

2. Подизање капацитета и унапређење организација које подстичу предузетништво и samozapoшљавање код младих

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 300.000,00 динара

3. Укључивање младих у процесе коришћења нових технологија и овладавање савременим вештинама

Максималан износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 200.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара

3.2.5.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 10 пројеката:

1. УГ „Кормило“, Зрењанин – пројекат „Стварање предузећа формирањем предузетника“ – износ: 150.000,00 динара

2. УГ „Пхралипе“, Нови Сад – пројекат „Знањем и вештином до посла“ – износ: 77.000,00 динара

3. ОШ „Свети Сава“, Житиште – пројекат „Интернет – Европа – Свет“ – износ: 180.000,00 динара

4. Студентска унија Универзитета у Новом Саду, Нови Сад – пројекат „ИТиЈа“ – износ: 150.000,00 динара

5. Екуменска хуманитарна организација – ресурсни центар за особе са инвалидитетом, Нови Сад – пројекат „Јачање капацитета младих незапослених особа са сметњама у развоју и младих незапослених ОСИ“ – износ: 200.000,00 динара

6. Регионално удружење грађана Лудашпуста – Ludaspusztá Térségi Társulás, Хајдуково/Суботица – пројекат „Курс информатике за младе на селу“ – износ: 100.000,00 динара

7. Омладински клуб, Нови Бечеј – пројекат „Оснаживање иницијатива младих појединаца“ – износ: 199.800,00 динара

8. УГ „Уникат“, Банатски Карловац/Алибунар – пројекат „Самозапошљавање младих путем комерцијализације традиционалних вештина и заната“ – износ: 100.000,00 динара

9. Развојни фонд за младе, Нови Сад – пројекат „Запошљавање младих у руралним срединама“ – износ: 200.200,00 динара

10. Културно образовни центар „Чока“, Чока – пројекат „Знањем за бољу будућност“ – износ: 100.000,00 динара

Укупно додељено: 1.457.000,00 динара.

3.2.5.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Запошљавање представља један од најважнијих корака у животу младих људи након завршетка школовања. Наш систем образовања не одговара на све потребе које савремено тржиште рада захтева, те је из тог разлога неопходно организовати додатне едукације за младе који траже посао (информисање младих о слободним радним местима, оспособљавање младих да савладавају вештине

писане комуникације – писање биографије, пропратног и мотивационог писма, развој вештина за успешно вожење интервјуа, развој вештина предузетништва код младих, подршка у програмима самозапошљавања младих). Свих 12 одобрених пројеката на конкурс били су усмерени на решавање управо ових мера које су предвиђене Акционим планом.

Активности пројекта „Знањем за бољу будућност“ биле су усмерене на обуку младих за употребу рачунара и припрема за The European Computer Driving Licence (ECDL) – међународно признати сертификат у овој области.

Самозапошљавање младих путем комерцијализације традиционалних вештина и знања промовисало је удружење „Уникат“ из Банатског Карловца.

Реализоване активности у оквиру пројекта „Јачање капацитета младих незапослених особа са сметњама у развоју и младих незапослених особа са инвалидитетом корз едукацију и обуку за рад на рачунару“ директно се утицало на помоћ особама са инвалидитетом приликом запошљавања.

УГ „Кормило“ организовало је обуку за младе из предузетништва, док је „Развојни фонд за младе“ радио на подизању капацитета организација које подстичу предузетништво и самозапошљавање младих.

Активности пројекта „Курс информатике за младе на селу“ имале су за циљ повећање нивоа знања из компјутерских вештина, али и вештина писане комуникације, чиме млади добијају веће шансе на тржишту рада. Обука за коришћење рачунара била је примарна активност код још два пројекта: „Интернет – Европа – Свет“ и „ИТИиЈА – Информационе Технологије и Ја“.

Два пројекта била су усмерена на обуку младих из области писања биографије, пропратног и мотивационог писам и савладавање вештина вођења разговора са послодавцем – „Знањем и вештином до посла“ и „Јачање иницијатива младих појединаца“.

Иако се реализацијом наведених пројеката у великој мери допринело побољшању положаја младих када је у питању информисање и обука за запошљавање, неке од основних препорука су да се за даљу реализацију пројеката из ове области пажња усмери ка јачању капацитета младих из рањивих и маргинализованих група, у циљу побољшања њихове конкурентности на тржишту рада. Такође, треба у већој мери подржати пројекте који подстичу и афирмишу самозапошљавање и веће запошљавање младих кроз њихово упознавање са могућностима које пружа АП Војводина као европски регион, као и упознавање са плановима за развој руралних средина на националном и покрајинском нивоу, и потенцијалима локалне заједнице. Потребно је наставити и даље са активностима које оснажују младе и обучавају их у вештинама које су неопходне за прилагођавање условима тржишта рада. Неопходно је подстаћи повезивање организација које се баве младима са Националном службом за запошљавање и другим институцијама.

3.2.6. АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У области Запошљавање младих путем три конкурса за реализују Акционог плана политике за младе, средства из буџета АП Војводине опредељена су за укупно 25 пројеката које су у 14 градова и општина реализовале 24 организације, удружења и установе.

Конкретним пројектним задацима покривен је и праћен највећи део мера дефинисаних Акционим планом. Најизраженија сугестија односи се на мали обухват циљне групе појединачним програмима, што може бити последица неколико фактора: пре свега ограничених средстава којима је могуће покрити

трошкове само краткорочних пројеката; али и слабе промоције програма, те неумрежености организација које се баве ово тематиком, што би омогућило размеру ресурса, а самим тим и другачији план трошења средстава обезбеђених за програме.

Код самих организација примећен је недостатак искуства у обради пројектне документације и недовољно познавање задатака, техника и метода евалуације активности које се реализују.

Општи закључци и препоруке:

1. Едукација

- формално образовање

- предложити и радити на предлозима за увођење у редован програм школовања оспособљавање младих за вештине пословне комуникације

- прилагодити програме и садржаје формалног образовања захтевима и потребама тржишта рада

- осавременити номенклатуру занимања.

- неформално образовање

- уредити систем неформалног образовања, његовог вредновања и признавања, што отвара веће могућности младима да и на овај начин стечено знање искористе као предност и квалитет код налажења запослења.

- развој предузетничког духа

- унапредити и развијати програме који подстичу код младих развој предузетничког духа

- упознати младе са програмима Националне службе за запошљавање, али и осталих организација и институција који подстичу samozapoшљавање омогућавањем различитих повластица, почетних кредита, ослобађања пореза и слично.

2. Законска регулатива

- ставити већи акценат на појашњењу, промоцији и упознавању младих за важећом законском регулативом везаном за област запошљавања.

3. Комуникација

- неопходно је радити на чвршћем суштинском повезивању организација које раде програме везане за запошљавање младих и државних институција.

Такође,

- потребно је наћи ефикасне начине одржавања континуитета активности и програма који обучавају младе у основним вештинама и знањима неопходним за пословну комуникацију

- радити на повећању конкурентности младих из маргинализованих група на тржишту рада.

3.3. ЗДРАВЉЕ МЛАДИХ

3.3.1. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕ – ПРЕСЕК СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

Здравље је не само одсуство болести, него представља стање потпуног психичког, физичког и социјалног благостања. (Дефиниција Светске здравствене организације)

Проблеми са којима су суочени млади људи у АП Војводини јесте недовољна подршка и брига од стране друштва, породице и појединца услед недовољне информисаности и непостојања здравственог образовања у школском систему. Нарочите проблеме имају млади са инвалидитетом и социјално угрожени, који се сврставају у посебно рањиве/осетљиве групе, јер им здравствена заштита и превентивне активности нису физички довољно доступне (проблем немогућности уласка - баријере).

Млади људи данас нису довољно информисани о сопственом психо-физичком стању и не постоји адекватан систем информисања у овој области, који би био свима доступан.

У даљем тексту биће истакнути здравствени проблеми присутни у популацији младих од основношколског узраста до 28. године старости, а који су најизраженији у нашој средини и који захтевају организовану и континуирану акцију коју је потребно решавати.

ФИЗИЧКА НЕАКТИВНОСТ

Физичка неактивност утиче на неправилан развој тела и потпомаже настајање одређених деформитета и болести. Млади су суочени са лошим условима за бављење спортом или неким другим видом физичке културе. Не постоје адекватни терени и игралишта, а постојећи су неретно извор опасности.

Бављење одређеним спортом у постојећим условима подразумева велика новчана улагања, или борбу за место у првој постави. Ово су најчешћи узроци због којих се младе не баве спортом.

ПОРЕМЕЋАЈИ ИСХРАНЕ

Пропагирање манекенског изгледа често доводи до неправилне исхране и последица које се услед тога јављају. Често се промоција хране врши путем медија. Брза храна је најдоступнија и најприступачнија. Не постоји адекватна и редовна едукација о овој теми, а овом проблему се не посвећује довољна пажња ни у школама ни у медијима. Директне последице су појава разних болести, а нарочито анорексија, булимија и гојазност.

БОЛЕСТИ ЗАВИСНОСТИ

Злоупотреба психоактивних супстанци – дроге, алкохола и дувана (никотин), психоактивних супстанци које могу изазвати зависност, физичке и менталне последице, у нашој средини се често поистовећују са разонодом, забавом, а некад и трендом. У току је обнављање функционисања Радног тела за превенцију болести зависности, Извршног већа АП Војводине, које координира рад општинских одбора за превенцију болести зависности и финансијски подржава превентивне акције заједно са органима локалне самоуправе.

РЕПРОДУКТИВНО ЗДРАВЉЕ

Полни односи – Данас се у нашој средини релативно рано ступа у прве сексуалне односе, млади се затичу физички и психички неспремни. Сексуална едукација скоро не постоји. Услед незнања, стида и непросвећености не користи се заштита при полним односима, а често ни контрацептивна средства, што

доводи до појаве разних болести, нежељене трудноће и сл. Младе људе који имају проблема са импотенцијом и фригидношћу, неповољна друштвена клима не подржава да о томе причају и затраже стручну помоћ.

Полно преносиве болести – Полно преносиве болести појављују се све чешће услед некоришћења заштите при полним односима. Млади, несхватајући тежину ситуације, тешко се одлучују да се обрате лекару, што доводи до одлагања лечења, а тиме и до појаве многих последица по здравље. Едукација је минимална услед малог броја јувенилних доктора гинеколога.

Нежељена трудноћа – У адолесцентом добу нежељене трудноће се најчешће дешавају услед неприпремљености девојака и младића, која се огледа у физичкој или психичкој неспремности. Поселдице могу бити тешке и несагледиве за даљи развој личности. Намерни прекиди трудноће због тога нису реткост. Порођаји су све бројнији код младих девојака које не знају за контрацепцију, што може имати за последицу родитеље неприпремљене за потомство.

ПОВРЕДЕ

Повреде услед несрећа у саобраћају и слабог познавања пружања прве помоћи – Млади су несигурни у саобраћају и често долази до повреда јер се не поштују саобраћајни прописи, а посебно су угрожени пешаци.

Повреде услед физичког злостављања у породици, школи, на улици – Породични закон који је усвојила Народна скупштина Републике Србије фебруара 2005. године у свом деветом делу обрађује насиље у породици. И поред тога, друштво, школа и породица још увек нису спремни да адекватно реагују на повреде код младих, које су узроковане физичким слоствљањем.

Повреде у спорту.

МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ

Синдром сагоревања – лоше здравствено стање младих услед нагомиланих обавеза у школи и ван ње и услед нереалних очекивања породице, школе и самог младог човека.

Депресија

Суицид

Анксиозност

ДИСКРИМИНАЦИЈА МЛАДИХ НАРУШЕНОГ ЗДРАВЉА – ИНВАЛИДНОСТ, ХИВ, ПАС

Млади који су угроженог здравља срећу се са дискриминацијом средине.

У школи – Школска средина прилагођена је само здравој деци, те особе са инвалидитетом наилазе на препреке.

У групи вршњака – Млади људи нарушеног здравља теже склапају пријатељства.

На улици – Посебно су дискриминисани млади са инвалидитетом самим тим што стално наилазе на архитектонске баријере, али и услед вербалне дискриминације.

3.3.2. АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ 2005 – 2008. ГОДИНА – МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ДЕФИНИСНИХ ПРОБЛЕМА

Проблем 1. – Болести зависности и хроничне болести

2005. – 1. Програм едукације младих о ПАД, 2. Програм промоције и рехабилитације постојећих служби, центара, организација који се баве превенцијом и лечењем ПАД и хроничних болести, 3. Програм примарне превенције хроничних болести;

2006. – 1. Програм едукације едукатора здравствених радника и сарадника о ПАС, 2. Програм едукације здравствених радника и сарадника о ПАС, 3. Програм промоције примењивања закона у вези са ПАС, 4. Програм промоције служби, центара, организација који се баве примарном превенцијом и лечењем ПАС и хроничних болести;

2007. – 1. Програм едукације младих о ПАС, 2. Програм едукације родитеља о ПАС, са акцентом на сузбијање предрасуда, стереотипа, развијање ненасилне комуникације, 3. Програм превенције ПАС и хроничних болести путем медија, 4. Програм промоције служби, центара, организација које се баве примарном превенцијом и лечењем ПАС и хроничних болести;

2008. – 1. Програм едукације просветних радника и сарадника о ПАС, 2. Програм едукације здравствених радника и сарадника о ПАС, 3. Програм промоције служби, центара, организација који се баве примарном превенцијом и лечењем ПАС и хроничних болести.

Проблем 2. – Репродуктивно здравље

2005. – 1. Програм едукације младих о проблемима и изазовима одрастања, 2. Програм едукације младих о ППИ, 3. Програм промоције и рехабилитације служби, центара и организација које се баве репродуктивним здрављем;

2006. – 1. Програм едукације младих о адолесцентској трудноћи, 2. Програм едукације просветних радника, родитеља и старатеља о проблемима и изазовима одрастања са акцентом на ненасилној комуникацији, 3. Програм едукације просветних радника, родитеља и старатеља о ППИ;

2007. – 1. Програм едукације просветних радника, родитеља и старатеља о адолесцентској трудноћи, 2. Програм промоције служби, центара и организација које се баве репродуктивним здрављем;

2008. – 1. Програм едукације младих о проблемима и изазовима одрастања, 2. Програм едукације младих о ППИ, 3. Програм едукације младих о адолесцентској трудноћи.

Проблем 3. – Физичка неактивност

2005. – 1. Програм обнове постојећих терена и игралишта, 2. Програм промоције физичког вежбања и здравог начина живота (рекреације) путем медија и маркетинг сервиса, 3. Програм едукације младих о значају физичке активности за раст и развој;

2006. – 1. Програм увођења и развоја школског спорта, 2. Програм промоције спорта путем медија и маркетинг сервиса, 3. Програм опремања простора за физичку активност потребном опремом;

2007. – 1. Програм прилагођавања објеката, који не служе сврси, спорту или рекреацији, 2. Програм промоције школског спорта, 3. Програм едукације младих о значају физичке активности за раст и развој;

2008. – 1. Програм физичког вежбања, кроз масовне, јавне активности, 2. Програм опремања простора за физичку активност потребном опремом.

Проблем 4. – Повреде

2005. – 1. Програм едукације младих о ППЗ, 2. Програм развијања саобраћајне културе;

2006. – 1. Програм подизања нивоа безбедности у објектима за школовање и њиховој околини, 2. Програм подизања безбедности у осталим објектима које посећују млади и њиховој околини

2007. – 1. Програм медијске превенције повреда;

2008. – 1. Програм едукације младих о ППЗ, 2. Програм медијске превенције повреда.

Проблем 5. – Ментално здравље

2005. – 1. Програм едукације наставног особља и стручних сарадника о менталном здрављу младих, 2. Програм едукације опште популације о менталном здрављу;

2006. – 1. Програм промовисања служби, центара и организација које се баве менталним здрављем младих, медијски путем маркетинг сервиса;

2007. – 1. Програм едукације наставног особља и стручних сарадника о менталном здрављу младих, 2. Програм едукације опште популације о менталном здрављу младих;

2008. – 1. Програм промоције служби, центара и организација које се баве менталним здрављем младих, медијски и путем маркетинг сервиса.

Проблем 6. – Поремећаји исхране

2005. – 1. Програм едукације младих о здравој исхрани, 2. Програм промоције здраве исхране путем медија и маркетинг сервиса;

2006. – 1. Програм едукације младих о здравој исхрани, 2. Програм промоције здраве исхране путем медија и маркетинг сервиса;

2007. – 1. Програм едукације младих о здравој исхрани, 2. Програм промоције здраве исхране путем медија и маркетинг сервиса;

2008. – 1. Програм едукације младих о здравој исхрани, 2. Програм промоције здраве исхране путем медија и маркетинг сервиса.

Проблем 7. – Дискриминација младих угроженог здравља

2005. – 1. Програм сузбијања стереотипа, жигосање и дискриминације младих са инвалидитетом, 2. Програм сузбијања стереотипа, жигосање и дискриминација младих са ХИВ/АИДС-ом и зависника од ПАС у установама здравствене заштите

2006. – 1. Програм сузбијања дискриминације младих угроженог здравља у школи, 2. Програм сузбијања дискриминације младих угроженог здравља у групи вршњака, 3. Програм сузбијања дискриминације младих угроженог здравља у свакодневним ситуацијама на улици, аутобусу, у продавници

2007. – 1. Програм сузбијања дискриминације младих угроженог здравља у школи, 2. Програм сузбијања дискриминације младих угроженог здравља у групи вршњака, 3. Програм сузбијања дискриминације младих угроженог здравља у свакодневним ситуацијама на улици, аутобусу, у продавници

2008. – 1. Програм сузбијања стереотипа, жигосање и дискриминација младих са ХИВ/АИДС-ом и зависника од ПАС у установама здравствене заштите

Напомене:

ПАС – психоактивна супстанца (алкохол, дуван, дрога)

ППИ – полно преносиве инфекције

ППЗ – прва помоћ и заштита

ХИВ – вирус хумане имунодефицијенције

АИДС или СИДА – синдром стеченог губитка имунитета

Проблеми и изазови одрастања – сексуалност, хигијена тела, ризично понашање.

Додатне напомене:

Наведени програми намењени младима, морају да имају за циљну групу младе који се школују, али и младе који се не школују (само основна школа је

обавезна и њено непохађање кажњиво је; средња школа и факултет нису обавезни).

Неки од наведених програма ће бити објављени путем конкурса, а неки се већ остварују у референтним здравственим установама.

Сви наведени програми који ће се наћи у конкурс, садржаће веома детаљна упутства, тј. услове које је неопходно задовољити како би се конкретан пројекат узео у разматрање.

Предуслов успешне примене наведених програма јесте усклађивање законодавства из ове области са законодавством ЕУ – нпр. законски утврђена обавеза укључивања медија у примарну здравствену заштиту.

3.3.3.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ПРВИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2006. год)

1. Едукација едукатора/ки о болестима зависности и промоција здравих стилова живота (подразумева и штампање одговарајуће брошуре)

Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 250.000,00 динара

2. Едукација едукатора/ки о репродуктивном здрављу, ХИВ-у; промоција бесплатног тестирања на ХИВ (подразумева и штампање одговарајуће брошуре)

Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 250.000,00 динара

3. Едукација едукатора/ки о првој помоћи и заштити

Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 100.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара

3.3.3.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 6 пројеката:

1. Омладина ЈАЗАС-а, Нови Сад – пројекат „Програм превенције СИДЕ и ППБ у Војводини“ – износ: 150.000,00 динара

2. Завод за заштиту здравља студената, Нови Сад – пројекат „Разменимо знање о репродуктивном здрављу и ХИВ/АИДСу“ – износ: 240.000,00 динара

3. Новосадски хуманитарни центар, Нови Сад – пројекат „Важно је да знаш“ – износ: 150.000,00 динара

4. Иницијатива младих Срема, Сремска Митровица – пројекат „Млади причају о СИДИ“ – износ: 130.000,00 динара

5. Удружење за борбу против наркоманије, Нови Сад – пројекат „Први пут у историји планете“ – износ: 180.000,00 динара

6. Комора младих, Суботица – пројекат „Пази, промисли, буди здрав“ - износ: 150.000,00 динара

Укупно додељено: 1.000.000,00 динара

3.3.3.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Сви пројекти били су планирани и реализовани имајући у фокусу проблеме и задатке дате у Акционом плану. Највећи број пројеката (чак 5 од 6) односио се на репродуктивно здравље младих, тј. едуковање и информисање младих о репродуктивном здрављу, полним односима и полно преносивим болестима, ХИВ/АИДСу, нежељеној трудноћи.

Један пројекат односио се на болести зависности (такође едукација и информисање, тј. подизање свести), док су у потпуности изостали пројекти који се односе на остале аспекте здравља младих (физичка неактивност, исхрана, ментално здравље, повреде и сл.)

Родна равноправност и укључивање маргинализованих група били су узети у обзир само у једном пројекту. Такође, један пројекат био је директно намењен младима на селу. Имајући све ово у виду, у оквиру следећег конкурса, у програм финансирања уврштене су и ове мере.

Промене у овој области није било лако процењивати јер се највећи број пројеката односио на информисање и едукацију, а резултате (који би требало да буду промене понашања оних који су едуковани или су добили информацију) оваквих активности би требало посматрати дугорочно. Наиме, резултати заиста постоје само ако су понашања и ставови промењени и након извесног времена. Тешкоћу у процени утицаја ових пројеката представља и чињеница да организације (углавном) немају довољно изграђене механизме евалуације, па повратна информација од крајњих корисника/ца по правилу изостаје (често нема чак ни списка полазника/ца радионица нити било каквог контакта).

Ипак, већина пројеката успела је да скрене пажњу и повећа видљивост појединих проблема младих у области здравља, а велики број младих људи добио је основне информације које не може да добије (или не на адекватан начин) у другим институцијама а животно их интересују. Вршњачка едукација је потврђено добар модел рада у овој области, *па би било добро организације које развијају програме у овој области чвршће повезати, стандардизовати рад и направити стратешке кораке у овој области.*

Директну корист од пројеката највише је имао мањи број активиста/киња који је учествовао у реализацији пројеката – било као особље организације која води пројекат или као директни корисници, у овом случају едуковани вршњачки едукатор. Ови млади људи добили су додатна знања, информације и искуство које ће им сигурно у даљем животу и раду користити (вршњачки едукатори, по правилу, у високом проценту настављају да раде у другим организацијама и програмима).

Шта ће ове промене значити у њиховим животима, пре свега зависи од личног ангажмана самих младих људи, али би организације могле да постигну боље/трајније резултате бољим планирањем рада и одржавањем континуитета. Наиме, већини организација недостаје јасна стратегија и континуитет у раду (одради се један пројекат са младим људима, а онда се месецима са том групом младих не ради ништа) што је за пројекте и организације које желе да постигну трајније промене у понашању младих и да подстичу одговорност и активизам код младих од пресудног значаја. Такође, организацијама недостаје и континуитет у праћењу промена у окружењу (нпр. већина организација није знала да је Србија усвојила Стратегију за здравље младих) у овој области, па треба ојачавати капацитете организација у том правцу.

У овој години спровођења Акционог плана политике за младе у Војводини недостајали су пројекти који се тичу других аспеката здравља младих.

Као модел добре праксе треба пре свега искористити читав приступ вршњачке едукације, који је очигледно већ усвојен и развијен у доброј мери (неке од организација као ЈАЗАС и НСХЦ имају вишегодишње искуство и углед) и треба га и надаље подржавати.

У даљим корацима било би добро чершће повезати организације које се баве овим приступом, радити на стандардима рада и механизмима евалуације, отворати и друге теме везане за здравље и пре свега обезбедити континуитет у раду. У овој области недостају и акције јавног заступања како би се утицало на доносиоце одлука да неке од ових тема уђу у званичне програме образовања.

3.3.4.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ДРУГИ КОНКУРС, ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ

1. Истраживање информисаности младих у вези са адолесцентском трудноћом, полно преносивим инфекцијама и полним односима – 150.000,00 динара

2. Едукација младих о репродуктивном здрављу (адолесцентској трудноћи, полно преносивим инфекцијама и полним односима) – 250.000,00 динара

3. Промоција сервиса који су доступни младима (психолошка и развојна саветовалишта за младе, СОС телефони и друге организације и службе које пружају здравствене услуге младима) – 250.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.330.000,00 динара

3.3.4.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 8 пројеката:

1. Новосадски хуманитарни центар, Нови Сад – пројекат „Унапређење репродуктивног здравља“ – износ: 220.000,00 динара

2. Завод за здравствену заштиту студената, Нови Сад – пројекат „Добро је да знаш!“ - износ: 125.000,00 динара

3. УГ Тимотеј, Нови Сад – пројекат „Поделитемо знање“ – износ: 120.000,00 динара

4. Завод за јавно здравље, Сремска Митровица – пројекат „Унапређење репродуктивног здравља“ – износ: 150.000,00 динара

5. Дом здравља „Др. Мика Павловић“, Инђија – пројекат „Заједно у акцији“ – износ: 200.000,00 динара

6. Омладина ЈАЗАС, Нови Сад – пројекат „Програм вршњачке едукације“ – износ: 150.000,00 динара

7. Клиника за гинекологију и акушерство, Нови Сад – пројекат „Информисаност и понашање адолесцената“ – износ: 150.000,00 динара

8. Асоцијација за развој општине Бечеј, Бечеј – пројекат „On line - саветовалишта за младе“ – износ: 230.000,00 динара

Укупно додељено: 1.345.000,00 динара

3.3.4.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У области здравља младих већина имплементираних пројеката је било везано за едукацију младих о репродуктивном здрављу и промоцију сервиса који су доступни младима (7 од 8). Само један од одобрених пројеката се бавио искључиво истраживањем информисаности младих у вези са адолесцентском трудноћом, полно преносивим инфекцијама и полним односима.

Имплементирани пројекти су били изузетно успешни и индиректно обухватили велики број младих са територије АП Војводине (око 6.000). Већина иницијатива ће се наставити и у будућности, *док су запослени у Заводу за јавно здравље Нови Сад, одлучили да промене приступ и укључе студенте у своје промотивне акције*, јер се медијација студената између психолога запослених у Заводу и студената којима је потребна помоћ психолога показала као сувишна.

Поред вршњачке едукације која је постала један од основних метода реализације пројеката који се баве репродуктивним здрављем, *уведене су и нове методе ширења информација циљној групи. Све већа пажња се посвећује интернету*, као најзначајнијем средству информисања популације од основношколског узраста до 28 година. Обзиром да су полни односи, полно преносиве болести и адолесцентска трудноћа осетљиве теме које захтевају анонимност, постављање интерактивних веб презентација се показало као изузетно успешно, јер су млади добили прилику да поставе питања на која су им директно на маил одговарали лекари. Као још једна успешна иновативна метода приступа основношколској циљној групи је била и форма представе коју су широм АП Војводине изводили ученици ангажовани као волонтери у Дому здравља „Мика Павловић“ из Инђије.

Обзиром да су предност имали пројекти који кроз своје програме раде на развијању и унапређењу партнерства и сарадње организација и установа које се баве проблематиком здравља младих, одобрени пројекти су успешно одговорили овим захтевима, где су се невладине организације и школе успешно повезивали и кординисали рад са саветовалиштима за младе при домовима здравља.

Овим конкурсом је била предвиђена имплементација мера 3.4 Репродуктивно здравље, док се кроз укључивање промоције сервиса здравствених услуга доступних младима имплементирао и сегмент мере 3.6 Ментално здравље. Претходни конкурс је такође био посвећен имплементирању мере 3.4, и због тога је у наредном конкурсима више пажње посвећено мерама 3.1 Физичка неактивност младих, 3.2 Поремећаји исхране, 3.5 Повредама и 3.6 Менталном здрављу. Пројекти везани за репродуктивно здравље у следећем периоду имали су за циљ да информишу омладину на селу, социјално угрожене групе и ромску популацију.

Неопходно је мотивисати организације и подржати пројекте који се баве превенцијом насиља у породици и у основним и средњим школама.

Неопходно је било интензивирати едукацију везану за поремећаје исхране, обзиром да се све већи број младих (нарочито женског пола), неправилно храни, и услед медијске промоције „манекенског изгледа“ обољевају од анорексије, булимије и гојазности.

Пројекти за имплементацију мере 3.3 Болести зависности, су у наредном периоду, поред наркоманије, потенцирале и едукацију о болестима зависности од дувана и алкохолизам, обзиром да су и то изузетно распрострањене болести зависности у циљаној популацији.

3.3.5.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ТРЕЋИ КОНКУРС, ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ

1. Програми физичког вежбања, кроз масовне јавне активности у циљу побољшања психо-физичког здравља младих

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 150.000,00 динара

2. Програм за превазилажење дискриминације младих угроженог здравља и младих са ХИВ/АИДС-ом у школама

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 250.000,00 динара

3. Програм едукације младих о познавању полно преносивих болести

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 250.000,00 динара

4. Програм превентивне заштите здравља младих у АП Војводини

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 250.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара

3.3.5.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 12 пројеката:

1. Клуб за спортску рекреацију и физичко васпитање „CALISTHENIC“, Сремска Митровица – пројекат „Пливањем до здравља“ – износ: 85.000,00 динара

2. Месна заједница Утрине, Утрине/Ада – пројекат „Програм физичког вежбања стоног тениса“ – износ: 90.000,00 динара

3. Здравствени центар – ОЈ Дом здравља, Сремска Митровица – пројекат „Очување здравља младих у руралним подручјима“ – износ: 100.000,00 динара

4. Ромкиње Војводине, Нови Бечеј – пројекат „Одрастај здраво – брини о себи“ – износ: 120.000,00 динара

5. Дом здравља Нови Бечеј, Нови Бечеј – пројекат „Користи презерватив – буди сигуран“ – износ: 180.000,00 динара

6. Омладина ЈАЗАС-а, Нови Сад – пројекат „Превенција HIV/AIDS-а и РРВ међу средњошколцима“ – износ: 100.000,00 динара

7. Удружење грађана „AURORA“, Бела Црква – пројекат „Странац у ноћи – HIV ујутру, да ли вреди?“ – износ: 180.000,00 динара

8. Удружење грађана MOBILITAS, Сента – пројекат „За здраву децу Сенте“ – износ: 82.000,00 динара

9. Омладински развојни центар, Нови Сад – пројекат „Желим да знаш“ – 150.000,00 динара

10. Дом здравља Српска Црња, Српска Црња – пројекат „Примена кинезитерапије као основног средства у превенцији и корекцији нарушеног постуралног статуса тела“ – износ: 100.000,00 динара

11. Црвени крст, Сомбор – пројекат „Гледај ме, слушај ме, научићу те“ – износ: 170.000,00 динара

12. „Roma“, Беоцин – пројекат Едукативне емисије „Заштита здравља младих Ромкиња“ – износ: 100.000,00 динара

Укупно додељено: 1.457.000,00 динара

3.3.5.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Највећи број пројеката на овом конкурс у био је усмерен на програме едукације младих о познавању полно преносивих болести, али и друге мере наведене у Акционом плану, чиме су се покрила сва три аспекта здравља младих. Важна компонента свих пројеката јесте та да је велики број младих био директно укључен у реализацију пројектних активности, пре свега кроз организоване едукације из различитих области – ХИВ/АИДС, ППИ... Такође, важно је поменути да су се у имплементацију сем невладиних организација директно укључили и домови здравља са територије АП Војводине, што је један од веома важних корака за постизање стања каквог желимо када је у питању здравље младих, јер основни предуслов за то јесте сарадња и активно укључивање свих релевантних представника који се баве овом темом.

Пет пројеката било је усмерено на програм едукације младих о познавању полно преносивих болести. На програме превентивне здравствене заштите здравља младих било је усмерено три пројекта, док су се друга три пројекта бавила физичким вежбањем кроз масовне јавне активности, а у циљу побољшања психо-физичког здравља младих. Један пројекат бавио се превазилажењем дискриминације младих угроженог здравља и младих са ХИВ/АИДС-ом у школама.

Иако се реализацијом поменутих активности у великој мери допринело побољшању психичког и физичког здравља убудуће би требало: повећати акценат на бављење менталним здрављем младих људи; у превентивни рад из области репродуктивног здравља младих укључити и теме родне равноправности, родних и репродуктивних права младих. Потребно је и континуирано наставити едукацију младих, посебно у мањим срединама на тему репродуктивног здравља и полно преносивих инфекција, али и болестима зависности. Такође, пожељно би било покренути едукацију младих о здравим стиловима живота, исхрани, јер овом проблему се не посвећује довољна пажња ни у школама ни у медијима, па су све чешће појаве разних болести код младих – анорексије, булимије, гојазности. Подржавањем едукативних програма који имају мултидисциплинарни приступ здрављу створиће се јаснија слика код младих о здравим стиловима живота као алтернативи на садашње стање. Потребно је наставити са подршком пројеката који здравствене теме младима приближавају на креативан и атрактиван начин.

Посебан вид едукације било да се ради о репродуктивном здрављу или психичком здрављу потребно је усмерити и на особље које ради са младима како би се пронашли и применили адекватни начини рада са младима, који су њима најинтересантнији и најприхватљивији.

3.3.6. АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У области Здравље младих путем три конкурса за реализују Акционог плана политике за младе, средства из буџета АП Војводине опредељена су за укупно 26 пројеката које је у 12 градова и општина реализовало 22 организације, удружења и установе.

Обрадом сва три евалуациона извештаја из области „Здравље младих“, којима је покривена комплетна реализација мера из Акционог плана политике за младе у Војводини финансирана путем јавних конкурса из буџета АП Војводине, добијени су следећи налази:

- потребно је у програме укључити и родну равноправност и маргинализоване групе (резултати два извештаја мониторинга и евалуације Акционог плана политике за младе у Војводини);

- програми, које спроводе организације и институције, често нису реализовани у континуитету, те је неопходно радити на овом проблему;

- потребно је радити на повезивању организација, стандардизацији рада и механизима евалуације;

- чвршће повезати организације које се баве овим вршњачком едукацијом;

- неопходно је финансирати и програме јавног заступања чији је циљ увођење здравственог образовања у садржаје програма формалног образовања;

- више пажње посветити мерама које се односе на: физичку неактивност младих, поремећаје исхране, повреде, ментално здравље, информисање младих у сеоским срединама (резултати два извештаја мониторинга и евалуације Акционог плана политике за младе у Војводини);

- подржати пројекте превенције насиља, постојећи пројекти су малобројни и немају континуитет;

- радити на програмима чији је циљ превенција зависности од дувана и алкохола;

- неопходна едукација особа које раде са младима, нарочито када су у питању теме репродуктивност и психичког здравља младих.

Углавном се водило рачуна приликом формулисања пројектних задатака о мерама и резултатима који су остварени претходне године, али је област „Здравље младих“ веома комплексна и нису све мере биле довољно заступљене.

Општи закључци и препоруке:

- Иако постоје повремене едукације у школама које долазе са стране (организују и/или реализују различите организације или институције), оне најчешће немају континуитет. Такође, у оквиру предмета Грађанско образовање се обрађују поједине теме везане за здравље младих, али то ипак није довољно. Адекватно би било увести здравствено образовање у формални образовни систем.

- Ојачати капацитете вршњачке едукације.

- У наредном периоду посветити пажњу темама ментално здравље, насиље (посебно вршњачко и родно засновано насиље), физичке неактивност младих, поремећаји исхране, повреде и информисању младих у сеоским срединама.

- У неким местима постоје мреже (Нови Сад) које обједињују постојеће здравствене сервисе за младе, који доприносе ефектнијој и ефикаснијој бризи за младе. Оваква умрежавања и стварања сарадње би требало да постану пример добре праксе и у другим општинама АП Војводине.

3.4. КУЛТУРА И СЛОБОДНО ВРЕМЕ МЛАДИХ

3.4.1. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕ – ПРЕСЕК СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

Веома широку и разубјену област сагледали смо као скуп активности младих у оквиру ваннаставних активности, креативног исказивања, дружења, активизма, оплемењивања свакодневног живот, очувања традиције, културне продукције...

КУЛТУРА

„Развој, образовање, усавршавање, оплемењивање, богаћење духа; стручна, нарочито општа образованост; начитаност; етичка култура; подизање појединца и целог друштва до тога да му буду идеали: правичност, истинитост, човечност и узајамно поштовање.”

(„Лексикон страних речи и израза”, Милан Вујаклија)

Култура се састоји од материјалних, когнитивних и нормативних елемената, тј. од предмета, знања, те вредности и норми.

Култура је духовни, географски и физички простор када комуницирају културно наслеђе, садашњост и будућност. Циљ културе је посвећивање, односно оплемењивање младих и обликовање простора где ће појединци развијати своју културу живљења и доживљај културе у складу са личним афинитетима.

СЛОБОДНО ВРЕМЕ

Време без обавеза, односно, када га сами себи креирамо; спорт и рекреација; социјализација; путовања; забава; читање, музика, филмови; информисање, медији; аматерско стваралаштво, активизам и волонтеризам; неформално образовање... Садржаји су претежно концентрисани у већим градовима. Млади су већином недовољно информисани, пасивни и незаинтересовани.

Са друге стране, при изради програма, не води се рачуна о потребама младих. Економска ситуација организаторе садржаја чини несамосталним и условљеним, а програме конзуметну недоступним. Не постоји организовани и признато образовање за менаџмент у култури и уметности и рад са младима.

1. КУЛТУРА

Процес декултурализације удовољавањем масовним укусима један је од узрока елитистичког погледа на културу. Велики потенцијал у културном наслеђу, посебно богатству различитих националних утицаја и традиција, није био довољно искоришћен.

Нефлексибилност институција онемогућавао је укључивање нових група у рад, а њихов монопол им је отежавао афирмацију.

Биле су малобројне могућности за рад. Кадрови задужени за традиционалне манифестације нису мењале њихову концепцију и креативност, што је често доводило у питање смисао даљег одржавања тих манифестација.

2. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

Слабом и несадржајном понудом, када је реч о култури, млада особа је била приморана да самостално организује своје слободно време. Постојеће групе/организације младих често су биле затвореног типа. Ово је узрок стварању нових, укључивањем младих у масовне, отворене организације (спортски клубови, КУД-ови...) или просто неорганизованом времену младих.

Највидљивији начин на који млади испуњавају своје слободно време јесу спортске активности, у клубовима или самосталним организовањем.

Поље културе и слободно време младих такође смо посматрали анализирајући понуду (оних који креирају, организују, воде и управљају... активностима) и потражњу (конзументата, посетилаца...).

ПОНУДА

Садржаје испуњавања слободног времена младих и креирање културних вредности пласирају институције (позоришта, центри за културу...), невладине организације, културно-уметничка друштва, спортски центри и клубови, клубови младих, јавна и приватна предузећа, неформлане групе и појединци.

Потенцијал понуде је у младим људима, културном наслеђу и савременим техничким достигнућима.

Идентификоване проблеме у вези са понудом сврстали смо у следеће групе:

Просторно технички услови – Објекти у којима делују „понуђачи“ углавном су друштвена својина. Код извесног броја нерешено је власничко питање због неизвршене денационализације, а услед дугогодишњег неулагања они су у лошем стању. Веома често удружења/клубови/групе не располажу никаквим простором за рад. Опремљеност постојећих простора је слаба, опрема је застарела, а ниво употребе савремених технологија веома низак.

Економија/финансије – Због недостатка и недовољно развијених системских решења за финансирање пројеката младих, програми се тешко реализују. Они не разматрају могућности конзументата и економски су неодрживи.

Програми/активности – Активности најпре обимом не задовољавају потребе младих. Присутни су дисконтинуитет садржаја и прекид дугогодишњих активности. Неповезаност са институцијама образовања узроковао је несклад садржаја са узрастом и потребама младих. Не постоје изграђене методе за анимацију, укључивање и афирмацију младих.

Информисаност, комуникација, сарадња

Интерна информисаност – Није постојала мрежа међу институцијама и удружењима културе и оних за организовање слободног времена младих на нивоу Војводине. Овакву комуникацију и сарадњу у овој области донекле су успоставиле невладине организације, али је она и даље била на нивоу неформалних, личних контаката.

Интерсекторска информисаност – Сарадња између власти на различитим нивоима, институција, удружења, клубова, школа и привредних субјеката била је веома слаба. Успостављање овакве сарадње у интересу је свих страна.

Екстерна информисаност – Приметна је неинформисаност о потребама и жељама конзументата. Такође, недовољно је развијено оглашавање, а ситуацију отежава недовољна заинтересованост и укљученост медија.

Међународна информисаност – Протекли период изолације наше земље имао је јак утицај на пољу културе и организовања слободног времена младих. Осим немогућности младих да посећују и прате садржаје у иностранству, били су прекинути сарадња, удруживање и размена програма.

Кадрови/образовање – Формално образовање није било усмерено ка стварању адекватних, компетентних кадрова за рад са младима. У институцијама је било недовољно запослених, а постојећи кадрови су били незаинтересовани. Уз маргинализацију компетентних људи није било присутно системско решење за укључивање младих.

Потражња

Конзументе садржаја представљају млади појединци, породице, неформалне групе, удружења, клубови...

Млади, својствено свом узрасту имају изражену потребу за самореализацијом. Довољно слободног времена омогућава им да се баве активностима које сматрају блиским, а такве и лако прихватају.

Мањи број младих је био активан у различитим организацијама које окупљају младе (студентске, невладине...).

Информисаност

Младима често нису доступне информације о програмима културе и активностима за испуњавање слободног времена. Ова врста информисаности није довољно заступљена у медијима, док истовремено, млади не улажу напоре да до информација дођу.

Приступ

Млади су већином прихватили масовне трендове. Изражени су линија мањег отпора и конформизам. Разлог томе је био што млади не исказују јасно своје потребе, не одговарају активно на понуђено и самим тим не остварују утицај на креирање понуде.

Финансије

Понуђени садржаји недоступни су младима који најчешће нису економски самостални.

3.4.2. АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ 2005 – 2008. ГОДИНА – МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ДЕФИНИСаниХ ПРОБЛЕМА

Појединци своје културне потребе могу остварити само у интеракцији са заједницом, окружењем. Маркетиншки приступ решавању проблема заснивао би се на потребама и жељама конзумента. Одговарање на претходно испитане потребе требало би да буде процес који ће објединити:

- стварање економско-програмских носилаца институција културе са циљем самоодрживости и самосталности у процесу формирања садржаја и доношења одлука;
- подршку реформи уређења рада институција културе;
- доношење културних стратегија;
- повезивање институција културе хоризонтално и вертикално и заједничко креирање/приступ информационим системима;
- афирмисање различитих културних вредности, разумевања, толеранције и суживота;
- заговарање правичности, једнакости и узајамног поштовања;
- проширење и децентрализацију културне продукције;
- стварање повољне атмосфере за лични развој афинитета и интересовања младих;
- укључивање младих у процес планирања и реализације културних активности и програма за испуњење слободног времена;
- развој образовања из домена менаџмента у култури и рада са младима;
- пружање подршке омладинским иницијативама које имају за циљ испуњавање слободног времена младих квалитетним и конструктивним садржајима;
- омогућавање континуитета активностима из области културе и организовања слободног времена;
- установљавање системских решења финансирања са циљем самоодрживости иницијатива;
- оснивање омладинских клубова;
- афирмација аматерског стваралаштва и омладинског активизма;
- развој неформалног образовања;

- активно укључивање образовних институција у организовање младих;
- афирмација здравих стилова живота;
- отварање медија за продукцију младих и одвајање више медијског простора за садржаје намењене младима;
- уређење културе маса засноване на садржајима медија;
- информатизација и увођење савремених технологија;
- повезивање институција и организација.

3.4.3.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ПРВИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ (2006. год)

1. Афирмација различитих културних вредности, разумевања, толеранције и суживота кроз неформални културни дијалог и/или савремене алтернативне културне форме
2. Развој, промоција и имплементација омладинског рада
Максимални износ који се одобрава по пројекту је 250.000,00 динара
Укупно предвиђено: 1.000.000,00 динара

3.4.3.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 9 пројеката:

1. КУД Ади Ендре, Стара Моравица/Бачка Топола – пројекат „Дружење у знаку толеранције” – износ 23.350,00 динара
2. Креативни културни клуб, Старчево/Панчево – пројекат „Урбанам вредностима до образовања омладине у руралној средини” – износ: 60.000,00 динара
3. Центар за нове медије куда.орг, Нови Сад – пројекат „Оснивање Омладинског друштвеног центра (припремни период)” – износ: 100.000,00 динара
4. Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама општине Бечеј, Бечеј – пројекат „Планирање и извођење локалне акције” – износ: 80.000,00 динара
5. Еко талас, Томашевац/Зрењанин – пројекат „Покретање младих на активирање и квалитетније коришћење слободног времена у руралном подручју општине Зрењанин организовањем клубова омладине и стварањем мреже омладинских организација” – износ: 80.000,00
6. Савез за алтернативно стваралаштво Културанова, Петроварадин/Нови Сад – пројекат „Просторна мрежа младих” – износ: 80.000,00 динара
7. Пер.арт, Нови Сад - пројекат „Видимо се у граду” – износ 130.000,00 динара
8. Асоцијација за развој, Нови Сланкамен/Инђија – пројекат „Активности клуба Асоцијација за развој Нови Сланкамен” – износ: 80.000,00 динара
9. Група ПААД, Нови Бечеј - пројекат „Банат net(č)work” – износ: 130.000,00 динара
Укупно додељено: 763.350,00 динара.

3.4.3.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Може се закључити да су циљеви пројеката у оквиру ове области били у тесној вези са Акционим планом, иако је видљиво да су неки пројекти били везани више за опште задатке у оквиру области, а неки на конкретне мере.

Мере које су биле окосница реализованих пројеката су (при чему је у појединим пројектима било примењено више од једне мере):

- афирмисање различитих културних вредности, разумевања, толеранције и суживота (пет пројеката);
- укључивање младих у процес планирања и реализације културних активности програма за испуњење слободног времена (три пројекта);
- оснивање омладинских клубова (два пројекта);
- афирмација аматерског стваралаштва и омладинског активизма (два пројекта);
- стварање повољне атмосфере за лични развој афинитета и интересовања младих (један пројекат);
- пружање подршке омладинским иницијативама које имају за циљ испуњавање слободног времена младих квалитетним и конструктивним садржајима (један пројекат);
- омогућавање континуитета активностима из области културе и организовања слободног времена (један пројекат);
- развој неформалног образовања (један пројекат);
- активно укључивање образовних институција у организовање младих (један пројекат);
- повезивање институција и организација (један пројекат).

Остале мере предвиђене Акционим планом нису биле третиране одобреним пројектима, што је указало на потребу да се у наредном циклусу на њих стави већи акценат.

Неке промене су остварене, пре свега, у домену активације младих који су били циљна група пројеката и њиховом сензибилисању за културне вредности које су биле у фокусу пројеката. Из разговора са узорком корисника, установљено је да су пројекти допринели да се млади заинтересују за активности организација, те је тиме остварена и промена видљива на нивоу организације – готово у свим случајевима организације су прошириле број чланова захваљујући спроведеним активностима. Ово ће се даље, надамо се, огледати у јачању организација и дизајнирању још адекватнијих пројеката. С обзиром да се радило о „малим“, краткорочним пројектима, може се рећи да је ниво остварених промена задовољавајући. У наредном конкурс, међутим, било је потребно је оснажити организације за темељније мерење остварених промена, а не само остварених резултата (као исхода реализованих активности) – о чему је извештавала већина наративних извештаја.

Постојале су бројне могућности умрежавања организација које су добиле средства, уз асистенцију Секретаријата, које нису до краја искориштене. При томе се мисли, пре свега, на стварање прилика да се представници организација окупе ради размене искустава и ступања у добровољне мреже и коалиције. Таквим умрежавањем утицај на положај младих би се појачао, добра пракса би се проширила и промене би се лакше и ефикасније оствариле. У сваком од пројеката у којем је постојала широка сарадња са другим организацијама, видљивост пројеката и самих промена је била израженија.

Закључак је да је потребно подржати сарадњу невладиног сектора са институцијама које се баве младима – пре свега школама, чиме би и обухват

младих био већи, и чиме би се пружила шанса и онима који до тог момента нису знали за деловање организације да се укључе. Већа партиципативност циљне групе младих у планирању будућих пројеката би се такође могла препоручити, чиме се осигурава да се идентификују најважнији проблеми у датој средини. С обзиром да су неке организације које су реализовале пројекте истовремено и једине такве организације у својим срединама, битно је било понудити решења на заиста горуће проблеме које млади имају у тој средини – нпр. алкохолизам, националне тензије, нетолеранција и пораст насиља и сл. – при том користећи уметнички израз или културне процесе и продукте. Дobar пример кориштења уметничких форми за развој инклузивне свести и укључивања маргинализованих група младих у друштвене токове, што је једна од веома важних потреба, је делатност организације Пер.арт.

У погледу иновативности и потенцијала за остваривање жељених промена, као 3 примера најбоље праксе у овој области могу се извојити: пројекат Еко таласа из Томашевца, Групе ПААД из Нвого Бечеја и Пер.арт-а из Новог Сада.

И у области културе и слободног времена препорука је да се више ради на одржавању контаката са организацијама или особама и након реализације активности.

3.4.4.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ДРУГИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ (2007 год)

1. Афирмација омладинских пројеката који промовишу толеранцију, суживот и интеракцију различитих културних вредности и проширење продукције у култури (предност имају партнерски пројекти са локалном самоуправом или институцијама из области културе) – износ: 250.000,00 динара

2. Успостављање и функционисање простора за провођење слободног времена младих – омладински клубови - износ: 250.000,00

Укупно предвиђено: 1.330.000,00 динара

3.4.4.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 12 пројеката:

1. КУД „Жетва“, Куцура/Врбас – пројекат „Враћање музике проверених вредности ...“ – износ: 50.000,00 динара

2. Градско позориште Бечеј, Бечеј – пројекат Креативни центар – ART BUILDING – износ: 217.000,00 динара

3. Омладински клуб Буђановци, Буђановци/Рума – пројекат „Адаптација и опремање омладинског клуба“ - износ: 150.000,00 динара

4. УГ „Група 022“, Сремска Митровица – пројекат „Омладински отворени центар“ – износ: 208.400,00 динара

5. УГ „Мозартеум“, Сремска Митровица – пројекат „Чујем и осећам“ – износ: 90.000,00

6. Месна заједница Ловћенац/Мали Иђош – пројекат „Нисам одрастао, већ твој погледу дорастао“ – износ: 208.500,00 динара

7. Установа СКЦ, Нови Сад - пројекат „IN DA HOOD“ – износ: 120.000,00

8. Драмски студио „Аристофан“, Беоцин – пројекат „Позоришна представа са младима“ – износ: 195.000,00 динара

9. НВО Алтернативна културна организација, Нови Сад – пројекат „Ангажовани стрип“ – износ: 216.680,00 динара

10. „Дупло дно“, Нови Сад – пројекат „Изуметник Никола Тесла ...“ – износ: 120.000,00 динара

11. Културанова, Петроварадин/Нови Сад – пројекат „VOS – Војвођанска off сцена“ – износ: 120.000,00 динара

12. УГ „Градско позориште“, Рума – пројекат „Креативна акција младих у Руми“ – износ: 185.450,00 динара

Укупно додељено: 1.881.030,00 динара

3.4.4.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У области Култура и слободно време младих је одобрено 12 пројектних предлога. Пројекти су евалуирани у погледу остварених активности, доступности корисницима, сарадње на локалном нивоу и одрживости пројекта. Следећи наведени пројекти су се истакли по већој или мањој оставарености споменуто, они који су у оквирима претпостављених резултата су изостављени.

Удружење грађана „Група 022“ из Сремске Митровице, само је делимично реализовала активности и то само набавку компјутера за Омладински Отворени Центар с обзиром да нису могли да успоставе адекватну сарадњу са партнером на пројекту. Из истих разлога су само делимично укључили циљну групу.

Месна заједница Ловћенац, није реализовала завршну активност због недостатка средстава с обзиром да се у пројекат укључио непланирано већи број корисника који су повећали трошкове пројекта. Ипак, супротно томе, успела је да обезбеди много већи број корисника/ица и анимирала је готово целу циљну групу кроз пројектне активности.

Месна заједница Буђановци, није реализовала ни једну планирану активност нити постигла циљ пројекта с обзиром да пројектни тим није функционисао и није био остварен потребни ниво потребне сарадње између координатора пројекта и Савета месне заједнице, те није ни ступила у контакт са корисницима.

Пројекти из области Културе и слободног времена младих су успели да кроз реализацију пројекта добију финални производ (готову представу, формирану стабилну групу, јавни догађај – фестивал итд.) који је сам по себи одржив и зависи искључиво од даље активности организације.

3.4.5.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ТРЕЋИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ (2008. год)

1. Развој активности аматерског стваралаштва у служби интеркултуралног дијалога младих у АП Војводини

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 300.000,00 динара

2. Допринос осигурању одрживости постојећих програма и/или простора за провођење слободног времена младих

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 300.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара

3.4.5.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 11 пројеката:

1. Културно уметничко друштво „Милан Ајваз“, Српски Крстур/Нови Кнежевац – пројекат „Опремање просторија клуба“ – износ: 40.000,00 динара

2. Установа СКЦ, Нови Сад – пројекат „Школа креативног писања“ – износ: 177.400,00 динара

3. Креативна радионица Бункер, Нови Сад – пројекат Школа стрипа „Але и бауци“ – износ: 100.000,00 динара

4. Градско позориште Рума, Рума – пројекат „Ја, Ти, Ми и Ви“ – износ: 175.000,00 динара

5. Грађанска мрежа. Ковин – пројекат „Твоје слободно време – корак ближе Европи!“ – износ: 204.000,00 динара

6. Омладинско удружење „Генерација“, Кањижа – пројекат „Војводина кроз објектив“ – износ: 128.100,00 динара

7. Културно друштво „Викентије Петровић Бокалуц“, Торак/Житиште – пројекат „Стварање услова за оснивање и рад секције за забавну музику“ – износ: 100.000,00 динара

8. Удружење за унапређење културе и културног живота „Итака“, Бечеј – пројекат „Интеркултурална технологија“ – износ: 197.500,00 динара

9. ОШ „Никола Тесла“, Банатско Карађорђево/Житиште – пројекат „Ти знаш, напиши то!“ – износ: 175.000,00 динара

10. Културно уметничко друштво „Жетва“, Куцура/Врбас – пројекат Омладинска позоришна представа „Бунда од Медведа“ – износ: 80.000,00 динара

11. Шах клуб, Сивац/Кула – пројекат Шаховска радионица – износ: 80.000,00 динара

Укупно додељено: 1.457.000,00 динара

3.4.5.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Велики број организација током три године реализације Акционог плана политике за младе укључивао се у реализацију активности које су усмерене на истраживања о провођењу слободног времена младих, о садржајима који се младима нуде и културним активностима у које су укључени. Последице некавалитетног провођења слободног времена су велике, нарочито када су млади у ситуацији да морају сами да га организују. Из тог разлога су од великог значаја пројекти реализовани у оквиру Акционог плана који су допринели квалитетнијем провођењу слободног времена младих и њиховом укључивању у културне активности које су организоване на локалном нивоу.

Осам реализованих пројеката имало је за циљ развој аматерског стваралаштва у служби интеркултуралног дијалога младих у АП Војводини, као и

осигурању одрживости постојећих програма и простора за провођење слободном времена младих. Посебно је Удружење „Итака“ реализацијом својих пројектних активности директно остварило утицај на промене у начину организовања младих, са нагласком на развој плурализма и интеркултуралности, подстицањем нових форми удруживања и успостављањем јаким међународних веза. Такође, овај пројекат утицао је и на промене у систему вредности младих кроз афирмисање културе као начина живота, третирао је и утицај усвајања знања о предностима савремене технологије на осавремењавање друштва. Након овог пројекта млади су оснажени и спремни за покретање осталих, оспособљени за вршење утицаја на развој културних активности младих, а установљен је и модел квалитетног организовања слободног времена младих примењив и у другим срединама. Овај пројекат представља један о најуспешнијих када је у питању допринос реализацији Акционог плана политике за младе.

Три пројекта директно су утицала на осигурање одрживости постојећих програма и/или простора за провођење слободног времена младих.

Треба више радити на повећању заинтересованости младих за развој културе кроз неформалне сусрете, позоришно стваралаштво, радионице, волонтерски рад и слично.

Такође, потребно је да активности буду прилагођене потребама младих и да буду лако доступне. Било би добро подржати организовање што већег броја културних дешавања у мањим, руралним срединама, као и подстицати сарадњу представника институција, удружења, клубова, школа, организација.

3.4.6. АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У области Култура младих путем три конкурса за реализују Акционог плана политике за младе, средства из буџета АП Војводине опредељена су за укупно 33 пројекта које је у 17 градова и општина реализовало 31 организација, удружење и установа.

Обрадом сва три евалуациона извештаја из области „Култура и слободно време младих“, којима је покривена комплетна реализација мера из Акционог плана политике за младе у Војводини финансирана путем јавних конкурса из буџета АП Војводине, добијени су следећи налази:

- потребно је финансирати и радити на умрежавању институција и организација, као и на подршци заједничких пројеката и других видова сарадње;
- неопходно је радити на одржавању контаката са корисницима програма и након завршених активности;
- радити на повећању заинтересованости младих за развој културе, учествовање и у процесу развоју и крајњет циља;
- обратити пажњу да активности које се осмишљавају у овој области буду прилагођене потребама младих и њима лако доступне;
- водити више рачуна о културним дешавањима у мањим срединама, активно радити на децентрализацији културних догађаја;
- обучити организације које раде програме из области културе да раде евалуацију својих пројеката.

И у области културе и слободног времена водило се рачуна о следу мера које су узимане као приоритет за јавни конкурс. Могуће је да би се конкретнијим дефинисањем пројектних задатака успеле остварити и неке видљивије промене.

Општи закључци и препоруке:

- АП Војводина приступила „Агенди 21 за културу“ што отвара могућности за рад на културној политици, те у наредном периоду треба размотрити потенцијале и радити на њима;

- проблем менаџмента у култури је и даље актуелна и треба му посветити пажњу;

- као последица економске криза – установе на буџету имају смањена средства, тако да је и њихова понуда смањена, а није ретко био случај да су то једини програми (у Зрењанину, нпр, за ову годину планирана једна једина премијера у позоришту)

- разматрати могућност веће сарадње са заводом за спорт и осталим спортским организацијама, где би се популаризовао спорт као рекреација и испуњавање слободног времена;

- искористити потенцијале републичке стратегија за спорт и акционог плана за реализацију стратегије;

- активно радити на проблему пораста насиља на утакмицама (на различитих инцидентима везаним за спортске догађаје од стране навијача, већином учествују млади људи).

3.5. АКТИВНО УКЉУЧИВАЊЕ МЛАДИХ У ДРУШТВО, ИЗГРАДЊА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА И ВОЛОНТЕРИЗАМ

3.5.1. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕ – ПРЕСЕК СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

Општи је утисак да је активно укључивање младих у друштвене процесе у последњој деценији било минимално. Као што смо већ навели, у Војводини млади, између 14 и 29 година, чине велики проценат укупног становништва, што захтева озбиљно бављење овом проблематиком. Неопходно је било успостављање механизма и система који ће на дужи период регулисати и обезбедити младима путеве укључивања у процесе изградње вредносних поимања развоја заједнице, а друштву, са сваком новом генерациом, креативне покретачке импулсе.

Један од закључака истраживања „Омладина Србије пред изазовима будућности“ јесте да „...омладина активизму каже да, али не зна где и како“. Значи ли то да друштво није на прави начин поставило оквире који омогућавају активизам? Да ли и колико друштво има поверења у младе? Колико млади имају поверења у институције? Постоји ли сарадња институција и организација из различитих сектора које отварају могућности за активно укључивање младих у друштво?

Одлучили смо да, с циљем налажења што свобухватнијег решења, ове проблеме сагледамо из три угла:

- Активно учешће младих у друштву
- Изградња цивилног друштва
- Волонтерски рад

АКТИВНО УЧЕШЋЕ МЛАДИХ У ДРУШТВУ

Млади имају могућност да се активно укључе у друштвена дешавања, као и да на њих утичу својим деловањем и остварењем личних идеја, првенствено као ученици и студенти кроз образовне и пратеће школске програме, затим као корисници/е и учесници/е у програмима организација за младе, као чланови/ице организација младих и као чланови/ице политичких партија.

Школа – У школској 2001/2002. години у средње школе на територији АП Војводине (Републике Србије) уведен је нови наставни предмет Грађанско васпитање (Уредба о организовању и остваривању верске наставе и наставе алтернативног предмета у основној и средњој школи, Службени гласник Републике Србије број 46/01). Ученици који изразе жељу да похађају овај предмет имају могућност да се упознају са функционисањем друштвеног и политичког система, што је први и важан корак за касније адекватно друштвено деловање.

Као ваннаставна активност, која ученицима омогућава да искажу своје мишљење и разговарају о проблемима који се тичу друштвеног живота у који су укључени, па чак и да предлажу решења надлежним институцијама, у многим школама формирају се ђачке скупштине.

Организације за младе – Под појмом организације за младе подразумевамо све организације и удружења која искључиво или у оквиру своје укупне делатности имају и програме намењене младима. Највећи проблем је био непостојање евиденције и валидне статистике о програмима за младе који се реализују на територији Војводине. Многи квалитетни програми остали су незабележени и несу имали могућност да континуирано трају и постану препознатљиви у јавности, а самим тим и доступнији корисницима.

Такође, проблем је био и мали број организација које имају искључиво програме за младе. Највероватније је да су, због слабе или ограничене подршке локалне заједнице, ове организације и удружења имале малу шансу да постану самоодрживе и углавном зависе од донација.

Организације младих – Под појмом организације младих подразумевамо самостално организоване групе и удружења младих.

Многе организације и удружења имају посебне организационе делове који окупљају младе и којима руководе млади: Савез извиђача, Црвени крст, културно-уметничка удружења, секције, групе и ансамбли, спортска друштва и организације.

Најчешће активности које овако организовани млади реализују и на тај начин активно учествују у развоју заједнице су: културни и медијски програми, заштита околине, заштита и промоција људских права, организовање слободног времена младих, спортске манифестације, кампање, уличне акције и слично. Најчешћи проблеми са којима су се млади и њихове организације сусретали био је недостатак новца, како за програме тако и за трошкове одржавања организација, као и тешкоће у проналажењу простора за реализацију њихових активности. Велики проблем представљало је и непостојање комуникацијског канала на релацији организације младих и локална власт.

Политички активизам – Иако младе у овом добу карактерише ентузијазам и покретачка животна енергија, отворени су и спремни за прихватање новог, имају визију будућности какву желе, поседују знање, служе се савременим комуникацијским средствима, њихово присуство и набројани квалитети нису у очекиваном проценту видљиви у представничким телима.

Слична ситуација је и у политичким партијама – чак и партије које у чланству имају велики проценат младих, у руководећим телима тих истих партија младих је био недовољан. Неке политичке партије имају организоване подмлатке који имају значајну улогу у развоју и промоцији будућих младих политичара.

ИЗГРАДЊА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА

Појам цивилног друштва подразумева "...својеврсни разменски однос између друштва и државе, са свим елементима напетости и (не)задовољства у том односу – од критике, контроле и сукоба, до компромиса и сарадње на плану максимирања грађанских слобода и давања смисла животу друштвене заједнице." (проф. др Јован Комшић „Увод у демократију и локалну самоуправу“)

У првом поглављу видели смо на које начине су млади учествовали у друштвеним процесима и које могућности су имали за остваривање својих визија друштва и друштвене промене. Изградња цивилног друштва подразумева сарадњу свих актера који у њој учествују. У овом смо поглављу стога одлучили да своју пажњу посветимо проблемима који су, из перспективе младих, постојали у практичној реализацији овог заједничког деловања.

Сарадња – Није било сарадње међу институцијама и организацијама, невладине организације нису биле довољно демократичне, постојало је велико неразумеваше међу актерима из различитих сектора (нпр. политичке партије и невладин сектор...), нису постојале мреже које су окупљале разнородне организације око реализације исте идеје.

Информисаност – Млади нису били довољно информисани о друштвеним дешавањима. Није било медија за младе, није постојала свест о томе да информације треба поделити, нарочито са људима који заједнички реализују неку идеју, нису биле довољно савладане савремене методе јавног обраћања.

Мотивисаност – Млади нису били мотивисани да се укључе у процес изградње цивилног друштва и била је врло лоша промоција њиховог успеха.

Као посебно осетљиво питање у друштву оценили смо родну равноправност, којој треба посветити додатну пажњу и уложити напоре ка њеном успостављању и уравнотежавању, с циљем адекватнијег и савременијег функционисања друштва.

ВОЛОНТЕРСКИ РАД

Волонтерски рад су „оне активности којима се људи баве по сопственој жељи, било да то раде спонтано и индивидуално, било организовано и перманентно, делујући кроз институције и службе, али увек без материјалних сатисфакција, изузимајући моралне и друге друштвене сатисфакције“

(др Милосав Миросављевић)

Волонтерски рад издвојили смо као посебно, треће поглавље, јер смо закључили да млади људи данас или имају погрешну представу о овом облику друштвеног ангажмана, или је немају уопште. Као и у претходном делу, издвојили смо следеће проблеме: није постојала промоција волонтерског рада; нису постојали волонтерски центри; организације које се баве волонтерским радом нису биле умрежене; није се радило на мотивацији младих да се волонтерски ангажују; начин на који је млада генерација одрастала довео је до незаинтересованости за волонтерски рад.

3.5.2. АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ 2005 – 2008. ГОДИНА – МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ДЕФИНИСаниХ ПРОБЛЕМА

АКТИВНО УЧЕШЋЕ МЛАДИХ У ДРУШТВУ

Школа

Проблеми:

- Наставници и надлежни који су доносили одлуке у школама нису били обучени и мотивисани за активирање ђачких парламената;
- Није била развијена координација ђачких парламената од стране ученика;
- Није постојала довољно развијена свест и информисаност о могућностима које пружа активно учешће у ђачком паламенту;
- Нови закон о основама система васпитања и образовања предвиђа ђачке парламенте само у 7, 8. и 9. разреду.

Шта се може урадити:

- Анализирати тренутно стање
- Обучити и информисати наставни кадар у школама, доносиоце одлука у школама, ученике
- Пратити примену закона у пракси

Како:

- Истраживања – Радионице – Едукативни семинари – Медијска кампања

Организације за младе

Проблеми:

- Нема евиденције и статистичких података о програмима за младе који су реализовани или се реализују на територији АП Војводине;
- Непостојање континуитета конкретних програма за младе;
- Програми за младе нису видљиви у јавности;
- Мало је организација које раде само са младима;
- Слаба подршка локалне заједнице;
- Недовољне могућности да организације постану самоодрживе;
- Непостојање закона о НВО.

Шта се може урадити:

- Урадити детаљно истраживање;
- Направити прецизну евиденцију, која би укључивала и прегледе комплетних измештаја реализованих пројеката, евалуације и мониторинга; подаци би били публиковани и доступни свим заинтересованим;
- Основати инфо центар при неком од надлежних покрајинских секретаријата (предлог: Секретаријат за омладину и спорт), који ће сачинити базу података и разрађивати системе интерне и екстерне комуникације);
- Поставити прецизне услове конкурса за све пројекте које Извршно веће АП Војводине финансира;
- Радити на анимирању организација да се специјализују за програме за младе;
- Користећи искуства Акционог плана политике за младе у Војводини иницирати израду Локалних акционих планова политике за младе;
- Закон о НВО у процедури.

Како:

Истраживање – Објављивање публикације са подацима који су добијени – Медијска кампања – Кодекс рада организација – Услови конкурса за пројекте који би обавезно захтевали да сви реализовани пројекти морају да имају потпуни извештај, приложену и анализирану евалуацију и извештај о мониторингу; где год постоји могућност пројекте реализовати у партнерству организација из различитих

сектора (нво, школа, локална самоуправа, политичке партије, предузећа); водити рачуна да пројекти буду равноправно доступни за оба пола, а где је могуће тражити да корисници/учесници у програмима буду равноправно заступљени узимајући у обзир пол.

Организације младих

Проблеми:

- Организације младих немају простор за рад;
- Нема квалитетне сарадње младих са локалном самоуправом.

Шта се може урадити:

- Задужити особу у локалној самоуправи да контактира и помаже организацијама младих; ова особа требало би да има искуства у раду у невладином сектору;

- Оспособљавање неискоришћених простора (школа, град...);
- Успоставити сарадњу са локалном самоуправом.

Како:

- Успоставити и одржавати контакт са локалном самоуправом – Заједничке акције.

Политички активизам

Проблеми:

- Млади нису мотивисани за политички активизам;

- Недовољан утицај подмладака на одлуке партије;

- Недовољно разумевање проблема и потреба младих од стране креатора партијских програма и активности;

- Погрешна представа младих о томе шта је политички активизам.

Шта се може урадити:

- Упознати младе са појмом „политички активизам младих“;

- Упознати креаторе партијских програма и активности са потребама и проблемима младих;

- Информисати младе о политичким партијама, о могућностима и начинима како да обезбеде и осигурају веће учешће у креирању партијских програма и доношењу одлука.

Како:

Предавања и семинари – Заједнички састанци подмладака различитих партија ради размене искустава и идеја – Заједнички састанци подмладака и креатора партијских програма и активности – Заједничко информисање о активностима невладиног сектора и политичких партија – Развијање сарадње са нво – Заједнички семинари представника подмладака политичких партија и представника невладиних организација.

ИЗГРАДЊА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА

САРАДЊА

Проблеми:

- Било је недовољно разумевање актера различитих сектора (друштвене/државне институције, нво, бизнис сектор, политичке партије)

- Била је недовољна сарадња унутар сваког сектора

Шта се може урадити:

- Побољшати комуникационе вештине (представници свих сектора)

- Основати инфо-центар (као што је већ наведено)

Како:

- Семинари – Где год постоји могућност пројекте реализовати у партнерству организација из различитих сектора (видети: услове конкурса – инфо-центар)

ИНФОРМИСАНОСТ

Проблеми:

- Није било медија за младе који би анимирали, мотивирали и информисали младе о могућностима за активно учешће у друштвеном животу

- Није постојала свест о томе да треба делити информације
- Нису биле довољно савладане савремене методе јавног обраћања

Шта се може урадити:

- Основати специјализоване медије за младе
- Израдити у постојећим медијима програме за младе који ће имати за циљ за прате активности младих, да их информишу, мотивишу и анимирају да се активно укључе у друштвени живот

- Упознати младе са савременом методологијом јавног обраћања; омогућити им да научено практично примене у програмима/медијима за младе

Како:

- Основати специјализоване медије за младе – израдити програме за младе у постојећим медијима – Организовати едукативне семинаре.

МОТИВИСАНОСТ

Проблеми:

- Млади нису били мотивисани за активно учешће у процесу изградње цивилног друштва

- Лоша промоција успеха младих

Шта се може урадити:

- Мотивисати младе да се активно укључе у процес изградње цивилног друштва
- Дати могућност младима да организују и учествују на округлим столовима на ову тему

- У инфо-центру сачинити базу података о успесима младих у свим областима
- Новим Законом о високом образовању уводи се кредитни систем (ECTS) те би на универзитетима требало увести да један мали део кредита из опционалних предмета може да се добије путем рада у студентским и омладинским организацијама

Како:

- Предавања и семинари – Округли столови – Сарадња са медијима и медијским програмима за младе – Састанци са представницима универзитета – Промоција кредитног система (ECTS).

ВОЛОНТЕРСКИ РАД

Проблеми:

- Необавештеност, непознавање и немотивисаност младих, организација и институција о/за волонтерски рад

- Погрешна представа о томе шта значи волонтирати

- Волонтерски рад није признат од стране друштва

- Осим у Закону о радним односима у државним органима, у нашем позитивном праву нема одредби о волонтерском раду у предузећима (Закон о раду)

Шта се моће урадити:

- Упознати представнике сва три сектора за базичним идејама волонтерског рада
  - Обучити представнике сва три сектора о основама волонтерског менаџмента
  - Упознати младе са базичним идејама волонтерског рада
  - Побољшати квалитет живота младих у школама/или факултетима кроз организовање разних акција у којима би млади могли дати свој допринос (волонтерски рад)
  - Подстаћи институције за волонтеризам и омогућити младим људима да волонтерски стичу радно искуство у својој струци у државним или непрофитабилним институцијама
  - Медијски што више пропатити волонтерски рад, као и све активности које су везане за развој волонтеризма
  - Упознати јавност са идејом волонтеризма
  - Иницирати уношење одредби које би регулисале волонтерски рад у Закону о раду
- Како:
- Округли столови – Семинари – Акције – Кампање.

РОДНА ЈЕДНАКОСТ

Проблеми :

- Деца одрастају у средини која је у великој мери још увек патријархална
- Неосетљивост одраслих за питање родне равноправности и питање дискриминације уопште
- Наставни кадар у предшколским установама и школама није додатно едукован за ове проблеме

Шта се може урадити:

- Упознати младе са појмовима родна равноправност и дискриминација већ од предшколског узраста
- Упознати наставни кадар у предшколским установама и школама са појмовима родна равноправност и дискриминација
- Додатно едуковати наставни кадар и оспособити за реализацију посебних програма са овим темама

Како:

Семинари – Предавања – Програми у медијима – Водити рачуна да пројекти које финансира Извршно веће АП Војводине буду равноправно доступни за оба пола, а где је могуће тражити да корисници/учесници у програмима буду равноправно заступљени када је реч о полу (видети: услови конкурса 5.1.2.).

3.5.3.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ПРВИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2006. год)

1. Израда локланих акционих планова за младе (потребна је изјава Локалне самоуправе о спремности да ће се партнерски реализовани планирани процес) Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 100.000,00 динара

2. Сензибилисање подмладака политичких партија за препознавање и решавање проблема младих

Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 250.000,00 динара

3. Успостављање и оснаживање сарадње организација младих и локалне самоуправе

Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 250.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.000.000,00 динара

3.5.3.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су опредељена за 7 пројеката:

1. Омладина ЈАЗАС-а, КУМ – Коалиција младих Панчево и Општина Панчево, Панчево – пројекат „У дијалогу са младима Панчева“ – износ: 90.000,00 динара

2 - 6. „Локал „АКЦИЈА“ у Бачу, Новом Бечеју, Кикинди, Бачкој Паланци и Србобрану; за сваку од општина издвојена су посебна средства – укупно 290.000,00 динара

7. Европски покрет у Србији, Локално веће Зрењанин, Зрењанин – пројекат „Ка Европи – школа демократије“ – износ 99.000,00 динара

8. Еко лор, Крчедин – пројекат „Будимо део решења, а не део проблема“ – износ: 99.000,00 динара

9. Грађанска мрежа Ковин, Ковин – пројекат „Кроз сарадњу до знажне општине“ – износ: 152.000,00 динара

10. ФОКУС - Фондација за омладинску културу и стварасаштво, Суботица – пројекат „Потребе младих у Суботици и Смена генерација“ – износ: 132.000,00 динара

11. БалканиДЕА, Нови Сад – пројекат „Време је за младе“ – износ 138.000,00 динара

Укупно додељено: 1.000.000,00 динара.

3.5.3.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Највећи број реализованих пројеката односио се на Активно укључивање младих у друштво и то на посебне мере: подршка оснивању и раду ђачком парламента и омбуда (1 пројекат), оснаживање организација за младе и повећање њихове видљивости, израда локалног акционог плана и сарадња са локалном самоуправом.

Већина пројеката имала је за циљ: повећање политичког активизма младих (у смислу утицаја на локалне политике) и њиховог мотивисања за веће учешће у заједници.

Изостали су пројекти који се односе на промоцију и развијање волонтерског рада, док је изградња цивилног друштва индиректно третирана (углавном кроз мотивисање младих). Такође, изостали су пројекти који би се директно бавили ојачавањем мрежа омладинских НВО, или њиховим повезивањем. Оно што је још битно запазити јесте то да питање родне равноправности није било саставни део

ниједног пројекта. Ово је у следећим сегментима реализације Акционог плана обавезно увршћено.

Промене у овој области тешко је непосредно процењивати јер се ова област односи на тзв. стратешке проблеме младих, оне који треба да дугорочно допринесу побољшању положаја младих. Ипак, већина пројеката успела је да повећа видљивост проблема младих, док су неке организације успеле да направе значајан утицај у својим заједницама иницирајући и доприносећи иницирању институција за младе које до тада нију постојале. Ове промене су без сумње значајне за велики број младих људи у тим срединама. Њихове пројекте и акције треба користити као примере добре праксе.

Директну корист од пројеката највише је имао (релативно) мали број активиста/киња који је учествовао у реализацији пројеката – било као особље организације који води пројекат или као директни корисници. Ови млади људи добили су додатна знања, информације и искуство које ће им сигурно користити у даљем животу и раду (нпр. активисти ђачких парламената настављају да раде у студентским организацијама на факултету).

Шта ће ове промене значити у њиховим животима, пре свега зависи од личног ангажмана самих младих људи, али организације би могле да постигну боље/трајније резултате бољим планирањем рада и одржавањем континуитета. Наиме, већини организација недостаје јасна стратегија и континуитет у раду (одради се један пројекат са младим људима, а онда се месецима са том групом младих не ради ништа), што је за пројекте и организације које желе да подстичу активизам од пресудног значаја.

Као модел добре праксе треба пре свега искористити читав процес израде и заступања за усвајање Акционог плана бриге за младе у Панчеву. Ово је прва Општина која је усвојила локални акциони план, прва локална Коалиција која је успешно (у партиципативном и демократском процесу) направила Акциони план и успешно га заступала. Коалиција је направила добар извештај о овом процесу из кога се јасно могу видети предузети кораци и научене лекције.

Следећи модел добре праксе је пројекат Европског покрета у Зрењанину који је имао за циљ подршку раду ђачких парламената. Иако овај пројекат није у потпуности реализован због недостатка средстава, будућим члановима/цама ђачког парламента јако је значила едукација коју су прошли у оквиру пројекта ЕПуСа. Група младих људи која је прошла едукацију касније је активно учествовала у избору првог ђачког омбуда.

Значај едукације за будући активизам младих види се и у пројекту ЕКО-ЛОРА из Крчедина, где су се млади на радионицима прво упознавали са појмовима грађанско друштво и демократија и сл. и након тога се више активирали у раду организације.

Приручник који је израдила Грађанска кућа из Ковина је такође пример добре праксе и треба га више искористити.

3.5.4.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ДРУГИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2007. год)

1. Израда локалних акционих планова за младе у АП Војводини (уз изјаву или меморандум локалне самоуправе о спремности да ће партнерски реализовати планирани процес) – износ: 250.000,00 динара

2. Формирање календара свих догађаја и програма за младе у електронској форми, његово константно ажурирање, праћење током 2008/09 године и

промовисање (неопходна сарадња са једном или више невладиних организација) – износ: 300.000,00 динара

3. Сензибилисање подмладака политичких партија за препознавање и решавање проблема младих – износ: 150.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.330.000,00 динара

3.5.4.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

1. Општина Мали Иђош – пројекат Локални акциони план за младе у општини Мали Иђош – износ: 200.000,00 динара

2. ПААД центар за социокултуролошке изузетности Нови Бечеј – пројекат Локал „Акција“ Нови Бечеј – износ: 100.000,00 динара

3. Управа Општине Кула – пројекат Локални акциони план за младе у општини Кула – износ: 150.000,00 динара

4. Омладинска иницијатива Тител – пројекат Ж(УРБАНИЗАЦИЈА) – износ: 200.000,00 динара

5. Културни центар Зрењанин – пројекат Локални акциони план за младе у општини Зрењанин – износ: 150.000,00 динара

6. Центар аграрног развоја северно-бачког округа Суботица – пројекат Локални акциони план у општини Суботица – износ: 150.000,00 динара

7. Грађанска мрежа Ковин – пројекат „Заједно до решења“ – износ: 150.000,00 динара

Укупно додељено: 1.100.000,00 динара

3.5.4.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У области Активно укључивање младих у друштво, изградња цивилног друштва и волонтеризам је одобрено 7 пројектних предлога. Пројекти су евалуирани у погледу остварених активности, доступности корисницима, сарадње на локалном нивоу и одрживости пројекта. Следећи наведени пројекти су се истакли по већој или мањој оставарености споменуто, они који су у оквирима претпостављених резултата су изостављени.

Неформална група „Омладинска иницијатива“ из Титела у оквиру расположивих финансијских средстава успела је да реализује више активности односно да из фазе припреме услова за израду ЛАП-а за младе, пређе у другу фазу доношења и усвајања локалног ЛАП-а за младе уз изузетно добру сарадњу са локалном управом.

Центар аграрног развоја Северно-бачког округа из Суботице због промене локалне власти нису успели да реализују активност стављања у скупштинску процедуру ЛАП за младе.

Пројекти из Активног укључивања младих у друштво, изградња цивилног друштва, волонтеризам успели да кроз реализацију пројекта добију финални производ као што је Локални акциони план политике за младе (а предуслов је био и подршка од стране локалне самоуправе), те се на овај начин обезбеђује одрживост пројекта

3.5.5.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ТРЕЋИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2008. год)

1. Промоција ученичких парламената организовањем различитих активности (Услов: могу да конкуришу само школе)

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 150.000,00 динара

2. Подизање капацитета и оспособљавање за рад организација младих (Предност имају организације основане 2008. године које оспособљавају још неискоришћен простор; Услов: могу да конкуришу само организације чији су чланови/це узраста до 25 година))

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 300.000,00 динара

3. Спот, полусатна емисија или едукативни филм са темом "Активно учешће младих у друштву"

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 400.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара

3.5.5.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

1. Основна школа „Јован Поповић“, Нови Сад – пројекат „Како да ме чују када ћутим“ – износ: 99.000,00 динара

2. Удружење грађана Е.Н.У. – Екологија, Наука, Уметност, Нови Сад – пројекат Умем, знам и могу, едукативни филм – износ: 350.000,00 динара

3. Алтернативна културна организација – АКО, Нови Сад – пројекат „На младима свет остаје“ износ: 200.000,00 динара

4. Волонтерска омладинска организација ВООЗ, Нови Сад – пројекат Оспособљавање просторија за рад – износ: 132.000,00 динара

5. Клуб студентске омладине, Ковачица – пројекат Рестаурација и репарација клуба – износ: 150.000,00 динара

6. Школа за основно и средње образовање са домом „Вук Караџић“ (школа за образовање ученика са сметњама у развоју), Сомбор – пројекат покретање рада ученичких парламената – износ: 150.000,00 динара

7. Фотоекспо, Арадац – пројекат Канцеларија за младе – износ: 129.000,00 динара

8. Скупштина општине Мали Иђош – Канцеларија за младе – пројекат Развој волонтерског сервиса при Канцеларији за младе – износ: 65.000,00 динара

9. Центар аграрног развоја северно-бачког округа Суботица – пројекат РетроАктивно – износ: 142.000,00 динара

10. Бачки парламент гимназије „Јован Јовановић Змај“, Нови Сад – пројекат Промоција ђачког парламента – износ: 40.000,00 динара

Укупно додељено: 1.457.000,00 динара

3.5.5.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Узме ли се у обзир чињеница да је активно укључивање младих у друштвене токове минимално у последњих неколико година, веома је важно да се кроз реализацију предложених мера у оквиру Акционог плана политике за младе укључи што већи број младих људи. Укупан број реализованих пројеката из ове области је 10. Реализовани пројекти били су усмерени на снимање спотова, полусатна емисија или едукативни филм са темом „активно учешће младих у друштву“, затим на подизање капацитета и оспособљавање простора за рад организација младих и на промоцију рада ученичких парламента организовањем различитих активности. Пројекти који су се односили на снимање спотова, полусатна емисија или едукативни филм са темом “активно учешће младих у друштву“ су:

На младима свет остаје – Алтернативна културна организација

Снимањем видео материјала у оквиру овог пројекта директно се утицало на подизање нивоа свести припадника младих генерација у вези са потребом за њиховим друштвеним ангажманом, подстицање, анимирање и активација младих, као и њихова едукација кроз упознавање са различитим, позитивним и негативним, праксама у животу младих људи.

Ретро-активно – Центар аграрног развоја северно-бачког округа

Активности овог пројекта биле су усмерене на промоцију Акционог плана политике за младе и организовање округлих столова и панел дискусија као и организован обилазак факултета и сарадња са локалном Градском фондацијом за младе „Фокус“.

Умем, знам и могу – едукативни филм са темом: активно учешће младих у друштву – Удружење грађана „Екологија, наука и уметност“

У оквиру пројекта урађен је кратки филм који подржава и мотивише иницијативе које имају за циљ систематско и организовано образовање младих о људским правима и обавезама, грађанским правима и слободама и важности активног учествовања у друштву, подржава функционисање омладинских организација чија је улога окупљање, дружење, креативно деловање и реализација неформалног образовања младих, промовише стварање информативних центара који пружају подршку младима у креирању и реализацији сопствених активности и организација, упућује и разматра иницијативе које омогућују учешће младих у политичком животу и успоставља механизме који подстичу младе на активно учешће у друштвеним процесима.

Пројекти који су били усмерени на подизање капацитета и оспособљавање простора за рад организација младих су:

- Рестаурација и репарација просторија Клуба – Клуб студентске омладине Ковачица

- Оспособљавање просторија за рад – Волонтерска Омладинска Организација (ВООЗ)

- Канцеларија за младе – Фотоехпо

- Развој волонтерског сервиса при Канцеларије за младе општине Мали Иђош – Канцеларија за младе општине Мали Иђош

Пројекти који су за циљ имали промоција рада ученичких парламента организовањем различитих активности су:

- Промоција Бачког парламента гимназије „Јован Јовановић Змај – Гимназија Ј.Ј.Змај

- Како да ме чују када ћутим – ОШ „Јован Поповић“ Нови Сад

- Покретање рада ученичких парламената у школама за образовање ученика са сметњама у развоју у Војводини – Школа за основно образовање са домом ученика „Вук Караџић“ Сомбор

Препорука за будући рад и имплементацију пројеката ради активног укључивања младих у друштво, изградња цивилног друштва, волонтеризам су: подржати пројекте који активизам младим људима приближавају кроз позитивне примере, наставити са подршком пројеката који осопособљавају младе (пружају им вештине и знања) да узму активну улогу у друштву, наставити са планирањем и инсицијативама да се повећа ниво информисаности младих о бављењу волонтерским радом и значају волонтерског рада за локлану заједницу и за појединце уопште, генерално наставити са радом на промоцији волонтерског рада.

3.5.6. АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У области Активно укључивање младих у друштво, изградња цивилног друштва, волонтеризам, путем три конкурса за реализују Акционог плана политике за младе, средства из буџета АП Војводине опредељена су за укупно 28 пројеката које је у 16 градова и општина реализовало 26 организација, установа и локалних самоуправа.

Пратећи дефинисане пројектне задатке, финансирано је највише пројеката који су имали за циљ израду локалних акционих планова за младе - укупно 9. У две општине, Кула и Мали Иђош, радило се на комплетном процесу израде локалног акционог плана, док је у 7 општина у питању била нека од фаза овог процеса. Осим најширег анимирања младих у конкретној заједници, за израду и усвајање Локалног акционог плана за младе неопходна је подршка саме локалне самоуправе, која је главни носилац овог посла и која треба да обезбеди материјална средства за његово остварење у пракси. Превелик број фактора и чинилаца од којих зависи реализација и успешност овог пројектног задатка разлог су што је, у односу на укупан број општина у Војводини, до данас у малом броју њих донета локална стратегија за младе - Панчево, Кула, Мали Иђош, Бачка Топола и Бачки Петровац. (И Министарство омладине и спорта је, након усвајања Акционог плана за спровођење Националне стратегије за младе, определило средства путем својих конкурса за израду локалних акционих планова за младе, те се у још неколико општина процес приводи крају или документи чекају усвајање од стране локалних скупштина - Нови Бечеј, Зрењанин).

Најмање пројеката и организација које су имале програме са овим циљем било је за пројектни задатак који је 2 године био означен као приоритетан - сензибилизација подмладака политичких партија. Још увек нестабилна политичка сцена у Војводини и Србији свакако је веома незахвална за реализацију пројеката којима се од стране цивилног сектора директно улази у простор и оквире партија и њиховог чланства, али је ова врста успостављања сарадње и изналажења модела заједничког деловања младих који су активни у различитим организацијама неопходна, те је обавезан задатак и у свим будућим стратегијама за младе и на крајинском и на локалном нивоу.

Општи закључци и препоруке:

1. Активно учешће младих у друштву
- Школа

- наставити са програмима оснаживања и повезивања ђачких парламената, као и њиховог формирања у школама где не функционисају
- радити на већој промоцији и подршци пројеката и идеја које директно потичу од ученика и ученица
- Организације за младе
  - урадити базу података о програмима за младе која би била доступна преко интернет страница покрајинског и локалних инфо-центра
  - наставити програме међусекторског повезивања организација, који би омогућили самоодрживост пројеката
- Организације младих
  - узимајући у обзир да је донет нови закон о удружењима, неопходна је правна помоћ младима који имају младе организације или тек желе да их оснују
  - не постоји ни евиденција, нити истраживање које је усмерено на разне неформалне групе младих
  - радити на анимирању и подршци локалних самоуправа да обезбеде просторе за реализацију програма и рад организација младих
- Политички активизам
  - нови закон и пререгистрација политичких партија у Србији отвориће многа питања која се тичу политичког активизма младих, те је тај вид укључивања младих у друштво и даље тема којом је неопходно бавити се

2. Изградња цивилног друштва

- Сарадња
  - локални акциони планови за младе омогућавају почетну основу за развијање сарадње на нивоу општина
  - инфо-центри ову сарадњу оснажују и одржавају кроз видљивост и доступност заједничких програма, информација, размене ресурса
- Информисаност
  - истраживања рађена на нивоу покрајине показала су да је један од начешћих видова информисања младих телевизија, те је потребно развијати програме који би се обрађали младима путем ових медија
  - савремене форме инфо-центра омогућавају интерактивну комуникацију и употребу нових алата за размену информација који су најближи младима данас
- Мотивисаност
  - неопходно је континуирано радити на програмима који подстичу младе на било који од видова друштвеног активизма

3. Волонтерски рад

- закон о волонтерском раду још увек није донет, тако да ова област и даље није системски решена
- неопходно је подржати програме који имају за циљ међусекторско повезивање у оквиру локалне заједнице и омогућавање континуираног волонтерског ангажовања младих

4. Родна једнакост

- реализованим Акционим планом политике за младе у Војводини ова тема је остала по страни, а како ситуација на овом пољу није промењена, потребно је у наредним плановима подржати програме који имају за циљ едукацију о питањима из ове области.

3.6.1. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕ – ПРЕСЕК СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

МОБИЛНОСТ (ПОКРЕТЉИВОСТ) МЛАДИХ У ВОЈВОДИНИ

Проблем мобилности младих подразумева образовну, културну и туристичку покретљивост, као и међународну сарадњу и размену. Мобилност обезбеђује отвореност и комуникацију са другим друштвима и културама, што укључује познавање, толерисање и поштовање међусобних различитости. Поред социјалног учења кроз интеркултурални приступ, мобилност омогућава размену идеја и обogaћивање искустава.

Мобилност младих из Војводине је била на незавидном нивоу. Покретљивост отежавају лоша материјална и социјална ситуација младих, непостојање адекватне инфраструктуре, спорост реформи у друштву, ограниченост слободе кретања у региону (постојање строгог визног режима) и др.

Лоша материјална и социјална ситуација током 90-тих, проузроковала је инертност међу младим људима, допринела ширењу национализма и ксенофобије и резултирала незаинтересованошћу младих на пољу покретљивости, комуникације и размене искустава.

У домену инфраструктуре ситуација је била изразито неповољна: омладински смештајни капацитети (хостели, одмаралишта, кампови) не постоје, хотели су неприступачни са аспекта финансијских могућности младих, студентски домови нису доступни као потенцијални смештајни капацитети. Такође, ретки су информативни пунктови који би пружили неопходне туристичке информације, како за иницијативни, тако и за рецептивни туризам.

Иако постоји спремност младих да прихвате актуелне реформе, одређене друштвене структуре и појаве коче и успоравају њихово спровођење. Процес усклађивања наших прописа са међународним стандардима тече веома споро, што ограничава покретљивост младих уопште. Дугогодишња затвореност друштва проузроковала је неинтегрисаност младих у европске токове. Најуочљивији проблем био је строгост визног режима. Постојале су државе за које се могло рећи да готово никада не издају визе нашим држављанима (транзитне или туристичке), што је у старту, у огромној мери, ограничавало сваку покретљивост војвођанске омладине. Ослобађање визног режима које се најављује за децембар месец ове године, требало би да утиче на већу мобилност младих. Међутим, и даље остаје проблем недовољне информисаности младих у вези са тим и наравно њихова материјална ситуација. Млади најчешће спадају у групу незапослених, а самим тим су у још неповољнијем положају. Због тога се морају искористити постојећа регионална повезивања, као први облик "пробијања граница" и омогућавања туристичке или образовне покретљивости.

Лоша материјална и социјална ситуација

Млади новац најчешће троше само на стандардна путовања, као што су летовања или зимовања, док се о некој културној или образованој покретљивости тешко може говорити (млади из мањих средина су приморани да се образују углавном у својим местима).

У великој већини случајева родитељи су у немогућности да финансирају чешћа путовања своје деце, док су она, са друге стране, врло често немоћна да сама обезбеде средства.

Непостојање адекватне инфраструктуре

Лоша је ситуација на пољу саобраћајне инфраструктуре. Превоз је несигуран, услуга неквалитетна – железница касни, кварови у аутобуском превозу су врло чести, нема попушта за младе.

У домену смештајне инфраструктуре понуда је била изразито мала, приметно је било одсуство битних информација (не постоји нпр. web страна са потребним информацијама о смештајним капацитетима), а одређени објекти који су некада били предвиђени за омладински туризам користили су се у друге сврхе (кампови су углавном места у којима су била смештена избегла и прогнана лица, док одмаралишта за децу и омладину користе туристичке агенције у изразито комерцијалне сврхе).

Мали је број специјализованих, едукативних и тематских кампова за окупљање младих (са образовним, спортско-рекреативним или културним садржајима), као што се не практикују ни едукативне екскурзије у оквиру блиских регија (ДКМТ, Војводина – Осијечка жупанија – Тузлански кантон).

Ограниченост слободе кретања у региону (стрг визни режим) – Рестриктивни визни режим директно је ограничавао потпуну слободу кретања. Он се могао ублажити коришћењем пограничних виза и пропусница или посетом земљама које од држављана Србије и Црне Горе не захтевају поседовање виза за узалак у земљу.

ИНФОРМИСАЊЕ МЛАДИХ У ВОЈВОДИНИ

У Војводини, за разлику од многих развијених европских земаља, не постоје класични информативни центри за младе, као ни посебни омладински медији. Њихов недостатак значајно утиче на степен информисаности младих и њихово учешће у друштву. Постојеће омладинске организације нису довољно умрежене, ни међусобно интегрисане. Зато је њихово деловање ограничено и усмерено на веома мали број младих људи.

Млади се најчешће информишу путем електронских медија. У Војводини су изузетно ретки специјализовани електронски медији посвећени младима. Некада су постојали омладински часописи, који су квалитетно и подједнако обрађивали друштвено-политичке теме, забаву, спорт и нису се само ограничавали на праћење и коментарисање догађаја, већ су организовали и друге видове активности (издаваштво, трибине, концерте, мултимедијалне перформансе). Парадоксално, демократизацијом друштва омладинске емисије и часописи, који су били финансирани од стране државних институција, нестали су. Неопходно је да држава обезбеди средства и искористи медије чији је оснивач (Дневник, ТВНС...) за афирмацију омладинских садржаја.

Омладински штампани медији на језицима мањина углавном су били забавног карактера и бавили су се више успешним појединцима, а мање проблемима младих у континуитету.

Интернет представља највећи извор информација за младе, али је у великој мери био недоступан, јер школе нису биле опремљене, или су млади слабо обучени и невешти у коришћењу интернета.

Поставило се питање да ли млади уопште желе да буду информисани на уобичајен начин, односно, шта желе да чују и на који начин желе да се укључе у друштво. Исцрпљени свакодневним информацијама млади су бежали од вести које се баве стањем у друштву. Неопходни су омладински информативни центри који би омогућили стварање и деловање на сопственом медијском простору. Ови медији требало би да буду озбиљни, утицајни и вишејезични, а у свом раду морају користити савремене технологије.

Младима је потребно да буду квалитетно информисани о својим правима и могућностима, као и о програмима и услугама које им се нуде. Ту се пре свега мисли на школске и ваншколске активности, посебне и допунске видове образовања, неформално образовање, учешће у појединим пројектима, стипендирање, запошљавање, напредовање у каријери, социјално, здравствено и допунско осигурање, правну заштиту, становање, волонтерски рад, спортске и културне активности, мобилност, омладински туризам итд.

Недостатак омладинских медија

- Домаћи медији (и штампани и електронски) углавном су се бавили дневно политичким информацијама и њихово обраћање младима је било селективно

- Веома су биле ретке сталне рубрике за младе у двеним новинама (периодично се обрађују ХИВ, наркоманија, ...)

- Нису постојојали омладински информативни центри у којима би млади могли да се информишу о својим правима, могућностима, програмима за развој и напредовање.

Професионална несигурност младих у медијима

- Нерешен је био статус хонорарних сарадника. Упркос тенденцији раста броја младих људи у медијима и њиховој амбицији да допринесу реформама, вишегодишњи статус хонорарних сарадника спутава њихово професионално остваривање

- Недостајала је мотивација. Млади су све мање били заинтересовани да раде на медијима, јер нису били довољно мотивисани. Програми са омладинским садржајима радили су се најчешће волонтерски

- Постојао је генерацијски јаз. Омладинске програме, рубрике и емисије уређивали су „застарели“ руководећи кадарови

- Слаба је била оспособљеност за рад у медијима. Домаћи медији су оскудевали у стручно едукованим новинарима. Затупљеност и познавање нових технологија је била на веома ниском нивоу, застарела технологија онемогућавала је саморазвијање, самообразовање младих у медијима.

3.6.2. АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ 2005 – 2008. ГОДИНА – МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ДЕФИНИСаниХ ПРОБЛЕМА

Мобилност младих

Проблем:

Лоша материјална и социјална ситуација младих.

Шта се може урадити:

Стипендије.

Како?

Финансијска помоћ за средњошколце/ке и студенте/киње ради стручног усавршавања (образовна мобилност)

Шта се може урадити:

Екскурзије.

Како?

Попусти за омладинске екскурзије.

Шта се може урадити:

Хостели.

Како?

Оснивање хостела.

Проблем:

Недостатак информација.

Шта се може урадити:

Постављање информативних пунктова (места, локације, туристичка понуда, смештај)

Како?

Сваке године по два нова пункта у АП Војводини.

ИНФОРМИСАЊЕ МЛАДИХ

Проблем:

Недостатак омладинских медија и непостојање омладинских информативних центара.

Шта се може урадити:

Радијске и ТВ емисије.

Како?

Једном недељно на покрајинском сервису, омладинска радио и ТВ емисија у трајању од 45 минута.

Оснивање омладинских радио и ТВ станица.

Шта се може урадити:

Омладинске новине.

Како?

Финансирање подлистака у дневним новинама.

Аплицирање за израду пројеката омладинских новина.

Шта се може урадити:

Интернет презентација.

Како?

Постављање интернет презентације.

Проблем:

Оспособљеност за рад у медијима.

Шта се може урадити:

Едуковати нове генерације новинара/ки.

Како?

Радионице.

Семинари.

Студијска путовања.

3.6.3.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ПРВИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2006 год)

1. Израда базе података за потребе www.omladina.info смештајних капацитета за младе у Војводини, информација о транспорту, превозницима, омладинским картицама и попустима

Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 100.000,00 динара

2. Оспособљавање младих за рад у медијима и са медијима

Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 500.000,00 динара

3. Информисање на нивоу АП Војводине и размена информација са регионом о питањима везаним за младе

Максимални износ који се одобрава по пројекту за горе поменути задатак је 400.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.000.000,00 динара

3.6.3.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

1. Независно друштво новинара Војводине, Нови Сад – пројекат Основе професионалног и антидискриминационог новинарства – износ: 490.000,00 динара

2. Фонд Панонија, Суботица – пројекат Реализација омладинског телевизијског програма мађарском језику, са обуком младих кадрова – износ: 120.000,00 динара

3. Удружење грађана „Кошница“, Нови Сад – пројекат „Крос радио – Европска културна мрежа“ – износ: 400.000,00 динара

Укупно додељено: 1.100.000,00 динара

3.6.3.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У оквиру области Мобилност и информисање младих, у реализацију Акционог плана политике за младе у Војводини током 2006. године било је укључено 3 пројекта.

Може се закључити да су циљеви пројеката били у тесној вези са Акционим планом. Такође, реч је о организацијама које су врло посвећено реализовале своје пројекте и чија реализација је урађена са завидним нивоом квалитета.

Од наведених мера за решавање дефинисаних проблема у овој области у оквиру Акционог плана, пројектном реализацијом постигнута су два циља: снимање и емитовање омладинске радио и тв емисије и едуковање нове генерације новинара која ће бити оспособљена за рад у медијима.

Сврха поменутих пројеката била је допринос решавању одређених проблема младих у оквиру мобилности и информисања, препознатих у документу Акционог плана као: недостатак омладинских медија, политички утицај на друштвене процесе и медије и професионална несигурност у медијима.

1. утицај на решавање проблема недостатка омладинских медија остварен је у великој мери. Реализацијом пројеката Фонда Панонија из Суботице и Удружења грађана „Кошница“ из Новог Сада, младима је омогућен квалитетан омладински телевизијски програм и омладинске радијске емисије. Остварен утицај огледа се у следећем:

Реализација омладинског тв програма на мађарском језику утицала је на повећану информисаност младих – нарочито младих мађарске националности. Телевизијски програм обрађивао је теме од виталног значаја за младе – информисујући их, образујући и повезујући их са младима из Мађарске и у другим крајевима Војводине. Програм је допринео већој видљивости свакодневних проблема и потреба младих, промовисању младих талената, ширењу видокруга и опште културе међу младима. Посебан допринос пројекта огледа се у специфичном таргетирању омладине мађарске националности, али се може рећи, с обзиром на широку територијалну

распрострањеност програма, да је он свакако допринео приближавању мађарске културе и омладинске свакодневице осталим грађанима Војводине и промовисању права на информисање на матерњем језику.

Радијске емисије за младе реализоване у Сомбору, Новом Саду и Зрењанину у оквиру „Крос Радио“ мреже допринеле су међусобном повезивању и умрежавању младих уметника, активиста, медијских радника и промовисању омладинских активности из различитих региона. „Крос Радио“ мрежа, подстакла је развијање дијалога међу младима, дала је допринос стварању јединственог мулти-културног друштва на подручју Западног Балкана и утицала је на зближавање младих са различитих подручја.

Другим речима, младима Војводине понуђена су два квалитетна медија различитог садржаја усмерених ка задовољавању њихових потреба за адекватним информисањем.

2. Политички утицај на друштвене процесе и медије остварен је у извесној мери – пре свега пројектом едуковања младих новинара/ки из различитих крајева Војводине у правцу повећања нивоа новинарског знања, додатне сензибилизације за питања/проблематику маргинализованих и мањинских група и охрабривања критичког и конструктивног мишљења у новинарском извештавању.

3. Утицај на Професионалну несигурност у медијима остварен је у извесној мери.

Утицај на младе новинаре/ке полазнике/це курса „Професионално и антидискриминационо новинарство“ реализован је, пре свега, у правцу повећања њиховог нивоа знања о различитим видовима новинарства, додатне сензибилизације за проблематику дискриминације и дискриминисаних група и охрабривања критичког мишљења младих. Све ово је утицало, у одређеној мери и на смањење професионалне несигурности у медијима јер се пројектом Независног удружења новинара Војводине повећала мотивација младих за рад у медијима, као и њихова оспособљеност за квалитетно новинарство. Међутим, с обзиром да се ради о групи младих која се добровољно пријављивала на курс, која има већ одређени степен мотивације и сензибилисаности за поменута питања или се већ бави њима на критички и конструктиван начин, може се закључити да је остварен утицај мање дубине и интензитета, али и претпоставити да је остварена промена трајнија јер је удружена са мотивацијом. Такође, пројекат је направио корак у правцу генерално веће професионалности у медијима, посебно у сегменту – извештавање о Другом и другачијем, а повећана је и видљивост /транспарентност проблема недовољне професионализације медија, несензибилисаности новинара за мањинске проблеме и професионалне несигурности у медијима.

Практична пројектна искуства која се могу повезати са највећом користи/добити за младе у овој области односе се управо на едукацију младих будућих и садашњих новинара/ки за аналитичко и антидискриминационо новинарство. Ова едукација окупила је младе људе из различитих крајева Војводине, пружио је конкретна, практична искуства везана за рад будућих новинара/ки и дала јасне смернице креирању професионалнијег и квалитетнијег новинарства. Осим што је реч о релативно реткој едукативној могућности за младе, едукација је подстакла и велико интересовање међу студентима журналистике у Новом Саду и тиме промовисала либералне медије и ван граница пројекта.

Општа сугестија за све организације односи се на већу локалну умреженост, ширу сарадњу са локалним партнерима - што би свакако утицало на одрживост пројекта, трајније ефекте иницираних промена итд.

Такође, у следећем позиву/конкурсу за омладинске организације и организације које се баве младима, ставиљен је већи акценат на савремене моделе информисања и комуникације: интернет, информативне центре, цалл центре итд.

И саму област Мобилност и информисање младих у оквиру АП потребно је у том смислу ажурирати/осавременити.

3.6.4.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ДРУГИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2007. год)

1. Израда web сајта са базом података о смештајним капацитетима за младе у АП Војводини - износ: 200.000,00 динара

2. Едукација младих за рад са медијима и у медијима, са посебним освртом на практични рад - износ: 400.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.330.000,00 динара

3.6.4.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

1. Центар за нове медија куда.орг, Нови Сад – пројекат Новомедијска едукација младих – износ: 398.234,00 динара

2. Медија центар Војводине, Нови Сад – пројекат Увод у новинарство – износ: 389.600,00 динара

3. Удружење грађана Кошница, Нови Сад – пројекат Крос радио / обука за радио новинаре/ке – износ: 185.400,00 динара

4. Дом омладине Панчево – пројекат Панчевачки први – часопис – износ: 100.000,00 динара

5. Грађанска мрежа Ковин – пројекат Млади у покрету! – износ: 199.500,00 динара

Укупно додељено: 1.272.384,00 динара

3.6.4.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У оквиру области мобилности и информисања, пројекат Грађанске мреже из Ковина се бавио израдом базе података о смештајним капацитетима за младе у АП Војводини (мера 6.1.2.2.). База је смештена на сајту www.mladiupokretu.info. Ова иницијатива представља добру основу за креирање посебног сајта, путем кога би се могле вршити и онлине резервације смештаја за омладину у Војводини, али је неопходно кориговати концепцију и конкретизовати и свести информација на омладини доступне смештајне капацитете. Наиме, у тренутној бази доминирају ексклузивни смештајни капацитети који се могу наћи и најпростијим претраживањем уз помоћ најпознатијих интернет претраживача (Гоогле, Јахоо и сл).

Сегмент области који се бавио информисањем младих је у потпуности одговорио на мере Акционог плана политике за младе у АП Војводини. Сви пројекти су се бавили едукацијом младих за рад у медијима и били посвећени стицању вештина за рад на омладинским емисијама или у омладинским часописима. Посебан акценат је стављен на тачку 6.2.1. Недостатак омладинских медија, где се према успешности издвојио пројекат Дома омладине Панчева, у

склопу кога је изашло осам бројева часописа за младе Панчевачки први, који су креирали млади, учесници у пројекту. Cross radio, Медија центар Нови Сад и куда.орг су вршили едукације за младе новинаре, који су касније учествовали у креирању првенствено радијских емисија за младе. Додата вредност ових пројеката је чињеница да је одређени број младих који су прошли едукације остало хонорарно ангажовано у медијима.

Сугестије и коментари

Везано за 6.1. Мобилност младих у Војводини, препоруке за наредни конкурс односиле су се на подршку пројектата који се баве мером 6.1.2.3 Организацијом едукативних и тематских кампова у оквиру блиских регија, обзиром да је немогуће да се финансирање од стране Секретаријата усмери на Унапређење лоше материјалне и социјалне ситуације (6.1.1.) или на унапређење саобраћајне инфраструктуре (6.1.2.1).

Неопходно је било да се у будућности подржи већи број пројектата који су се односили бар на неколико општина, региона или чак целу АП Војводину, јер овако ефекте ових пројектата осети релативно мали број људи. Као добар пример вреди издвојити пројекат „Cross radio“, који чак и надилази простор Војводине (јер се емисије емитују у свим земљама бивше СФРЈ, Аустрији итд.) или пројекат „Млади у покрету“ који има перспективу да изнесе један интернет портал који би могао бити од велике користи омладини, не само у Војводини, него и свим младим људима који намеравају постити ове просторе.

Најчешћи проблеми са којима су се сусреле организације (из свих наведених области):

- одобравање дела средстава
- наставак финансирања
- планирање у организацијама које раде на оснаживању својих капацитета.

3.6.5.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ТРЕЋИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ (2008. год)

1. Истраживање о мобилности младих у АП Војводини

Максимални износ који се одобрава за наведени задатак је 200.000,00 динара

2. Едукативне радионице истраживачког новинарства о положају младих, за младе новинаре (сарадња са медијима који ће објављивати, односно емитовати прилоге који су резултат едукације)

Максимални износ који се одобрава за наведени задатак је 400.000,00 динара

3. Едукација младих за нове медије и алтернативне видове информисања и комуникације

Максимални износ који се одобрава за наведени задатак је 300.000,00 динара

4. Истраживање о професионалном статусу младих новинара у медијима у АП Војводини

Максимални износ који се одобрава за наведени задатак је 200.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара.

3.6.5.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

1. Развојни фонд за младе „РФМ“, Нови Сад – пројекат Професионални статус младих новинара у АП Војводини – износ: 199.900,00 динара
  2. Војвођански ромски центар за демократију, Нови Сад – пројекат Информисањем против предрасуда – износ: 200.000,00 динара
  3. Удужење Еко новинара „Еко вест“ – пројекат семинар „Новинарством до истине!“ – износ: 258.750,00 динара
  4. Студентска унија Универзитета у Новом Саду – пројекат Истраживачко новинарство међу младима – износ: 200.000,00 динара
  5. Удружење грађана Независна омладинска организација Руме – пројекат Сам свој веб мајстор – износ: 250.000,00 динара
  6. Балкан Идеа, Нови Сад – пројекат Да ли се крећеш? – износ: 198.350,00 динара
  7. ОНО – омладинска невладина организација, Нови Сад – пројекат Интегралац – веб магазин за младе – износ: 150.000,00 динара
- Укупно додељено: 1.457.000,00 динара

3.6.5.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Политичка и економска ситуација како у региону тако и код нас у последњих 10-так година имала је за последицу да је мобилност односно покретљивост младих која „подразумева образовану, културну и туристичку покретљивост, као и међународну сарадњу и размену“ сведена на минимум. Због тога је имплементација пројеката који су реализовани како у периоду 2008/2009.године тако и раније у знатној мери допринели да се ситуација у мањој мери код нас побољша. Имплементација пројеката утицала је на неколико мера предвиђених Акционим планом политике за младе.

Пројекат који се бавио истраживањем о степену мобилности младих је пројекат „Да ли се крећеш“ – реализован од стране БалканиДЕА Нови Сад. Истраживање представља основу за израду препорука за даље ангажовање омладинских организација на пољу мобилности младих. Пројекти Удружења Еко новинара „Семинар истраживачког новинарства за младе новинаре „Новинарством до истине!“ и Војвођанског ромског центра за демократију ”Информисањем против предрасуда» били су усмерени на едукативне радионице истраживачког новинарства о положају младих, за младе новинаре (сарадња са медијима који ће објављивати, односно емитовати прилоге које су резултат едукације) чиме се директно утицало на реализацију мере која је усмерена на едукацију нове генерације новинара односно на оспособљавање младих за рад у медијима. Такође пројекти – „Сам свој веб мајстор“ којег је реализовало У.Г. „Независна омладинска организација Руме“ и пројекат „Интегралац-веб магазин за младе: обука тима младих за писање текстова и постављање на сајт www.интегралац.инфо“ Омладинска Невладина Организација из Новог Сада били су такође усмерени на реализацију поменуте мере односно допринели су едукацији младих за нове медије и алтернативне видове информисања и комуникације.

Пројекти који су били усмерени на реализацију добијање података путем истраживања о професионалном статусу младих новинара у медијима у АП Војводини јесу пројекат Развојног фонда за младе „Професионални статус младих новинара у АПВ“ и пројекат Истраживачко новинарство међу младима којег је реализовала Студентска унија Универзитета у Новом Саду.

Реализовани пројекти су у целини обухватили предлоге мера предвиђених Акционим планом, али за побољшање стања и предвиђено је да се настави са подршком пројектима едукације креативних младих особа у области новинарства, који ће информисати младе на њима занимљив и начин, о темама значајним за младе. Такође, било је потребно у реализацију укључити пројекте који се баве информисањем младих о повољним понудама које су због своје атрактивности и економичности приступачни за младе.

3.6.6. АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У области Мобилност и информисање младих, путем три конкурса за реализују Акционог плана политике за младе, средства из буџета АП Војводине опредељена су за укупно 15 пројеката које је у 5 градова и општина реализовало 14 организација и установа.

Постављени пројектни задаци обухватили су готово све дефинисане мере у подобласти информисања младих, али је већина њих у многоме зависна од материјалних фактора, без којих је одрживост и континуитет веома тешко одржати. Могућности за даљи рад, емитовање радијских и тв емисија и редовно излагање омладинских новина, али и покретање нових, постоји у међусекторском повезивању, пре свега привредних субјеката и омладинских организација које имају капацитета да раде овакве програме, а затим и локалних медија којима се нуде готови програми.

Реализацијом Акционог плана мало пажње је посвећено информисању младих путем интернета, што је данас најчешћи и најпримеренији канал за размену информација у овој циљној групи. Инфо-центри на локалном и регионалном нивоу у оквиру којих би били постављени интернет портали који омогућавају интерактивну комуникацију употребом свих савремених алата, свакако су једна од могућности која решава овај проблем.

Општи закључци и препоруке:

1. Мобилност младих

- промовисати и учинити видљивим могућности стипендирања, критеријуме, начине аплицирања - како за домаће, тако и за стране стипендије
- умрежити базе података о смештајним капацитетима за младе на територији Војводине
- у оквиру инфо-центра и њихових портала, обезбедити правовремене и детаљне информације неопходне младима када је у питању њихова образовна, туристичка и свака друга покретљивост

2. Информисање младих

- радити на развијању сарадње са локалним партерима, у циљу развијања омладинских медија
- ставити већи акценат на савремене modele информисања који су примеренији и доступнији младима (интернет портал)

- подржати студијске посете младих новинара у региону и заједничке пројекте, који омогућавају размену искустава и примера добре праксе

3.7. ЕКОЛОГИЈА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

3.7.1. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕ – ПРЕСЕК СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

„Земља се може експлоатисати и оголети током пет година у корист брзог профита, али стотину година чувања и неговања неће у потпуности отклонити штету.“ (Гликсон, 1971.)

Суочени са убрзаном деградацијом животне средине и експлоатацијом природног богатства млади људи, у жељи да утичу на своју будућност, одлучили су да сложено наступе, тражећи да даљи економски и привредни напредак буде у складу са одрживим развојем.

Активно учешће младих у стварању здраве и незагађене животне средине примарни је циљ. Улагање у еколошку едукацију младих и образовање високо-стручних еколошких кадрова довело би до стварања одлучног јавног мњења које поштује, разуме и штити своју животну средину и природна богатства.

Овакав став потврђује и чињеница да се буђење еколошке свести најпре јавило код младих који су још осамдесетих година прошлог века, кроз различите видове удруживања и деловања, почели да утичу на целокупну популацију и њен однос према животној средини.

Тренутно стање животне средине указује на потребу да приоритет буде решавање нагомиланих проблема. У Војводини постоје две „вруће тачке“ које захтевају хитну интервенцију. Такозване „вруће тачке“ налазе се у областима Новог Сада и Панчева. Постоји још низ ризичних локалитета (нпр. складишта горива поред Сомбора и Новог Сада).

Велики проблем у Војводини је и стање, а посебно однос према ионако редукованим површинама под шумским заједницама и аутохтоним екосистемима. Уколико се на том плану не буду предузели радикални кораци, последице могу бити фаталне. У наслеђе будућим генерацијама остаће потпуно осиромашен живи свет. Деградирани шумски простори биће претворени у некавалитетне плантаже појединих дрвенстих врста, а заштићена подручја (Национални парт и резервати природе) биће упропаћени. Крајњи резултат оваквих процеса је потпуно нарушавање природне равнотеже и угрожавање опстанка људске популације.

Да би се омогућио даљи напредак људске популације неопходно је усвајање и примењивање одрживог развоја. Основна идеја одрживог развоја јесте задовољавање потреба садашње генерације, без ускраћивања могућности наредним генерацијама да задовоље своје потребе.

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

У случају неразвијене еколошке свести, најадекватнији начин очувања природних богатстава и здраве животне средине су јасни, прецизни и примењиви закони.

1. Извештај СР Југославије - Последице НАТО бомбардовања на животну средину у СР Југославији, Савезно министарство за развој, науку и животну средину, Београд 2000

2. "The Kosovo Conflict-Consequences for the Environment and Human Settlements", UNEP, UNCHS, Geneva 1999.

Међународни уговори и конвенције

Захваљујући развоју еколошке свести у свету, и жеље за приближавањем наше земље, ратификовани су многи међународни уговори и конвенција, а неки од њих веома битни, тек би требало да се ратификују. Отварањем наше земље региону и свету, неће бити довољно само ратификовање, већ и обавеза имплементације свих потписаних уговора и конвенција. У овом тренутку, када се еколошки битне информације и даље чувају као тајна, један од приоритета је ратификовање и имплементација Архунске конвенције, јер право на живот у здравој животnoj средини јесте право свих људи, а не само младих.

Домаћа регулатива

Домаће законодавство темељ је здраве животне средине, а самим тим и здравог друштва. Усклађивање домаћег и страног законодавства, као и развој домаћег законодавства у пољу заштите и унапређења животне средине, један је од неопходних сегмената напретка и прихватања наше земље од стране не само Европске уније, већ и целог света.

Одговорност и мониторинг

Успостављање система одговорних лица и јасан надзор и њихов мониторинг, омогућио би већу мотивисаност појединаца да брину о здравој животnoj средини. Високо стручни тимови за мониторинг и инспекције гарант су опстанка здраве животне средине. Одговорност не може бити колективна, али последице могу бити погубне за целокупну популацију.

Еколошко образовање

Еколошка свест гради се од тренутка када дете почне да схвата и проучава свет око себе. Утицај околине на ставове и личност појединца је неминован. Само здрава и еколошка образована околина може да омогући здрав опстанак будућих поколења.

Формално еколошко образовање

Формално еколошко образовање деце и омладине одвија се кроз образовни систем, још увек крут и теоријски, без могућности искуственог учења. Природа, њене лепоте, тајне и потреба за њеним очувањем не може и не сме бити теорија, већ начин живљења, са јасном одговорношћу сваког младог човека.

Основно и средњошколско образовање – Тренутно је еколошко образовање у основним и средњим школама заступљено у настави биологије и углавном му се не поклања довољно пажње. Основно образовање младих људи мора као свој битан сегмент садржати и еколошко образовање, које ће поред теоријског приступа градити и свест о потреби за очувањем и заштитом животне средине. Средња школа би требало да обезбеди довољан број кадрова који би у сарадњи са више и високо образованим кадровима могли пружити реалну подршку очувању и унапређењу животне средине, као и практичну примену одрживог развоја.

Више и високо образовање – Развој више и високо образованих кадрова, добро употнатих са почетничким грешкама других земаља, као и њихово повезивање у мултидисциплинарне тимове, уз приступ адекватној опреми и

информацијама, неопходан су темељ чистој и здравој животној средини и одрживом развоју.

Неформално еколошко образовање

Развој еколошке свести и пораст потреба за еколошким информацијама доводи до потреба развоја неформалног еколошког образовања. Битну улогу у овом сегменту поред државних институција и медија имају удружења грађана и истакнути појединци, који својим иницијативама поспешују развој одрживог друштва.

ЕНЕРГИЈА

За све своје активности и стваралачки рад човек троши енергију. Потребне за енергијом свакога дана све више расту. Док се количине лако доступне, јефтине и „чисте“ енергије из дана у дан смањују.

Конвенционални извори енергије

Рационално коришћење конвенционалних извора енергије, као и улагање у системе за њихову ефикаснију и чистију експлоатацију, мањеило би штетне утицаје које начин добијања или нус-продукти потрошње имају на животну средину, па самим тим и на људе. Правилно одлагање остатака употребе конвенционалних извора енергије начин је да се младима омогући здрава и незагађена животна средина, а увођењем модерних метода експлоатације фосилних горива смањила би се деградација станишта многих врста, укључујући и човека.

Алтернативне енергије

Промоција и развој алтернативних извора енергије довели би до смањења оптерећености животне средине. Већом применом алтернативних извора очувала би се необновљива природна богатства и за будуће генерације.

Одрживо коришћење енергије

Одрживо коришћење енергије обухвата могућност нормалног развоја популације, која јасно планира, рационално користи и поштује своје изворе енергије. Угалањем у смањење губитака енергије штеде се и чувају необновљиви извори, који ће садашњим и будућим генерацијама обезбедити несметан развој и напредак.

ЗАШТИТА ПРИРОДЕ

Човек је саставни и неодвојиви део природе. Боравак у природи позитивно утиче на човека, нарочито на младе, што доказује и дугогодишња пракса одласка деце и младих на програме "школе у природи". Само здрава и очувана природа може човеку подарити одмор и релаксацију, која му је неопходна за нормалан развој и рад.

Заштита земљишта – Плодно земљиште представља један од најважнијих и највећих природних богатстава Војводине. Само правилан однос према земљишту омогућио би и будућим генерацијама да уживају у богатим и здравим плодовима житнице. Бесправна градња и неправилна употреба пестицида су претња плодном земљишту Војводине.

Заштита вода – Вода је темељ живота и основна компонента сваког живот бића. Вода или покреће развој или ограничава прогрес сваке заједнице – од

породице до цивилизације. Рационалном употребом воде поспешује се њена доступност и квалитет. Све што бацамо у животну средину, пре или касније, доспеће у воду. Вода се налази у сталном процесу кружења. Посредством циклуса кружења воде у природи загађујуће материје поново долазе до људи и на њих врше штетан утицај, нарочито изражен код омладине у развоју.

Заштита ваздуха – Присуство велике количине загађујућих материја у ваздуху све је уочљивије из дана у дан. Густо смог, присутан у градовима, утиче штетно на здравље људи. Смањење емисије аерозагађења и озелењавање градова један је од видова борбе и санације ове врсте загађења.

Биодиверзитет – Богатство једног подручја, регије или државе обухвата и биолошку разноврсност, коју то подручје, регија или држава поседује. Што је неки екосистем разноврснији, то је отпорнији на различите спољне утицаје. Војводина се може похвалити веома добрим биодиверзитетом, који отвара многе могућности, нарочито у развоју екотуризма. Стална брига о биодиверзитету један је од незаобилазних сегмената развоја Војводине као интегралног дела Европе. Не постоји цена која може надокнадити губитак једне специфичне врсте, која представља "малу", али незаобилазну карику у ланцу исхране.

Национални паркови и резервати природе – Подручја која су посредством дугогодишњег рада и проучавања добила статус националних паркова и резервата природе, налазе се на прекретници свог опстанка у облику који заслужују. Вредност сваког специфичног екосистема је непроцењива. Када се једном поремети равнотежа у екосистему скоро је немогуће његово потпуно обнављање. Дужност свих наје је да заштићена подручја негујемо и чувамо, улажући у њих исти ентузијазам који улажемо у сопствену будућност. Развојем модерног потрошачког друштва, једино преостало уточиште од свакодневице и места контакта са природом су резервати природе и национални паркови, који плене својом лепотом и миром.

Одговорност и мониторинг – Свака грешка у природи се скупо плаћа. Одговорност над резерватима природе, националним парковима и биодиверзитетом мора бити јасно дефинисана, као и однос свих људи према томе. Природа је наше заједничко благо и сви имамо право да је штитимо и указујемо на њено уништавање. Пропуста у третирању рушитеља природе не сме бити, јер је најстрашнији геноцид онај извршен над још нерођеним поколењима.

МЕТОДЕ ОЧУВАЊА, ЗАШТИТЕ И ОБНОВЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

СР Југославија (самим тим и њена наследница Србија и Црна Гора) прихватила је концепт Одрживог развоја током припрема за Самит и Рију 1992. године. Концепт одрживог развоја обухваћен је и усвојен просторним планом за Републику Србију (1996.). Темељни документ о одрживом развоју јесте Агенда 21, која у 40 поглавља даје смернице за опстанак људске популације.

Локална агенда 21

Израда и примена локалних агенди у сваког региону, подручју или граду доноси јасну визију будућности која је у хармонији, а не у конфронтацији са животном средином. Ангажовање високо стручних кадрова у изради локалних агенди гарантује њихову примењивост и ефикасност. Тежња сваке регије, подручја или града да изради и имплементира своју локалну агенду 21, јасан је показатељ бриге средине за будућност и младе нараштаје.

Локални еколошки акциони план (ЛЕАП)

За разлику од локалне Агенде 21, локални еколошки акциони план јасно утврђује стање животне средине, као и начине и одговорност за повратак животне средине у прихватљиво стање. Укључивањем свих заинтересованих у процес израде ЛЕАП-а начин су да ЛЕАП буде широко прихваћен и примењен. Тежња сваке регије, подручја или града да изради и имплементира свој локални еколошки акциони план, јасан је показатељ бриге средине за будућност и младе нараштаје.

3.7.2. АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ 2005 - 2008. ГОДИНА – МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ДЕФИНИСаниХ ПРОБЛЕМА

1. Програм промовисања примене постојећих закона везаних за животну средину (2005,06,07)
2. Програм презентовања примене архунске конвенције и кјото протокола (2006,07)
3. Програм презентовања примене закона Европске уније о животној средини (2005,06)
4. Програм мониторинга примене закона о систему заштите животне средине (2005,06,07,08)
5. Програм подизања свести о неоопходности поштравања казни за еколошке прекршаје (2006,08)
6. Програм развој еколошке свести код деце (2005,06,07,08)
7. Програм развоја еколошке свести код младих (2005,06,07,08)
8. Програм развоја и усавршавања еко-стручњака/киња (2005,06,07,08)
9. Програм увођења, развоја и унапређивања система образовања младих у области заштите животне средине и одрживог развоја (2005,06,07,08)
10. Програм кампање за заштиту и унапређивања животне средине (2005,06,07,08)
11. Програм развоја међународне сарадње код младих у области заштите животне средине и унапређивања животне средине (2005,06,07,08)
12. Програм унапређења и заштите животне средине активностима младих на локалном нивоу (2005,06,07,08)
13. Програм промовисања неопходности одрживог коришћења енергије (2005,06,07,08)
14. Програм промовисања употребе алтернативних извора енергије (2007,08)
15. Програм промовисања очувања природе и животне средине (2005,06,07,08)
16. Програм заштите природе (шума, вода, ваздуха, замљишта, биодиверзитета...) (2005,06,07,08)
17. Програм промоције значаја очувања и унапређивања националних паркова и резервата природе (2005,06,07,08)
18. Програм ревитализације националних паркова и резервата природе (2005,06,07,08)
19. Програм мониторинга националних паркова и резервата природе (2005,06,07,08)
20. Програм промовисања и формирања надлежних органа локална самоуправе задужених за бригу о животној средини и одрживом развоју (2005,06)
21. Програм промовисања метода за очување, заштиту и обнову животне средине (2005,06,07)
22. Програм развоја сарадње са надлежним органима локалне самоуправе за бригу о животној средини и одрживом развоју (2006,07,08)

23. Програм праћења рада и извештавања јавности о активностима надлежног органа локалне самоуправе задуженог за бригу о животној средини и одрживом развоју (2007,08)

24. Програм промовисања и израде еколошког акционог плана АП Војводине (2007,08)

25. Програм промовисања и израде Агенде 21 за АП Војводину (2008)

26. Програм помоћи еколошким невладиним организацијама за развој капацитета (2005,06,07)

27. Програм умрежавања еколошких невладиних организација и поспешивање међусобне сарадње (2005,06,07)

28. Програм помоћи еколошким невладиних организацијама за активно укључивање младих у своје програме и програме омладинске политике (2005,06,07,08).

3.7.3.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ПРВИ КОНКУРС (конкурсни задаци) И ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА (2006. год)

1. Развој еколошке свести и еколошког образовања код деце и младих
2. Промовисање и покретање локалног еколошког акционог плана, локалне Агенде 21, стратегије одрживог развоја локалне заједнице

3. Очување и промовисање заштићене природне баштине Војводине

4. Умрежавање и развој капацитета организација у Војводини чији је примарни циљ деловања екологија

Максимални износ који се одобрава по пројекту је 250.000,00 динара

Укупно планирано: 1.000.000,00 динара

3.7.3.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су одобрена за 18 пројеката:

1. Еколошко удружење "За чистију варош", Нови Бечеј – пројекат "Еколошка карикатура" – износ: 30.000,00 динара

2. Европски покрет у Србији - локално веће Сремска Митровица, Сремска Митровица - пројекат "Здрава животна средина за будућност наше деце" - износ: 50.000,00 динара

3. УГ "Војвођанска иницијатива", Зрењанин - пројекат "Еко час за еко град" - износ: 25.000,00 динара

4. Савез извиђача општине Суботица, Суботица - пројекат "Млади против амброзије" - износ: 65.000,00 динара

5. Академско друштво за проучавање и заштиту природе, Нови Сад - пројекат "Обука волонтера за учешће у заштити природе" - износ: 90.000,00 динара

6. Општина Оџаци, Оџаци - пројекат "Млади и ЛЕАП општине Оџаци" - износ: 50.000,00 динара

7. Студентска унија Универзитета у Новом Саду, Нови Сад - пројекат "Изградња капацитета одрживог развоја на новосадском Универзитету" - износ: 100.000,00 динара

8. Друштво за заштиту и проучавање птица Војводине, Нови Сад - пројекат "Европски значајна подручја за птице у Војводини: већим знањем до боље заштите" - износ: 75.000,00 динара

9. Савез студената Универзитета у Новом Саду, Нови Сад - пројекат "Еколошки буквар Војводине" - износ: 45.000,00 динара

10. Савез проналазача Војводине, Нови Сад - "Развијање еколошке свести о заштити животне средине и очувању природне баштине кроз постере и брошуре" - износ: 50.000,00

11. Покрет горана Новог Сада, Нови Сад - пројекат "Повратак природи" - износ: 70.000,00 динара

12. Војвођанска зелена иницијатива, Нови Сад - пројекат "Трећи еко камп за младе новинаре - Фрушка Гора 2006" - износ: 60.000,00 динара

13. Каспар, Нови Сад - пројекат "Чувари природе у Каменичком парку" - износ: 40.000,00 динара

14. Друштво младих истраживања института за географију "Бранислав Букуров", Нови Сад - пројекат "Стари Бегеј - Царска Бара 2006" - износ: 25.500,00 динара

15. Покрет горана Сремска Митровица, Сремска Митровица - пројекат "Упознајмо живи свет специјалног резервата природе Засавица" - износ: 46.500,00 динара

16. Про витае - за живот, Сремска Митровица - пројекат "Електронска зелена мрежа Војводине" - износ: 30.000,00 динара

17. Природњачко друштво "Геа", Вршац - пројекат "Инфонет Војводина - електронска база података еколошких НВО" - износ: 63.000,00 динара

18. Еколошко удружење "Авалон", Вршац - пројекат "Еко-камп Вршачке планине 2006" - износ: 85.000,00 динара

Укупно додељено: 1.000.000,00 динара

3.7.3.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Из области Екологија и одрживи развој финансирано је највише пројеката, што може да упућује на претпоставку да се ради о актуелном тренду у невладином сектору и/или о еколошком активизму организација који је у експанзији. Осим бројности, значајно је рећи да свака од организација из ове области има разноврсну и богату праксу иза себе и низ остварених значајних пројеката на пољу екологије. Такође, важно је и то да многи од реализованих пројеката имају перспективу даље одрживости и континуитета.

Циљеви пројеката који су добили средства на првом конкурс били су повезани са реализацијом следећих мера из Акционог плана политике за младе: развој еколошке свести код деце и младих, увођење, развој и унапређење система образовања младих у области заштите животне средине и одрживог развоја, унапређење и заштита животне средине активностима младих на локалном нивоу, промовисање очувања природе и животне средине, заштита природе (шума, вода, ваздуха, земљишта, биодиверзитета...), промоција значаја очувања и унапређења националних паркова и резервата природе, формирање и промовисање надлежних органа локалне самоуправе задужених за бригу о животној средини и одрживом развоју, умрежавање еколошких невладиних организација и поспешивање међусобне сарадње и програм развоја сарадње са надлежним

органима локалне самоуправе за бригу о животној средини и одрживом развоју. Остале, од укупно 28 мера, дотакнуте су у мањој мери.

Утицај на решавање проблема недовољног еколошког образовања остварен је у великој мери. Циљеви пројеката односили су се на развој еколошке свести код деце и младих, развој, унапређивање и заштиту животне средине - активностима младих на локалном нивоу, промовисањем очувања природе и животне средине, заштиту природе (шума, вода, ваздуха, земљишта, биодиверзитета...), као и промоцију значаја очувања и унапређења националних паркова. Као најзначајније утицаје пројеката можемо поменути унапређење знања и ставова младих везаних за област екологије и извођење конкретних практичних акција у вези са тим, које су анимирале и јавно мњење и извршиле утицај и на посредне кориснике.

Утицај на решавање проблема недостатка неформалног образовања остварен је у великој мери. Пројекти су утицали на развој еколошке свести код деце и младих, развој и унапређивање и заштиту животне средине, промовисање очувања природе и животне средине. Значајан утицај на плану унапређења неформалног еколошког образовања младих остварен је извођењем кампова са веома квалитетним и разноврсним садржајима. Посебно треба истаћи "Војвођанску зелену иницијативу" која је најдоследније применила и мере праћења рада и извештавања јавности о активностима надлежног органа локалне самоуправе задуженог за бригу о животној средини и одрживом развоју и меру умрежавања еколошких невладиних организација, те поспешивање међусобне сарадње у оквиру решавања овог проблема. Резултат њиховог рада је едукованост и активно и ангажовано извештавање у медијима које су реализовани млади новинари, кросници пројекта. Може се рећи да је општи остварен утицај ове групе пројеката - креативно еколошко образовање младих путем разноврсних неформалних образованих активности.

Просечно мали утицај на решавање проблема недовољна заштита природе остварен је пројектима Стари Бегеј – Царска бара, Друштва младих истраживача Института за географију „Бранислав Букумиров“ – Нови Сад, „Упознајмо живи свет специјалног резервата природе Засавица“ Покрета горана Сремска Митровица и пројектом Савеза проналазача Војводине. Циљеви ових пројеката били су усмерени ка следећим мерама из Акционог плана: развој еколошке свести код деце и младих, унапређење и заштита животне средине активностима младих на локалном нивоу – посебно у пројекту Друштва младих истраживача Института за географију „Бранислав Букумиров“ Нови Сад. Конкретан ефекат њихове активности је делимично очишћен локалитет од штетног отпада уз велики ентузијастички ангажман младих. У групи пројеката која је доминантно третирао овај еколошки проблем потребно је истаћи врло слабу укљученост младих у било којој фази пројектног циклуса, а повремено и њихово потпуно одсуство, што је и најзначајнија сугестија у оквиру ове области.

Висок утицај на решавање проблема недовољно развијени и примењени методи очувања, заштите и обнове животне средине остварен је пројектом Млади и Леап општине Оџаци. Много мањи утицај на решавање овог проблема остварили су пројекти „Електронска зелена мрежа Војводине“, удружења Про витае-за живот и комплементаран пројекат „Ифонет Војводина-електронска база података еколошких НВО“ Природњачког друштва „Геа“ Вршац

Реализованим циљевима пројеката остварене су у већој или мањој обиму следеће мере из Акционог плана: умрежавање еколошких невладиних организација и поспешивање сарадње међу њима, промовисање очувања природе и животне средине. Значајно је поменути конкретно остварен утицај у формирању инфобазе и отварања нових контаката са кругом установа, организација и медија из области екологије и одрживог развоја.

Реализовани пројекти у оквиру ове области дали су допринос решавању одређених проблема младих у оквиру екологије и одрживог развоја истакнутих у документу Акционог плана: еколошко образовање – формално основношколско, средње школско, високо, затим, неформално еколошко образовање, заштита природе (земљишта, вода, ваздуха, биодиверзитета, националних паркова и резервата природе), као и методи очувања, заштите и обнове животне средине. Обзиром на велики број пројеката из ове области потпуно је разумљиво да је третиран највећи део дефинисаних еколошких проблема (четири од пет). Треба напоменути да су поједини пројекти третирали комбинацију одређених проблема и мера из Акционог плана.

Иако су готово сви пројекти из области екологије и одрживог развоја реализовани у већој или мањој мери у складу са планираним планом активности, важно је рећи да су генерално поделили судбину свих одобрених пројеката на конкурс у смислу потребе смањивања пројектних активности због доделе умањених средстава предвиђених пројектом. Организације су при томе максимално користиле своје ресурсе и капацитете и ентузијазам у реализацији упркос практично недовољним средствима. Треба поменути и неколико веома сложених пројеката, код којих је реализација захтевала исцрпљивање средстава организације, тражење других донатора – али су и они врло квалитетно реализовани. Степен остварених резултата је просечно врло висок и делимично га мора умањити проблем значајно мали обухват циљне групе у већини пројеката. Пројекти су у већини били врло креативни и дали врло висок допринос реализацији мера из Акционог плана, са којима су повезани. Но, то је у великој мери у појединачним случајевима зависило од вештине и искуства организација у раду на пројектима. Недостатак вештине и искуства у пројектном планирању и деловању спречио је један број организација за квалитетнију реализацију пројеката.

Такође, мада су се организације већински показале као коректне и истрајне у реализацији пројеката, евидентни проблеми на плану пројектне документације и планирања јасно говоре о типичним бољкама ових организација-мали број ангажованих, а још ређе искусних и верзираних у пројектном менаџменту, чије је стандарде неопходно задовољити у освајању донатора и средстава, што се и из других разлога показује као даљи реалан ометајући проблем у њиховом раду. Највећи и чак масовни типични пропусти одвијали су се на плану пројектне евалуације, за коју су се организације показале најмање обученима.

Као значајан коментар везан за ову област потребно је поменути да су у неким пројектима млади били потпуно неукључена циљна група, неиздиференцирана или недовољно диференцирана у односу на друге. Ни у једном пројекту није планирана нити укључена нека од угрожених и маргинализованих циљних група, што би могло да се постави као приоритет у наредном периоду.

Сарадња са институцијама и медијима била је свакако значајан аспект реализације пројеката. Скоро све организације задовољиле су овај аспект сарадње и многе су дале заиста значајан допринос на том плану. Но, можда највећи допринос на том плану дао је пројекат „Трећи еко камп за младе новинаре – Фрушка Гора 2006“ организације Војвођанска зелена иницијатива.

Како је целокупна област генерално врло афирмативно процењена у евалуацији, није лако издвојити пример посебно добре праксе, који има највећу добит за младе, јер неколико пројеката заслужује овакве епитете. Ипак, због сложености пројекта и квалитета, разноврсности и броја изведених активности, предлажемо да се пројекат „Млади против амброзије“ организације Савез извијача Суботице посебно издвоји и евентуално шире медијски представи.

3.7.4.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ДРУГИ КОНКУРС, ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ

1. Ангажовање и учешће младих у конкретним активностима на локалном нивоу усмереним ка заштити и унапређењу животне средине и одрживом развоју АП Војводини, које имају за резултат конкретно побољшање стања у животној средини на локалном нивоу (предност имају пројекти који укључују сарадњу локалне самоуправе, локалних медија, образовних институција, локалних привредних субјеката и других невладиних организација) - износ: 250.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.330.000,00 динара

3.7.4.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су одобрена за 10 пројеката:

1. Покрет горана Новог Сада, Нови Сад – пројекат „Зелени телефон за зелени Нови Сад” – износ: 105.000,00 динара

2. Војвођанска зелена иницијатива, Нови Сад – пројекат „Свака вест је еколошка вест” - износ: 184.000,00 динара

3. Еколошко удружење „За чистију варош”, Нови Бечеј – пројекат "Млади – деца, за игру – за природу" – износ: 197.700,000 динара

4. Студентска асоцијација ФТН-а, Нови Сад – „60 дана екологије за Нови Сад” – износ: 40.000,00 динара

5. Еко камп Моровић – „Млади у служби животне средине” – износ: 100.000,00 динара

6. Друштво младих истраживања института за географију „Бранислав Букуров”, Нови Сад – пројекат „Стари Бечеј – Царска Бара 2008” – износ: 211.858,00 динара

7. Еколошки покрет Југославије – Општински одбор Врбаца – пројекат „Еко бајк патрола” – износ: 80.000,00 динара

8. ОШ „Јован Поповић”, Инђија – пројекат „С лименком до рачунара” – износ: 80.000,00 динара

9. Политехничка школа Суботица, Суботица – „Сачувај вредности – сачувај околину” – износ: 190.000,00 динара

10. Општина Оџаци, Оџаци – пројекат „Чувајмо нашу планету за боље сутра” – износ 95.550,00 динара

Укупно додељено: 1.284.108,00 динара

3.7.4.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У области Екологија и одрживи развој је одобрено 10 пројектних предлога. Пројекти су евалуирани у погледу остварених активности, доступности корисницима, сарадње на локалном нивоу и одрживости пројекта. Следећи наведени пројекти су се истакли по већој или мањој остварености споменуто, они који су у оквирима претпостављених резултата су изостављени.

Друштво младих истраживача Института за географију „Бранислав Букуров“ Нови Сад су у потпуности заменили пројектне активности уз сагласност Покрајинског секретаријата јер нису успели да обезбеде потребна средства за

суфинансирање пројекта као и Студентска асоцијација ФТН Нови Сад који су имали проблем са локалном управом и добијање потребне сагласности за извођење јавних акција.

Друштво младих истраживача Института за географију „Бранислав Букуров“ Нови Сад, због немогућности да обезбеде потребна средства за суфинансирање пројекта, није испунило број предвиђених корисника.

Студентска асоцијација ФТН Нови Сад због проблема са локалном управом и добијања потребне сагласности за извођење јавних акција није успела да анимира предвиђен број корисника.

3.7.5.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ТРЕЋИ КОНКУРС, ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ

1. Ангажовање и учешће младих у конкретним активностима на локалном нивоу, усмереним ка заштити и унапређењу животне средине и одрживом развоју у АП Војводини, које имају за резултат конкретно побољшавање стања у животној средини на локалном нивоу

(Предност имају пројекти који укључују сарадњу локалне самоуправе, локалних медија, образовних институција, локалних привредних субјеката и других невладиних организација)

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 250.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара

3.7.5.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

1. Удружење грађана „Зелени круг“, Бачки Петровац – пројекат Како расте дрво – износ: 60.000,00 динара

2. Природњачко друштво Геа, Вршац – пројекат 3. Камп Млади чувари природе – износ: 100.000,00 динара

3. Удружење младих „Војводе Степе“, Нова Црња – пројекат Млади чувари природе – Црно бели свет општине Нова Црња – износ: 60.000,00 динара

4. Друштво за заштиту и проучавање птица Војводине, Нови Сад – пројекат Гачац – птица године 2009 – износ: 100.000,00 динара

5. Еколошки покрет Врбаса – пројекат У мој сокак зелен корак – износ: 70.000,00 динара

6. Удружење грађана Радови у току, Нови Сад – пројекат Природа и ја – износ: 160.500,00 динара

7. Удружење грађана за заштиту и одрживо коришћење природних ресурса и добара „ГеоПротект“, Рума – пројекат Градска депонија више није ругло нашег града – износ: 60.000,00 динара

8. Војвођанска зелена иницијатива, Нови Сад – пројекат Забрањено секирање – зелена патрола на терену – износ: 60.000,00 динара

9. Факултет техничких наука, Нови Сад – пројекат Бициклом до факултета – износ: 169.500,00 динара

10. Зелена мрежа Војводине, Нови Сад – пројекат Бициклом до рода Нови Сад – Ботош – износ: 96.000,00 динара

11. Друштво за заштиту и проучавање риба, Нови Сад – пројекат Едукација младих о утицају инвазивних врста риба на аутохтону интиофауну мртваје пана – износ: 80.000,00 динара

12. Новосадски креативни центар, Нови Сад – пројекат Јавни час екологије – износ: 80.000,00 динара

13. Еко патрол – РС, Сремска Митровица – пројекат Млади у акцији озелењавања – износ: 60.000,00 динара

14. Удружење љубитеља природе „Рипариа“, Суботица – пројекат Укључивање ученика у активну заштиту сиве ветрушке (*Falco vespertinus*) – износ: 105.000,00 динара

15. Академско друштво за проучавање и заштиту природе, Нови Сад – пројекат Заштита природе Војводине – износ: 60.000,00 динара

16. Удружење малих и средњих предузетника Банатски Карловац – пројекат Кампања за здравији и чистији Девојачки бунар – износ: 100.000,00 динара

17. Удружење воћара и произвођача органске хране „Еко Банат“, Зрењанин – пројекат Гајење интензивних култура по органским принципима у циљу заштите животне средине – износ: 100.000,00 динара

18. Општинска организација Покрет горана, Пландиште – пројекат Зелена школска дворишта – износ: 70.000,00 динара

19. Студентска асоцијација Факултета техничких наука, Нови Сад – пројекат Споменик људском немару – износ: 60.000,00 динара

Укупно додељено: 1.651.000,00 динара

3.7.5.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У току 2008/2009.године највећи број пројеката реализован је управо из области Екологије и одрживог развоја а били су усмерени на ангажовање и учешће младих у конкретним активностима на локалном нивоу, усмереним ка заштити у унапређењу животне средине и одрживом развоју у АП Војводини, које имају за резултат конкретно побољшање стања у животной средини на локалном нивоу. То је уједно и показатељ да међу младима односно представницима организација на локалном ниову постоји јасно изражена и повећана свест о значају заштите животне средине са посебним освртом на укључивање младих и реализацију предвиђених активности. Важно је такође напоменути да је у току реализације поменутих пројеката у реализацију сем представника организација и институција које су биле носиоци пројектних активности били укључени и сви релевантни представници који се на директан или индиректан начин баве овом темом (сарадња са школама, другим НВО, локалним самоуправама и др...)

Пројекти који су реализовани у оквиру ове области су:

- Пројекат еколошке едукације младих у сеоским срединама, заштита природе Војводине – Академско друштво за проучавање и заштиту природе Нови Сад, ПМФ, Департман за биологију и екологију чији је циљ био мотивисање младих из сеоских средина, локалних еколошких организација и месних заједница да се активно укључе у заштиту природе свога окружења

- Млади чувари природе – Природњачко друштво „Геа“у оквиру кога је организован камп кроз који се организовање радионица допринело активном учешћу младих у обликовању друштвене свести о значају очувања вредности и одрживог коришћења заштићених природних добара

- Градска депоније више није ругло нашег града – Удружење грађана за заштиту и одрживо коришћење природних ресурса и добара-ГеоПротект, пројекат који је био усмерен на укључивање младих у акцију озелењавања подручја око градске депоније односно укључивање младих у решавање локалних еколошких проблема.
- Бициклом до факултета – Факултет техничких наука, циљ овог пројекта био је смањење загађења ваздуха помоћу повећања коришћења бицикла као вида превозног средства до кампуса од стране циљне групе – студената.
- Гачац-птица године 2009 – Друштво за заштиту и проучавање птица Војводине чији је циљ био Едукација младе школске популације у примени научне методе утврђивања популације птица гнездарица у правцу разумевања потребе заштите врста и њихових станишта и очувања биодиверзитета.
- Гајење интензивних култура по органским принципима у циљу заштите животне средине и учешћа младих у одрживом развоју средњег Баната – ЕКО-БАНАТ – Удружење воћара и произвођача органске хране Зрењанин. Реализоване активности у оквиру овог пројекта су организовање предавања са различитим темама које се првенствено односе на органску производњу хране.
- Едукација младих о утицају инвазивних врста риба на аутохтону ихтиофауну мртваје Пана – Друштво за заштиту и проучавање риба, пројекат у оквиру кога су млади имали прилику да се кроз организовање теоријске и практичне наставе упознају са инвазивним врстама рибе.
- Јавни час екологије – Новосадски креативни центар, пројекат који је био усмерен на Популаризација индустријске конопље путем радионице, изложбе и предавања за младе
- Млади у акцији озелењавања – Еко патрол – РС, пројекат у коме су реализоване следеће активности акције озелењавања где је био укључен велики број младих, акције чишћења у уређења и информисање грађана путем штампаног материјала о значају заштите животне средине.
- Природа и ја – Удружење грађана „Радови у току“, пројекат у оквиру кога су млади били укључени у акцију чишћења излетишта и постављања канти за смеће у општини Тител.
- Укључивање ученика биолошких секција локалних школа у активну заштиту сиве ветрушке (Фалцо веспертинус) у северној Војводини – Удружење љубитеља природе „Рипариа“, пројекат који је за циљ имао активирање младих у раду на еколошким актуелним проблемима, кроз ширење еколошке свести и активна заштита ветрушки.
- Споменик људском немару – Студентска асоцијација ФТН чији је циљ био подизање еколошке и грађанске свести кроз изградњу и постављање „споменика људском немару“ на одговарајућој локацији на Фрушкој Гори.
- Кампања за здравији и чистији Девојачки Бунар – плућа Јужног Баната – Удружење малих и средњих предузећа и предузетника Банатски Карловац у оквиру кога су реализоване следеће активности за здравији и чистији бунар: организована и спроведена медијска кампања, укључена шира локална заједница у кампању
- У мој сокак зелен корак – Еколошки покрет Врбас пројекат активности које Еколошки покрет Врбаса реализујеконтинуирано чиме се у знатној мери допринело повећање нивоа свести код школске деце и родитеља о потреби активног деловања на очувању животне средине
- Зелена патрола на делу: забрањено секирање – Војвођанска зелена иницијатива, пројекат у оквиру кога се путем медија и јавних наступа утицало на смањење сече новогодишњих јелки и на подизање нивоа свести о куповини јелки са бусеном, где је у промотивне активности био укључен велики број младих.

- Зелена стаза „Бициклом до Рода“ – Зелена мрежа Војводине, циљ овог пројекта је био едуковање младих о еколошким вредностима подручја средњег Баната, посебно на присуство рода у Потамишју, афирмација младих за активно учешће у промоцији и унапређењу животне средине, успостављање и промовисање зелене стазе средњег Баната која ће унапредити туристичку понуду Потамишја

- Какао расте дрво – Зелени круг у оквиру кога су млади били укључени у акције озелењавања школских дворишта

- Млади чувари природе, црно-бели свет општине Нова Црња – Удружење младих „Војвода Степа“, у оквиру пројекта активисти удружења су се осврнули на покретање питања заштите животне средине путем медија

Као што је поменуто, реализација активности које су усмерене на развој еколошке свести код младих јако је важна те су неке од препрука за даљи рад: укључивање што већег броја организација које се баве различитим аспектима екологије, од едукација младих о заштити животне средине, пошумљавање, подржати пројекте који имају за циљ ширење идеје о производњи органски здраве хране, промовисање алтернативних извора енергије, затим подржати пројекте који осим примовисања, подржавају и стварање услова за здравије стилове живота и реализација мере која је предвиђена Акционим планом политике за младе а тиче се програма развоја међународне сарадње код младих у области заштите и унапређења животне средине.

3.7.6. АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У области Екологија и одрживи развој, путем три конкурса за реализују Акционог плана политике за младе, средства из буџета АП Војводине опредељена су за укупно 47 пројеката које је у 15 градова и општина реализовало 37 организација, установа и локалних самоуправа.

Две године једини пројектни задатак био је ангажовање и учешће младих у конкретним активностима на локалном нивоу усмереним ка заштити и унапређењу животне и радне средине, са нагласном на видљивим резултатима побољшања стања у овој области, тако да је и највише реализованих програма управо са овим циљем.

Већина пројеката показала је велику креативност у осмишљавању активности и идејама за нова решења дефинисаних проблема, као и висок степен стручности и знања особа које су водиле и осмишљавале програме, ентизијазам и посвећеност постављеним циљевима. Но, примећене су и два значајна недостатка о којима у наредном периоду треба водити рачуна - прво, то је недовољно искуство у планирању пројектних активности код већине организација, а друго - слаба укљученост младих у појединим фазама пројектног циклуса (понегде и њихова потпуна искљученост).

Мање је био заступљен у финансирању део мера који се односи на законску регулативу у области екологије, заштите животне средине и одрживог развоја, те то остаје као један од задатака у овој области коме треба посветити већу пажњу.

Општи закључци и препоруке:

- подржати програме намењене презентовању законских решења у овој области, међународних конвенција и протокола, њиховог значаја и последица које произилази из њиховог непоштовања

- радити на повећању капацитета организација које делују у овој области

- подржати програме који као циљну групу имају младе јер су најчешће пројекти били усмерени широко
- подржати програме усмерене на маргинализоване друштвене групе, којих у оквиру реализације Акционог плана није било
- више пажње посветити пројектима организација које се баве различитим аспектима екологије
- радити на развоју међусобне сарадње организација, као и организација, институција, установа, привредног сектора и медија

3.8. СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА ПРЕМА МЛАДИМА

3.8.1. ПОЛИТИКА ЗА МЛАДЕ – ПРЕСЕК СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

Социјална политика је преданост и брига за друштво и друштвене интеракције. Она дефинише циљеве и начина за адекватно функционисање друштва. Тежи усмеравању младих ка самосталном и одговорном проналажењу решења која ће допринети њиховом потпуном остваресу у друштву.

На жалост, преданост и брига за младе од стране нашег друштва није одговарајућа, те самим тим не постоји адекватно препознавање, реаговање и пратећи саветодавни рад у вези са околностима и потенцијалним проблемима које имају млади.

Посматрајући социјалну политику као област, очигледно је колико је она широка и колико аспеката људског деловања обухвата. Будући да се и друге радне групе баве неким питањима из спектра ове области, акценат рада групе за Социјалну политику према младима је на дискриминисаним, те самим тим и маргинализованим групама младих.

Сагледали смо проблеме младих у друштву и категоризовали их према начинима дискриминације која је над њима извршена:

ОБРАЗОВНА ПОЛИТИКА

У нашем друштву образовање има велику улогу у оцењивању вредности човека као активног појединца. Екстремно понашање, било у позитивном или негативном смислу, најчешће се осуђује. Било да је млад човек уложио труд у себе и свој развој, или се потпуно предао устаљеним токовима формланог образовања, без улагања енергије у реализацију својих циљева, готово је сигурно да ће на исти начин бити стигматизован од стране друштва.

Необразовани, функционално неписмени млади - Овом категоријом обухваћени су млади који немају завршену основу или средњу школу. Такоже, овој групи припадају и функционално неписмени млади, тј. они који се отежано сналазе у примени знања стеченог током формалног образовања. Ригидност школског система и начина едукације ученика доводи до минималне употребљивости, односно примене знања добијеног у школској клупи. Из одређеног угла гледано, функционална писменост је у вези са квалитетом предавачког рада и требало би инсистирати на њеној анализи као корисној евалуационој повратној информацији.

Неписменост може довести до следећих последица: отежано запошљавање и изражена економска нестабилност, непознавање својих права, агресивност, психолошка нестабилност и фрустрираност.

Талентовани млади - Млади људи, спортисти, ликовно, музички обдарени и талентовани за друге области, такође су дискриминисана група у друштву. Њихова интеграција у окружење је отежана због талента којег поседују и активног рада, да име се понекад чини да је лакше одустати од напретка у области за коју су талентовани само зато да би били прихваћени у друштву, што им је свакако потребно. Губитак који поризилази из оваквог понашања дрштва је неопростив и евидентно је да се на њему мора радити. Недовољна стимулисаност од стране образованог система и друштва, у целини гледано, талентове ученика и младе људе не побуђу да развијају своје потенцијале. Могуће импликације тога су недовољан број врхунских стручњака, одлазак младих талената у иностранство итд.

Деликвенти - Уместо да се ради на преваспитавању и тежњи ка бољој интеграцији деликвената, наше друштво показује тенденцију да осуди понашање ових младих људи, као и када оно постане етички и морално исправно.

ЗДРАВСТВЕНА ПОЛИТИКА

Архитектонске препреке, тј. физички приступ јавним установама, услови запошљавања, само су неки од проблема са којима се среће задржавствне одискриминисана омладина. Још увек наше друштво нема неопходну предусретљивост према младима са здравственим проблемима. Јасна изолованост из друштва је често једина опција која им се нуди. Малоборјне организације које раде и баве се овом тематиком треба оснажити и помоћи им у бољој међусобној сарадњи, да би се избегло искључивање једне битне групе младих људи.

Млади са болестима зависности

Овом категоријом су обухваћени млади који конзумирају дуван, алкохол и различите психоактивне супстанце. Понашање младих људи из ове скупине, наше друштво је препознало као проблем и на њему се у последње време интензивније ради.

Млади са неизлечивим незаразним болестима

Болести као што су рак, леукемија и сл. су високо оцењене као фактори који непобитно негативно утичу на даљи развој индивидуе, како у физиолошком, тамо и у емотивном, менталном и интелектуалном смислу. Свакако да се не пориче потенцијално смањена радна способност особе које је оболела, али то не значи да је потпуно неспособна и да не може допринети ниједном послу који обавља.

Млади са заразним болестима

Млад човек оболео од АИДС-а, неоспорно је изричито и јасно одбачен од друштва. Смисао његовог живота наше друштво не види, те и непосредно имплицира на несврсисходност његовог постојања. Могућности које се пружају оболелој особи за наставак живота у постојећој средини су минималне, а губитак пријатеља и познаника је готово неизбежан. Један од узрока оваквог понашања друштва јесте и у недовољној информисаности о начинима преношења болести, мада се примећује напредак у ставовима везаним за ову тематику, након активности и рада неких организација. Ипак, то се не чини довољним, те је рад у овој области неопходна. АИДС је само једна од болести која доноси проблеме

оболелим младим особама у друштвеној интеракцији, али се чини најоучљивијом, те јој треба дати и већи значај.

Рековалесценти

Период излечења је најболнији за особу која га доживљава. Ипак, чини се да очи здраве особе не гледају кроз ту призму. Потешкоће које се јављају у комуникацији и суживоту са овим особама и нису тако мале као што се на први поглед чини. Мада, друштво у вези са овим питањем није било потпуно без вида и слуха, постоје одређене олакшице које се нуде, као што је могућност коришћења студентског смештаја по повољнијим ценама. Ово је почетак и основа рековалесцентима за унапређење услова за живот у друштву.

Млади са посебним потребама

У последње време се могла приметити већа активност организација које се баве овом тематиком. Јавне акције различитог типа од стране младих су учесталије и у њима сада учествује више људи. Иако се примећује да је према овим младим људима толеранција већа у односу на протекле године, ипак не задовољава и не испуњава све услове да би се они осећали као равноправни учесници друштва. Свакој младој особи са инвалидитетом је тешко када је околина игнорише или одбацује. Често пута заједница несвесно или из незнања не подржава потребе хендикепираних. То неминовно доводи до затварања између четири зида, односно самоизолације. Радно ангажовање и запошљавање особа са инвалидитетом вишеструко се повољно одражава у економском и психосоцијалном погледу, пре свега на саму особу са инвалидитетом, њену породицу, и друштво у ужем и ширем смислу. Рад омогућава особи присуство на радном месту, где се формирају друштвени односи, где се развија социјална способност, а социјална улога утврђује, повећава или губи.

ПОЛИТИКА СРЕДИНЕ

Гледано из одређеног угла, овај тип дискриминације је најучесталији, али опет и најневидљивији за људско око. Нарочито у свакодневном говору може се приметити колико је она распрострањена. Опаске које може дати неко ко је осетљивијег слуха за ова питања најчешће околина доживљава као непримерене, или их са измемађењем констатује.

Млади из мањих средина

Одувек је постојала категоризација људи на оне из малих средина и оне из великих градова. Постоје и ружна имена која се користе у сленгу, акоја то потврђују. Свакако да постоје одрежене разлике између ове две групације младих, самим тим што су одрастали у различитом окружењу, али их то не чини мање или више вредним.

Овакво размишљање је потребно размотрити у друштву и инсистирати на њему.

Млади који припадају одређеном друштвеном слоју

Протекли период у нашем друштву довео је до поделе људи на две екстремне групе: богате и сиромашне. Мало њих се кретало и креће и даље у "средњој" класи. Новац је постао императив моћи, и нешто чему се тежи без обзира на последице. Људска вредност се и данас често мери банковним рачуном. Такође, евидентна је и дискриминација у односу на староседеоце и придошлице. Осећај угрожености и потенцијалне претње интегритету, који имају људи који већ годинама или деценијама живе на одређеној територији, често узрокује екстремно величање традиције живљена.

Млади који припадају одређеној етничкој заједници

Познато је да је Војводина мултиетничка и мултикултурална средина, па се и често наводи као пример доброг суживота више етничких заједница. На први поглед, то је заиста тако. Међутим, искуства показују другачије. Мешани бракови и нису тако учестали, различите етничке групе се држе затворено, што појачава већ постојећи јаз између ових групација.

Млади који припадају одређеној верској заједници

У последње време постоји веће разумевање за различите верске заједнице. Мада, страх од секти који провладава овом територијом, нужно утиче и на став према припадницима различитих верских заједница, поготово уколико су оне са малим бројем чланова и не тако познате или неуобичајенијег понашања или облачења.

Млади са неуобичајеном појавом и понашањем

У ову групу спадају млади који се својим изгледом или понашањем издвајају од своје околине. Стигматизовање, које им нужно следује, често има негативне последице.

Родна дискриминација

Када се говори о родној дискриминацији обично се мисли на дискриминацију жена у нашем друштву. Иако је она релативно учесталија, поготово у пословном свету, ни мушкарци нису поштеђени. Ипак, тај проблем је мање видљив, јер ни сами мушкарци то отворено не желе да признају, зато што то није друштвено одобрено - мушкарац је увек јак и носила промена и свега што се дешава од круцијалног значаја.

Млади родитељи

Већ и сам чин рођења детета нужно за собом повлади убрзано одрастање и преузимање на себе великих и озбиљних одговорности.

Деликвенти

Деликвенти су дискриминисани у смислу образовања и средине којој припадају. Њихов лош статус у друштву се оправдава делима која су учинили, не узимајући у обзир да су они већ кажњени за своје поступке и да треба радити на њиховој поновној интеграцији у друштво.

Код сваке категорије су круцијални проблеми обезбеђивања средстава за живот, образовање и запошљавање. То са собом носи последице: осећање фрустрираности и психолошки притисак који може довести до злоупотребе опојних средстава, конзумирање алкохола, изражена агресивност, како у породици тако и изван ње. Само друштво у целини није подстицајно за младе. Млади се третирају као неискусни, те често њихови предлози, иновације, знања и вештине нису подржани од стране друштва. Информисање и едукација младих о начинима дискриминације, како се изборити за своја права и равноправну улогу у друштву, полазна је тачка за побољшање положаја младих у друштву.

3.8.2. АКЦИОНИ ПЛАН ПОЛИТИКЕ ЗА МЛАДЕ 2005 – 2008. ГОДИНА – МЕРЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ДЕФИНИСНИХ ПРОБЛЕМА

Верске заједнице

- Кампања освешћивања и развијања верских предрасуда (сваке године 2005 - 2008.)

- Окупљање представника свих верских заједница једном годишње ради бољег упознавања и развијања толеранције једних према другима (од 2005. до 2008. године)

- Едукација професора о верским предрасудама (2005. година)

Етничке заједнице

- Кампања освешћивања у вези са постојањем етничких предрасуда (сваке године од 2005 - 2008. године)
- Едукација студената као тренера у вези са освешћивањем и постојањем предрасуда за средњошколце и студенте (јануар - јун 2005. године)
- Тренери држе предавања средњошколцима и студентима (јул - децембар 2005. године)
- Едукација средњошколаца будућих тренера (2006. година)
- Организовање тренинг-групе која ће настављати рад из године у годину (2006. година)
- Студенти држе предавања средњошколцима и студентима (2006. година)
- Едукација нове генерације тренера студената и наставак одржавања предавања (2007. година)
- Едукација нове генерације тренера средњошколаца и наставак одржавања предавања (2008. година)
- Млади са посебним потребама
  - Едукација средњошколаца о хендикепираности и разбијање предрасуда (2005 - 2008. године)
  - Едукација за персоналну асистенцију - једном годишње (2006 - 2008. године)
  - Стварање центра за персоналну асистенцију који би функционисао сваке године и обнављао своје чланство (2006. година)
  - Едукација средњошколских професора о хендикепираности (2005 - 2008. године)
- Кампања за уклањање архитектонских баријера: саобраћајна сигнализација и слично (2005. година)
- Планирање породице
  - Едукација средњошколаца и студената о планирању породице и законским нормама те тематике (2005 - 2008. година)
- Насиље
  - Едукација о насиљу, ненасилној комуникацији и правној регулативи у овој области, сваке године (2005 - 2008. године)

3.8.3.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ПРВИ КОНКУРС, ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ

1. Кампања освешћивања у вези са постојањем етничких предрасуда
2. Млади са посебним потребама - кампања за сензибилизацију средине о присутности и потребама ове групе
3. Едукација за персоналну асистенцију
4. Едукација о насиљу, ненасилној комуникацији и правној регулативи у овој области

Максимални износ који се одобрава по пројекту је 250.000,00 динара

Укупно планирано: 1.000.000,00 динара

3.8.3.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су одобрена за 4 пројекта:

1. Центар за развој цивилног друштва, Зрењанин - пројекат "Минимизирање насиља на етничкој основи међу омладином у Средњем Банату" - износ: 250.000,00 динара

2. Друштво дефектолога, Сомбор - пројекат "Наше приче" - износ 250.000,00 динара

3. УГ "Женски центар", Сремска Митровица - пројекат "Упознај проблеме и потребе младих особа са инвалидитетом" - износ: 250.000,00 динара

4. СОС телефон за жене и децу жртве насиља, Нови Сад - пројекат "Стварајмо односе без насиља" - износ: 250.000,00 динара

Укупно додељено: 1.000.000,00 динара

3.8.3.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У области „Социјална политика према младима“ пројекте су реализовале организације које нису аутентично омладинске, али које у својим стратегијама имају додирних тачака са младима. Такође, реч је о организацијама које имају већег искуства у иницирању социјалних промена, квалитетних су интерних капацитета и углавном стручњачки профилисане.

Од наведених мера у оквиру Акционог плана политике за младе, реализованим пројектима постигнута су два циља: едукација средњошколаца и разбијање предрасуда везаних за младе са посебним потребама и едукација о ненасиљу, ненасилној комуникацији и правној регулативи у овој области.

Едукација средњошколаца и разбијање предрасуда везаних за младе са посебним потребама реализована је пројектима Друштва дефектолога Сомбор и Женског центра из Сремске Митровице. Остварени циљеви ових пројеката у великој мери су допринели повећању нивоа знања и смањењу предрасуда везаних за младе са посебним потребама.

Пројекат Друштва дефектолога омогућио је младим ОСИ да своје потребе и проблеме приближе младим средњошколцима, да их упознају са својом свакодневицом. Гостујући у сомборских школама, особе са инвалидитетом приказивале су филм о свакодном животу ОСИ и разговарале са ученицима/ама. Тиме су инициране промене свести и ставова младих о потребама и проблемима младих људи са инвалидитетом, остварен је утицај на смањењу/отклањању предрасуда међу младима у односу на ОСИ, а медијском промоцијом пројекта повећано је и опште интересовање грађана - сензибилизација средине за проблеме и потребе младих ОСИ.

Повећање информисаности младих о проблемима и потребама њихових вршњака - младих особа са инвалидитетом и утицај на смањење постојећих предрасуда међу младима према ОСИ, остварено је и пројектом Женског центра, који је направио значајан утицај и на представнике/це локалних институција и локалне самоуправе у правцу адекватнијег препознавања и третирања младих ОСИ.

Едукација о ненасиљу, ненасилној комуникацији и правној регулативи у овој области реализована је пројектом СОС телефона за жене и децу жртве насиља из Новог Сада. Овај пројекат је остварио велики утицај на младе средњошколце у

различитим градовима Војводине који су путем презентација, предавања и дискусија на тему породичног насиља повећали своје знање о наведеном проблему. Добро организованим праћењем ефеката пројекта, као и испитивањем ставова младих о насиљу, pokazalo се да се највећа остварена промена која је пројектом иницирана односи на степен обавештености младих о настанку, испољавању и решавању проблема породичног насиља и о правној регулативи у овој области. У одређеној мери пројектом су остварене и личне промене - повећана је спремност код одређеног броја младих да се ради на решавању личних проблема везаних за насиље и подстакнут је увид у лични проблем насиља - ако постоји.

С обзиром на велики одзив ученика/ца да прате предавања, као и на њихов ниво активности током предавања, може се претпоставити да је остварен генерално већи лични и социјални увид (у срединама у којима се пројекат реализовао) о важности и значају проблема породичног насиља међу младима.

Пројекат Центра за развој цивилног друштва из Зрењанина допринео је сензибилизацији омладине за проблематику етнонационализма и повећању етничке толеранције међу младима. Млади су информисани о начинима на који се инциденти на етничкој основи могу предупредити, а њихове последице превазићи. Такође, пружена је прилика да млади различитих националности отворено дискутују о својим проблемима и сукобима који повремено настају на етничкој основи и тиме је промовисано поштовање различитости, демократије и ненасилно решавање конфликта.

Иако је неоправдано тврдити да је пројекат допринео трајнијим променама на нивоу ставова и понашања, непосредно праћење – током неколико недеља после реализације пројекта, показало је умањење или потпуно одсуство међусобног неповерења и насиља на етничкој основи. Другим речима, пројекат није генерално утицао на смањење насиља на етничкој основи међу омладином у три општине (Сечањ, Житиште, Зрењанин), али је свакако дао значајан допринос развоју политичког дијалога, поштовању етничких група и ненасилног решавања проблема међу припадницима различитих етничких заједница.

Практична пројектна исуства која се могу повезати са највећом користи/добити за младе у овој области односе се на едукацију младих о проблематици етнонационализма и етничке толеранције у Средњем Банату. Посебна добит овог пројекта јесте искуствено учење које су млади стицали током директних међусобних разговора о проблемима омладине у својим локалним заједницама насталим на етнонационалној основи. Овакве разговоре млади су окарактерисали као "ширење нормалности" у њиховим срединама.

За наредни конкурс, неопходно је и оквиру самих мера Акционог плана политике за младе, ставити већи акценат на конкретније приступе решавању социјалних проблема младих – организовање система специјализованих услуга за младе, teen телефона, Drop-in центра и слично.

3.8.4.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ДРУГИ КОНКУРС, ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ

1. Унапређење толеранције и суживота младих са посебним потребама или младих Рома и Ромкиња - износ: 250.000,00 динара

2. Активности усмерене ка медијацији и решавању проблема вршњачког насиља - износ: 250.000,00
Укупно предвиђено: 1.330.000,00 динара

3.8.4.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

Средства су одобрена за 5 пројеката:

1. Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама, Нови Сад – пројекат „Вршњачка едукација за самосталнији живот” – износ: 199.600,00 динара

2. Друштво дефектолога, Сомбор - пројекат „Наше приче” – износ: 200.000,00 динара

3. Удружење за инклузију особа са инвалидитетом, Темерин – пројекат „Ту сам и ја” – износ: 200.000,00 динара

4. Савез извиђача општине Суботица, Суботица – пројекат „Кажи покажи” – износ: 200.000,00 динара

5. ФОЦИД, Ковин – пројекат „Умем и хоћу насиљу да кажем НЕ” – износ: 200.000,00 динара

Укупно додељено: 999.600,00 динара

3.8.4.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

У области Социјална политика према младима је одобрено 5 пројектних предлога. Пројекти су евалуирани у погледу остварених активности, доступности корисницима, сарадње на локалном нивоу и одрживости пројекта. Следећи наведени пројекти су се истакли по већој или мањој остварености споменуто, они који су у оквирима претпостављених резултата су изостављени.

По броју успешно реализованих активности се издваја Удружење за инклузију ОСИ из Темерина које је уложило изузетне напоре у сарадњи са образовним институцијама и уз велика залагања успела да покрене циљну групу и укључи их у пројекат као кориснике.

Пројекти из области Социјалне политике за младе су показали висок степен неодрживости с обзиром да им је неопходно даље финансирање. Спровођење социјалних активности захтева дугогодишњи континуирани рад и примену пројекта на сваку нову генерацију корисника. Сматрамо да убудуће организације које конкуришу са социјалним пројектима треба условити са партнерством са локалним управама које би се обавезале да наставе да финансирају пројектне активности, што чини велики број донатора.

3.8.5.1. ПРИОРИТЕТИ КОЈЕ ЈЕ КОНКУРСНА КОМИСИЈА УТВРДИЛА ЗА ТРЕЋИ КОНКУРС, ИЗНОС ОПРЕДЕЉЕНИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА ИЗ БУЏЕТА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ

1. Унапређење толеранције и суживота младих са посебним потребама или младих Рома и Ромкиња

Максимални износ који се одобрава за наведени пројектни задатак је 250.000,00 динара

2. Активности усмерене ка медијацији и решавању проблема вршњачкој насиља

Максимални износ који се одобрава за неведени пројектни задатак је 250.000,00 динара

Укупно предвиђено: 1.457.000,00 динара

3.8.5.2. ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ ДОБИЛИ СРЕДСТВА

1. Друштво за помоћ МНРО града Новог Сада – пројекат Учимо на лицу места – износ: 220.000,00 динара

2. Иницијатива младих Срема, Сремска Митровица – пројекат Преговарањем до разрешења конфликта 2 – износ: 150.600,00 динара

3. Удружење грађана „Дуга“, Ада – пројекат Слушам те – износ: 186.000,00 динара

4. Удружење за инклузију особа са инвалидитетом, Темерин – пројекат Стоп – насиље – износ: 249.100,00 динара

5. Асоцијација за развој општине Бечеј – пројекат Инклузија младих Рома у општини Бечеј – износ: 223.600,00 динара

6. Удружење грађана СПОТ, Суботица – пројекат Сајбер булинг није мит – износ: 242.034,00 динара

7. Удружење грађана Укрштање, Нови Сад – пројекат Преко пута – износ: 185.640,00 динара

Укупно додељено: 1.456.975,00 динара

3.8.5.3. ЗАКЉУЧЦИ ДОБИЈЕНИ НА ОСНОВУ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ

Реализацијом активности у оквиру одобрених пројеката допринело се да један број младих који су социјално угрожени буду директно укључени у реализацију активности, али исто тако се допринело повећању броја младих који су укључени у пружање помоћи онима који су припадници једне од социјално угрожених група.

Пројекти су били усмерени на решавање проблема младих људи са посебним потребама и појава насиља међу младима.

„Учимо на лицу места“ имао је за циљ смањење нивоа дискриминације према особама са сметњама у развоју из Новог Сада кроз волонтерски програм, где је у бригу о ментално недовољно развијеним особама укључен одређен број младих људи/волонтера чиме се овој групи младих људи осигурава и олакшава свакодневни живот.

Пројекат „Слушам те“ био је усмерен на смањење нивоа насиља у школама и повећање способности ученика да самостално решавају конфликте ослањајући се на механизам Ђачког парламента.

Циљ пројекта „Преговарањем до разрешења конфликта“ био је да се упознавањем и оспособљавањем средњошколаца вештинама преговарања и медијације решавају проблеми ненасилним путем у школи и окружењу.

УГ „СПОТ“ реализовао је пројекат који се једини бавио све чешћом појавом електронског злостављања младих на територији Суботице.

Пројекат „Стоп насиљу“ радио је на оснаживању младих за примену вршњачке едукације у раду са младима и промоцију ненасилне културе користећи методе неформланог образовања и вршњачког приступа и повећању свести младих о значају промовисања и примењивања техника ненасилне комуникације у свакодневном животу.

"Преко пута... – сензибилизација деце и младих о правима и потребама особа са инвалидитетом и маргинализованих група" допринео је унапређењу положаја младих особа са инвалидитетом, сметњама и тешкоћама у развоју и других маргинализованих група. У оквиру пројекта такође се радило на утврђивању степена и врсте потреба у области рада на сензибилизацији вршњачке групе, ради постизања већег степена толеранције и суживота.

Неке од препорука за раљи рад када је у питању област „Социјална политика према младима“ су: подршка пројеката који су усмерени на унапређење волонтерског рада и мотивацији младих да се волонтерски ангажују, усмеравање пажње на посебно осетљиво питање у друштву – родно питање, на поитику једнаких могућности, затим подршка организацијама и активностима које су усмерене на планирање породице.

3.8.6. АНАЛИЗА ЗАКЉУЧАКА

У области Социјална политика према младима, путем три конкурса за реализују Акционог плана политике за младе, средства из буџета АП Војводине одређена су за укупно 16 пројеката које је у 9 градова и општина реализовало 13 организација и установа.

Обрадом сва три евалуациона извештаја из области „Социјална политика према младима“, којима је покривена комплетна реализација мера из Акционог плана политике за младе у Војводини финансирана путем јавних конкурса из буџета АП Војводине, добијени су следећи налази:

- У већини одобрених пројектних предлога су до сада финансиране едукације младих на различите теме, те би се у следећем периоду требала посветити пажња и подржати пројекте који раде на конкретном решавању проблема, пружању услуга сервиса, поспешивању сарадње са институцијама и проширивања мреже помоћи.

- Ојачати или подржати у успостављању система специјализованих услуга за младе (посебно младе који припадају маргинализованим групама).

- Недостаје континуитет у финансирању програма, препоручити и/или омогућити континуирану подршку локалне самоуправе.

- Радити на унапређењу волонтерског рада у овој области и мотивацији младих да се укључе у волонтерске програме.

- Више пажње посветити питањима родне равноправности.

Општи закључци и препоруке:

- Активности организација су већином биле усмерене на едукације, чиме се постигла изесно популаризовање проблематике и освешћивање јавности, али су најчешће то биле релативно мале групе људи. Потребно је оснажити капацитете вршњачке едукације и користити је као ресурс у едукативном процесу.

- Последњих година је основано више сервиса за младе, али су они ипак малобројни. Потребно је оснажити (или основати где не постоје) постојеће специјализоване сервисе за младе људе.

- Радити на бољој умрежености сервиса за младе са институцијама раде адекватнијег пружања услуга.

- Охрабрити и мотивисати младе да узму волонтерског учешћа у програмима који се тичу социјалног питања (овиме се делимично решава и финансијско питање програма).

- Очигледно је да не постоји континуитет у финансирању програма, те би требало сугерисати да локалне самоуправе узму део у омогућавању њихове одрживости.

- Досадашњи програми нису обрађали довољно пажње родној равноправности, поготово питању родно заснованог насиља.

3.8.7. ТИМ СПОЉНИХ САРАДНИКА И САРАДНИЦА

Узимајући у обзир извештај мониторинга и евалуације за 2006. годину, као и оцене стања у општинама, сугестија и коментара са терена, Конкурсна комисија је предложила стварање Тима спољних сарадника и сарадница Покрајинског секретаријата за спорт и омладину. Чланови и чланице Тима би, по иницијалној идеји, били изабрани путем отвореног конкурса, додатно обучени из релевантних тема за предстојећи активности, као и оснажени вештинама преношења знања, те на тај начин били помоћ и подршка при реализацији Локалних акционих планова политике за младе.

На основу конкурса за реализацију Акционог плана политике за младе у Војводини, Покрајинског секретаријата за спорт и омладину Извршног већа АП Војводине, Екуменска Хуманитарна организација (ЕХО) из Новог Сада, у партнерству са Грађанским иницијативама (Београд), је од Секретаријата добила средстава и почетком априла почела са реализацијом пројекта ПОДРШКА ФОРМИРАЊУ ТИМА СТРУЧНИХ САРАДНИКА/ИЦА ПРИ ПОКРАЈИНСКОМ СЕКРЕТАРИЈАТУ ЗА СПОРТ И ОМЛАДИНУ.

Циљ пројекта је подстицање имплементације Акционог плана политике за младе у Војводини кроз формирање Тима спољних стручних сарадника/ца Секретаријата. Сарадници Покрајинског секретаријата су оспособљени са асистенцију и обуку представника локалних самоуправа и омладинских активиста на локалу, у области израде локалних (општинских) акционих планова (ЛАП) за младе.

Сарадници су одабрани на основу јавног конкурса који је објављен 17. априла 2007. године у дневној штампи, као и на веб страницама Секретаријата, ЕХО и Грађанских иницијатива и др.

У оквиру пројекта су реализована четири петодневна модула. Први у низу је био на тему „Омладинска политка“ и одржан је у периоду од 30. маја од 03. јуна 2007. године.

Учесници/це семинара су биле младе особе узраста од 18 до 31 године. Међу полазницима семинара има релативно великих разлика: у годинама, у искуству (полазници/е долазе из организација цивилног сектора и политичких организација) и у њиховом формалном образовању (од матураната до дипломираних стручњака). Међутим, све ово није утицало на одличну групну динамику, тимски рад и општу успешност првог модула семинара. Семинар су водили: Јасмина Кнежевић, Данијела Јовић, Милош Антић и Татјана Лазор.

У периоду од 20. до 24. јуна 2007. године је одржан други модул на тему „Омладински активизам“. Предвиђено је да основна улога ових младих људи буде иницирање Локалних акционих планова за младе и подршка представницима локалних самоуправа у АП Војводини. У том смислу је тежиште обуке било на мобилизацији заједнице, заступање, лобирање и преговарање.

У периоду између првог и другог модула, учесници у се бавили питањем омладинских политика код нас и у региону, као и о утицају јавних политика на решавање проблема младих у АП Војводини и у Србији. Из овога су проистекле идеје за Локалне акционе планове за младе, као и сугестије за побољшање и унапређење постојећег текста Акционог плана политике за младе у АП Војводини.

Након завршена прва два модула учесници тренинга су имали задатак да реализују испитивање потреба младих у њиховој локалној самоуправи, што је био услов за учествовање у трећем модулу.

Водећи едукатори су били Милош Антић и Јасмина Кнежевић. Гостујући тренер испред Грађанских иницијатива (партнера ЕХО-а на реализацији пројекта) је био Марко Бркић који је са учесницима обрађивао питања стварања мрежа и коалиција. Такође, гост је био и Владимир Козбашић који је са учесницима тренинга поделио искуства својег ангажмана у различитим тимовима, а нарочито своје искуство из институција Покрајинске управе.

Трећи модул је одржан у периоду од 22. августа до 26. августа 2007. године, у Сремским Карловцима. У оквиру овог модела су учесници стекли знања о Европској Унији, односима унутар ње, процесу европских интеграција, тренутном положају Србије и будућим корацима, са посебним освртом на улогу локалне заједнице у ЕУ. Тренерице су биле Јелена Јеринић и Соња Стојановић, тренерице Програма за младе Грађанске иницијативе. У току модула су сазнали више и о Канцеларији за Европске послове Покрајинског Извршног већа о чему је говорио Игор Бајић.

Други део тренинга се односио на савладавање и прикупљање средстава и припреми пројектних предлога, који су водили Милош Антић и Татјана Лазор (тренери Тима Три Грађанских иницијатива).

Учесници су имали две посете, од којих је прва била од стране помоћнице Покрајинског секретара за спорт и омладину Татјане Бањанин Пејић. Том приликом су теме дискусије биле Омладинска политика, стратегија Покрајинског секретаријата за спорт и омладину, Локални акциони планови за младе, начин сарадње и комуникације чланова Тима и ПССО, те су се упознали са предстојећим конкурсом за реализацију Акционог плана политике за младе у АП Војводини и конкурсом за организацију која ће вршити мониторинг и евалуацију. Потписан је и споразим о међусобној сарадњи чије су потписнице Покрајински секретаријат за спорт и омладину, чланови Тима и ЕХО.

Сутрадан, 26. августа, Тим је посетила госпођа Весна Пиперски Туцаков, државни секретар Министарства омладине и спорта Републике Србије.

Четврти модул је одржан у Сремским Карловцима и тиме је уједно завршена и комплетна едукација. Тема је била „Тренерска знања и вештине“. Пројектом је предвиђено да чланови Тима конкуришу са својим пројектним предлозима за израду Локалних акционих планова. Од четири пријављена, Одбор за доделу грантова је донео једногласну одлуку, те је Покрајински секретаријат за спорт и омладину подржао следећа два пројекта:

- Млади за младе у општини Кула (217.480,00 динара) и
- Иђошани, пројекат општине Мали Иђош (239.500,00 динара).

Дана 15. септембра 2007. године, помоћница Покрајинског секретара за спорт и омладину, Татјана Бањанин Пејић, свечано је члановима Тима

сарадника/ица при Покрајинском секретаријату за спорт и омладину, уручила сертификате о завршеном тренингу.

Како је завршен пројекат „Формирање Тима спољних сарадника/ца при Покрајинском секретаријату за спорт и омладину“, помоћница Покрајинског секретара за спорт и омладину Татјана Бањанин Пејић примила је дана 1. октобра 2007. године, представнике овог Тима. Том приликом су представници изложили своја искуства и задовољство реализованим пројектом, у којем су превасходно едуковани и оспособљени да иницирају стварање Локалних акционих планова политике за младе.

Локални акциони планови у Малом Иђошу и Кули су већ подржани у оквиру реализованог пројекта, а известили су помоћницу да су аплицирали ради израде Локалних акционих планова у Тителу, Бачкој Тополи, Суботици и Новом Бечеју.

На овом састанку су договорени даљи начини комуникације и сарадње Тима спољних сарадника/ца са представницима Покрајинског секретаријата за спорт и омладину.

4. ОГРАНИЧЕЊА ЕВАЛУАЦИЈЕ

Као што је евалуаторски тим већ навео, овај процес мониторинга и евалуације има своја ограничења која су се састојала пре свега у:

- Временском отпочињању процеса, који је због кашњења, уместо мониторинга и евалуације заправо добио форму одложене евалуације
- Периоду одвијања самог процеса евалуације (у сред лета када је већина људи на одморима, посебно ученици/це који су неретко били корисници пројеката)
- Недовољно развијеним капацитетима самих организација за мониторинг / евалуацију (често су организацијама недостајали кључни подаци/евиденције као што су спискови и контакти учесника и сл.) и пројектно планирање (често ни пројекти ни њихови пројектни извештаји нису пружили адекватне информације)
- Лимитираним средствима за процес евалуације (сет активности који је спровео евалуаторски тим је био диктиран расположивим средствима)
- Непостојањем претходних искустава (ово је први процес овакве врсте у Војводини, а евалуаторском тиму није познато да ли се у још некој области у овом тренутку евалуира имплементација Акционог плана на овај начин)
- Претходним искуством самог евалуаторског тима (чланице тима имале су различита претходна искуства и приступе у спровођењу спољне евалуације)

Све налазе из овог извештаја, зато треба посматрати/тумачити у складу са горе наведеним ограничењима

Често је нејасна повезаност циљева пројеката који учествују у имплементацији Акционог плана са предвиђеним мерама Акционог плана.

Формулације циљева у оквиру предлога пројеката, такође су врло често нејасне, недовољно специфичне, на различитим нивоима општости, што отежава праћење степена остварености циљева и постигнутог утицаја у крајњој мери.

Недостатак елемената интервентне логике у предлозима пројеката је такође видљив, што значи да се не види како из општег циља произилазе специфични, тј. како су повезани циљеви и активности. Код многих организација уочени су и формални недостаци у садржају пројеката – нису приказани поједини елементи делова пројеката (опис проблема пројекта, циљеви пројекта, динамика извођења активности и начина на који ће се вршити евалуација пројекта од стране

пројектног тима, недостатак основних група индикатора и средстава провере у пројектним плановима и извештајима)

Мерење промена које је пројекат иницирао врло често је тешко и апстрактно, при чему се углавном наводе исходи/резултати активности – који се приказују као остварене промене, док недостаје мерење општег утицаја на циљну групу. Целокупан план интерне пројектне евалуације није довољно развијен – у оквиру интерне пројектне евалуације недостају индикатори утицаја/промене.

Већина организација не прати кориснике/це (недостају чак спискови учесника/ца), а самим тим их и не укључује као активне партнере у процес имплементације и даљег планирања пројеката.

Организације које су реализовале мере Акционог плана током 2006. године несумњиво су испољиле велики ентузијазам и мотивисаност за иницирање промена везаних за младе. Но, јасно је видљив недостатак капацитета већине организација пре свега у области планирања и извештавања (писање предлога пројекта и писање извештаја), али и осталих области менаџмента, као и знања везана за деловање у локалној заједници (умрежавање, заступање, лобирање, преговарање...) Промене је тешко пратити пре свега зато што организације немају основна знања о евалуацији пројекта, не праве разлику између резултата и промене и немају знања/вештине дугорочног планирања (овај недостатак капацитета уобичајен је за младе организације тј. оне које су се тек основале, за ад хоц групе, за омладинске организације чије се чланство често мења; ову врсту знања/вештина не поседује ни већина институција у Србији).

Потребно је увести измене у оквиру пројектне апликације:

- увођење општег циља пројекта (који треба да буде повезан са циљевима из Акционог плана – тзв. допринос неком од циљева Акционог плана) и специфичних циљева конкретног пројекта - повезаних са општим циљем

- Форма предлога пројекта требала би бити конзистентнија и јача – садржајнија. Ово се пре свега односи на елемент пројекта дефинисање проблема, затим навођење узрока и последица проблема, представљање конкретних података. Модел који сугеришемо у овом правцу односи се на употребу тзв. дрвета проблема и циљева који подразумева квалитативну анализу проблема којим се пројекат бави. У том смислу, уочен, дефинисан проблем представља се као специфичан циљ пројекта, последице уоченог проблема – односе се на општи циљ, а узроци проблема – на резултате.

- Важно је направити разлику између активности у оквиру пројекта - индикатора инпута - и очекиваног резултата и утицаја ових активности – оутпута. Такође је важно да индикатори буду одређени и квантитативно, нарочито за оутпут, али и за резултате

- У пројектној апликацији потребно је изменити табелу за планирање евалуације - не везивати индикаторе за активности , већ за општи циљ, специфичне циљеве и резултате . На овај начин избећи ће се добијање мноштва цопу-пасте индикатора попут "број учесника прве активности, број учесника друге активности..." а НИГДЕ се не планирају индикатори ПРОМЕНЕ која је жељена. Уопште, део који се односи на интерну евалуацију пројекта треба квалитативно појачати јер се види да се паушално оцењује да је "пројекат био веома успешан" и то зато што је, нпр, у неким концертима учествовало "чак преко 100 младих.." а нигде се не осврћу на то шта је код тих младих промењено.

- Евалуација је потврдила мноштво изведених а нерегистрованих активности. У том смислу, прецизнија евиденција о активностима у пројекту је неопходна. Организације често имају став да појачане активности значе бољи квалитет или већу оствареност циљева, па инсистирају на квантитету.

- Модел/форма наративног извештавања требала би имати такође конзистентнију структуру и униформни облик за све организације које учествују у имплементацији Акционог плана. У извештајима би требало направити везу са наведеним индикаторима у пројекту и на основу тога правити процену степена и квалитета реализације .

- било би јако добро да се већ у предлозима пројеката предвиде неке фоллоу-уп активности, јер једном иницирана промена, која није подржана у наредном периоду, лако замре и не развија се даље. Ово нарочито важи за пројекте који су као један од циљева имали активацију.

- Но, врло је важно ојачати капацитете организација у овом правцу како би могле да одогуворе на евентуане промене у пројектим апликацијама

У наредном пројектном циклусу предвидети средства за ЈАЧАЊЕ КАПАЦИТЕТА самих организација које се баве младима и то за: анализу проблема, планирање и управљање пројектима, мониторинг и евалуацију, јавно заступање и лобирање тј. деловање у локалној заједници, планирање локалних акција итд. Циљано се фокусирати на грантије (организације које су добиле средства за реализацију) и унапред представити организацијама да ће обуке бити обавезан део сарадње.

4.1. КОНКУРСНА КОМИСИЈА

У току израде Политике за младе у АП Војводини, млади су могли да се укључе, дају своје сугестије, презентују идеје, активно учествују у расправама и на тај начин активно учествују у процесу креирања овог документа.

Партиципативно учешће младих омогућено је и у одлукама које се тичу расподеле финансијских средстава којима се реализује Акциони план политике за младе у АП Војводини. Извршно веће АП Војводине је 5. децембра 2005. године именovalo „Конкурсну комисију за спровођење Акционог плана политике за младе у Војводини“. У састав овог јединственог тела, са равноправним гласовима, било је укључено осам људи из ресорних Покрајинских секретаријата, Покрајински секретар за спорт и омладину као председник комисије и осморо младих који су координирали радне групе током процеса израде стратегије.

Задатак комисије је био да расписује конкурсе којима се опредељују средства за спровођење Акционог плана политике за младе, утврђује начин расподеле ових средстава, поступке и приоритете, као и да обезбеди и води мониторинг и евалуацију саме стратегије.

Анализом резултата који су добијени мониторингом и евалуацијом пројеката реализованих у 2006. години, препорука и сугестија, као и оцене реалног стања у појединачним општинама Војводине, а када је у питању имплементација Акционог плана и обезбеђивање подршке за настанак локалних стратегија и Акционих планова за младе, Комисија је донела закључак да се издвоје додатна средства (добијена из ребаланса буџета) за едукацију и формирање Тима спољних сарадника/ца који би након обуке и усавшавања, били драгоцен извор за асистенцију и обуку представника и представница локалних самоуправа и локалних омладинских организација у области израде општинских акционих планова за младе.

До августа 2007. године, неколико људи из комисије је променило посао, а неки од њих и место боравка, те је комисија 14. августа 2007. године променила састав у коме ради. Следећи чланови и чланице нису више били у могућности да се ангажују у раду Конкурсне комисије: Зорица Скакун (координаторка радне групе

Образовање младих), Весна Каменаровић (саветница покрајинског секретара за област запошљавања, Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова), Момчило Ђурђић (виши референт, Покрајински секретаријат за информације) и Предраг Новковић (координатор радне групе Мобилност и информисање младих).

Дошло је и до промена у самом секретаријату – уместо Владимира Козбашића на место помоћнице Покрајинског секретара за спорт и омладину именована је Татјана Бањанин Пејић.

У наставку следи нови списак чланова и чланица комисије:

Председник: **Модест Дулић** (Покрајински секретар за спорт и омладину)

Образовање младих:

Милош Урошевић – Саветник за високо образовање, Покрајински секретаријат за образовање и културу

Ненад Малетин – координатор радне групе

Запошљавање младих:

Драгана Ђурђевић – Виша стручна сарадница, Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова

Доријан Петрић – координатор радне групе

Здравље младих:

Ранка Јешић – Помоћница покрајинског секретара за здравство и социјалну политику, Покрајински секретаријат за здравство и социјалну политику

Снежана Бошковић – координаторка радне групе

Култура и слободно време:

Славко Матић – Самостални стручни сарадник за међународну сарадњу, Покрајински секретаријат за образовање и културу

Север Џигурски – координатор радне групе

Активно укључивање младих у друштво, изградња цивилног друштва, волонтеризам

Покрајински секретаријат за спорт и омладину

Татјана Бањанин – Помоћница покрајинског секретара за спорт и омладину,

Вишња Нежић – координаторка радне групе

Мобилност и информисање младих

Драган Трапарић – Стручни сарадник, Покрајински секретаријат за информације

Недим Сејдимовић – координатор радне групе

Екологија и одрживи развој

Мр Слободан Пузовић – Помоћник покрајинског секретара за заштиту животне средине и одрживи развој, Покрајински секретаријат за заштиту животне средине и одрживи развој

Игор Јездимировић – координатор радне групе

Социјална политика према младима

Маријана Пујин – Виша саветница, Покрајински секретаријат за здравство и социјалну политику

Биљана Ракић – координаторка групе

РЕЗИМЕ

Акциони план политике за младе у АП Војводини који је Скупштина АП Војводине усвојила у новембру 2005. год., реализован је у периоду од 4 године (2005 - 2008. година). Покрајински секретаријат за спорт и омладину је, посредством Конкурсне комисије, средства у укупном износу од 37.654.756,00 динара, путем јавног конкурса додељивао организацијама, удружењима грађана и локалним самоуправама. На основу евалуационих извештаја, осим конкретних мера и препорука у свакој области Акционог плана политике за младе у АП Војводини, које смо апсолвирали у оквиру овог извештаја, можемо закључити и следеће:

- Невладине организације и институције су реализовале активности у складу са предлозима пројеката и испољиле су велики ентузијазам и мотивисаност за иницирање промена везаних за младе. Организације су такође биле врло спремне на сарадњу у процесу евалуације и показале су велико интересовање да добију повратну информацију о свом раду.
- Основна сугестија везана за Акциони план политике за младе односи се на констатацију да се већина мера у Акционом плану своди на промотивне и едукативне активности, сензибилизацију, освешћивање и слично. У комуникацији са младима – учесницима/цама пројеката и на основу остварених циљева пројеката, стиче се утисак је да је потребно више акције односно конкретних мера на решавању појединих проблема, иако су несумњиво и промотивне активности значајне.
- Пројектима одобреним на конкурс за реализацију Акционог плана политике за младе исплаћени су углавном умањени износи грантова. Повремено је управо та чињеница угрожавала је квалитетну имплементацију пројекта.

Већина организација је коментарисала да не зна по ком су критеријуму ова средства умањивана и зашто су баш тако додељена. Критеријум Комисије је био - дати мања средства свима, уместо пуног финансирања мањег броја пројеката. Зато је препорука да убудуће свима буду тачно предочени критеријуми за доделу одређеног износа. Приликом умањења траженог износа за имплементацију пројекта, требало би повести рачуна о капацитетима организација за тражење средстава. Врло често мање организације немају других извора финансирања у датом временском периоду, па је то околност која је доводила у питање цео пројекат. Посебно би за организације које делују у малим срединама – где су неретко и једина омладинска иницијатива, требало обезбедити пуне износе грантова, како би се обезбедили предуслови да ове организације иницирају промене за младе.

- Сарадња са институцијама недовољно је коришћена као могућност у многим пројектима. Пројекти често „висе у ваздуху“, недостаје им умреженост у локално окружење, повезаност са релевантним институцијама и тиме стварање могућности за већи утицај.

Потребно је потенцирати значај сарадње! Системски приступ решавању проблема младих на локалном нивоу једино може довести до промена - у том смеру охрабрити организације да сарађију са локалним властима и да лобирају да их укључе у прављење локалних акционих планова за младе (тамо где је уопште могуће израдити акциони план). На конкурс би свакако, било пожељно давати предност пројектима који промовишу (међусекторску) сарадњу, регионалним пројектима итд. Обзиром да се имплементацијом пројеката показало да

партнерства НВО, школа и јавних установа могу бити квалитетно реализована и дају већи ефекат акцијама, и у наредним конкурсима требало би дати предност пројектима који се реализују у оваквим партнерствима.

- Сарадња са другим НВО и групама је такође на доста ниском нивоу. Евалуација је показала да организације мало знају ко је све учествовао на конкурс, ко је прошао, са којим пројектима итд. Већина организација је успевала да наброји свега две – три друге омладинске НВО, штавише, и унутар одређених области Акционог плана, постоји недовољно познавање осталих учесника, не препознавање партнера, «лидера» итд.

Потреба за јаснијом и интензивнијом комуникацијом између организација – учесница имплементације Акционог плана и представника/ца Секретаријата за спорт и омладину, нужност је на коју указују готово све организације.

- У оквиру одређених области Акционог плана постоји тенденција да се већина пројеката бави одређеним проблемом који је тренутно актуелан -нпр. област здравља, где се већина пројеката бави проблематиком ХИВ-а/АИДС-а. При томе, врло често организације не препознају актуелне потребе омладине у свом окружењу, већ се поводе за општим трендовима.

Подржати организације да чешће испитују потребе младих на локалном нивоу, како би предлози пројеката више били у складу са овим потребама него са трендовима.

- Праћење промена у окружењу за већину организација није континуиран и планиран процес. Своди се углавном на лична познанства, на стихијску размену информација на састанцима и семинарима. Евидентно је да недостаје добар механизам размене информација.

С обзиром на лошу информисаност локалних заједница и недовољне укључености локалних медија у пројектне активности, препоручљиво је да у наредном периоду организације буду уговорно обавезане да јавно презентују пројекат, одмах након добијања финансијских средстава кроз конференцију за локалне медије као и завршну јавну презентацију добијених резултата.

- Постојање Акционог плана политике за младе често се не «осећа» довољно на терену. Мали број организација –учесница конкурса, заиста зна шта подразумева Акциони план и на шта се он односи. Отежавајућа околност везана за прихватање и разумевање Акционог плана односи се на реч политика, коју овај документ садржи, а која се врло често у старту негативно тумачи и доприноси а priori негативном ставу младих.

Неопходно је више промовисати Акциони план, презентовати га у различитим срединама, промовисати га како би га млади осећали као своје «власништво», документ који њима припада. Медијску презентацију требало би појачати нарочито у периоду новог конкурса. Стога, би препорука била да се креирају промо материјални (лифлети или сл.) у којима ће бити представљен Акциони план и његове мере, који би био дистрибуиран учесницима свих одобрених пројеката. На тај начин би омладина била информисана о Акционом плану, и могла активно да се укључује и процесе његовог унапређења. Промоција треба увек да буде саставни део активности у оквиру Акционог плана политике за младе, као паралелни процес који омогућује транспарентност и популарност пројеката.

- Приликом имплементације Акционог плана и у пројектним активностима организација није се довољно водило рачуна о заступљености маргинализованих група, о принципу родне равноправности.

У перспективи би, у оквиру новог позива, требало увести приоритете: промоцију толеранције и различитости, инклузивног приступа, сарадње и сл. Врло је важно водити рачуна о укључивању припадника/ца маргинализованих група и инкорпорирању принципа родне равноправности у оквиру реализације пројеката Акционог плана. Узети у обзир и територијалну покривеност приликом расподеле средстава, и као један од приоритета навести и рад са младима у сеоским срединама (препознавање њихових специфичних потреба у складу са стиливима живота).

- Недостаје и размена искуства тј. примера добре праксе.
- Укључивање у пројекте омладине која није у систему формалног образовања.

Већина учесника у пројектима су млади који иду у средње школе и на факултете, тако да је организацијама једноставније да на масовним предавањима и окупљањима приступе циљној групи. Са једне стране, то доприноси информисању, обзиром да се на тај начин шира публика упознаје са пројектима и самим Акционим планом политике за младе АП Војводине, док са друге стране, то у великој мери искључује групе омладине, којима је итекако потребно информисање и едукација, а нису укључени у формалне облике школовања.

- Као што смо напоменули, пројекти из области Социјалне политике за младе су показали низак ниво одрживости због потребе за континуираним и дугогодишњим радом на сузбијању негативних друштвених појава или заштите појединих маргинализованих група.

Због тога, требала би обавезати организације на партнерство са локалним управама које би преузеле трајно финансирање пројеката или неких од пројектних активности. Локалне управе као партнери требало би да у овим пројектима имају активнију улогу или у обезбеђивању чланова пројектног тима или супервизијску функцију. Ову потребу за везивањем локалне управе за социјалне пројекте уочили су и други донатори који захтевају активнију улогу локалне управе.

- Посвећивање пажње информисаности и образовању омладине у руралним областима.

Пројекти који су спроведени у руралним срединама, по правилу су изузетно успешни, обзиром да су већим делом везани за стицање нових вештина и информисање, које је потребно омладини на селу. Стога је потребно усмерити организације у већим срединама, где долази до преклапања истих активности, на креирање и имплементацију програма намењених младима у руралним срединама, обзиром да се и они сусрећу са истим проблемима као и млади у градским срединама, са тим да су изолованији од постојећих информативних и културних садржаја.

- Радити на повећању знања и вештина за писање предлога пројекта.

Од почетка рада на мониторингу и евалуацији пројеката из Акционог плана политике за младе уочен је недостатак знања и вештина за писање предлога пројеката и непознавање основних делова пројекта. У наредном периоду, један део финансијских средстава требало да усмерити на едукацију владиних и невладиних организација за писање предлога пројеката и на тај начин подигао капацитет заинтересованих организација за имплементацију Акционог плана за младе, не само код Покрајинског секретаријата већ и код других донатора.

- Прећи на систем финансирања пројеката (уместо суфинансирања).

Количина финансијских средстава која је одвојена за пројекте и немогућност организација да обезбеде суфинансирање од других донатора истичемо као посебан проблем. Да би се пројектима постигао већи ефекат, сматрамо да би требало прећи са система суфинансирања на систем финансирања пројеката. Наиме, уочено је да невладине организације, много теже обезбеђују додатна средства, а оне много више конкуришу са предлозима пројекта док у владиним организацијама то није случај.

- Обавеза финансијског мониторинга.

У будуће би организације које буду изабране за спровођење мониторинга и евалуације треба да има обавезу и финансијског мониторинга.

ПРЕПОРУКЕ:

1. Припрема акционог плана политике за младе у војводини 2010 - 2013.

година

Иако је од 2005. године до данас прошло непуних 5 година, на пољу омладинске политике, система бриге о младима, али и омладинског активизма у Војводини и Србији десиле су се значајне и видљиве промене.

Као прва и најзначајнија ствар ако не директно проистекла, оно свакако иницирана процесом израде и реализације Акционог плана политике за младе у Војводини, јесте формирање Министарства омладине и спорта Републике Србије (2007. године), израда и усвајање Националне стратегије за младе Републике Србије (мај 2008. године), израда и усвајање Акционог плана за спровођење Националне стратегије за младе за период од 2009. до 2014. године (јануар 2009. године). Но, ово је само почетак успостављања механизма којима држава омогућава учешће младих у друштвеном животу и њихово активно деловање у процесима решавања проблема, али и креирања своје будућности и развоја друштва у целини.

Релизацијом 211 пројеката у 88,89% локалних самоуправа у АП Војводини, Акциони план политике за младе значајно је утицао на ревитализацију омладинског активизма на овим просторима. Овим документом младима да коначно стављено до знања да држава брине о њима и да их је препознала као посебну популацију која има карактеристичне потребе. Нова знања, нове идеје, размена искустава, развијање вештина, унапређење способности, другачији погледи, пријатељства, путовања, информације, другачији модели решавања проблема, креативност, отворен простор за сопствени развој - једном речју

огромна енергија која је сведок другом важном продукту процеса реализације покрајинске стратегије, стоји на располагању за даље планове.

Своју покретачку визију Покрајински секретаријат за спорт и омладину најбоље ће пратити ако успе да искористи и добра и лоша искуства добијена реализацијом Акционог плана политике за младе у Војводини 2005 - 2008. године, интегрише основне смернице дате на националном нивоу у оквиру Националне стратегије за младе и Акционог плана, водећи рачуна о специфичностима које карактеришу АП Војводину, али и о циљевима и приоритетима датим у европским и међународним документима.

План акције за период 2010 - 2014. године треба да: дефинише смернице деловања у свакој области релевантној за младе; препозна и предложи методе и технике најадекватније реализације програма; омогући Покрајинском секретаријату за спорт и омладину ефикасан модел расподеле буџетских средстава опредељених за младе.

Уважавајући значај широког консултативног процеса, али и фактора који су онемогућили континуиран процес, препорука је да рад на новом документу буде поверен консултантском тиму. Формирање овог тима било би у надлежности Покрајинског секретаријата, а једна од могућности је јавни позив....

У односу на капацитете и могућности организација, а на основу примера добре праксе суседних регија, препорука је да се изврши категоризација по којој би се средства додељивала за: мале, средње и велике пројекте. Код сваке категорије органичила би се максимална сума средстава која се додељују, чиме би се омогућило да добри и одрживи програми остваре континуитет, а нове идеје да се реализују кроз мале пројекте, што је нарочито важно за циљну групу младих. Промоција самог Акционог плана политике за младе у АП Војводини треба увек да буде саставни део активности, као паралелни процес који омогућује транспарентност, медијску покривеност и популарност пројеката.

2. Формирање мреже инфо-центра

Мера која, на жалост, из више објективних разлога, није успела да се реализује у оквиру Акционог плана, а појавила се и потврђена је као потреба готово у свим областима - јесте инфо-центар за младе. Савремена форма инфо-центра не подразумева само омладинске раднике који директно раде са младима и прослеђују им информације, него обавезно њега чини интерактивни интернет портал. Покрајински секретаријат за спорт и омладину је 2007. год. преузео портал www.omladina.info, који је у оквиру реализације пројекта Акционог плана политике за младе постављен 2005. год. На тај начин, Секретаријат је до сада редовно ажурирао овај сајт постављајући све вести, документе за преузимање, линкове, базе података... из области омладине. Препорука је да у перспективи, у оквиру овог сајта буде отворен форум како би била омогућена динамичнија интеракцијска комуникација, с тим што је неопходно тачно прецизирати теме, права приступа и тачно дефинисане кориснике форума.

Стога је неопходно поставити мрежу информативних центара у свакој локалној самоуправи, у чему би сарадња са Канцеларијама за младе имала значајну улогу. У склопу својег рада, Канцеларије би могле да развију могућности за

конституисање инфо тачака, у сарадњи са Секретаријатом. Заједничким пројектима створили би се услови за побољшање информативног омладинског рада у Војводини и његове боље и ефикасније примене.

3. Оснаживање и оснивање омладинских клубова

Процес започет реализацијом мера Акционог плана политике за младе у Војводини свакако је потребно наставити уз могућност модификације модела који се примењивао. Препорука је чвршћа сарадња са локалним самоуправама, које би, уколико постоје могућности у конкретној општини, за потребе реализација програма и рада организација младих, обезбедиле адекватан простор. Уколико таквог простора нема, применљив је и модел којим би се користили простори који припадају институцијама, установама и организацијама директним или индиректним корисницима буџета (нпр. домови културе, спортска друштва и слично) на тај начин што би се одређен број сати у току недеље ови простори уступали младима.

Извршно веће Аутономне Покрајине Војводине, на седници, одржаној _____ 2009. године, размотрило је Извештај о реализацији Акционог плана политике за младе у АП Војводини 2005-2008. године и д о н е л о следеће:

З А К Љ У Ч К Е

1. Прихвата се Извештај о реализацији Акционог плана политике за младе у АП Војводини 2005-2008.
2. Задужује се Покрајински секретаријат за спорт и омладину да спроведе потребне активности у циљу реализације консултативног процеса и да, уважавајући препоруке и закључке овог извештаја о реализацији Акционог плана политике за младе у АП Војводини, а у складу са Националном стратегијом за младе, дефинише конкретне мере новог Акционог плана у периоду 2010-2014. године.
3. Задужује се Покрајински секретаријат за спорт и омладину да иницира стварање мреже инфо-центра за младе на територији АП Војводине, те да за те намене усмерава средства из буџета.
4. Задужује се Покрајински секретаријат за спорт и омладину да и даље подржава израду Локалних акционих планова за младе у АП Војводини, те да за те намене усмерава средства из буџета.
5. Задужује се Покрајински секретаријат за спорт и омладину да јавно (путем медија) и публиковањем брошуре, презентује Извештај о реализацији Акционог плана политике за младе у АП Војводини 2005-2008 год.
6. Задужује се Покрајински секретаријат за спорт и омладину да даље прати рад организација и установа које се баве младима и омладинском политиком, те да о томе извештава Извршно веће АП Војводине.
7. Овај Извештај доставити Одбору за образовање, науку, културу, омладину и спорт Скупштине АП Војводине, ради разматрања.